ANUL XXV
39
(1 064)
Sîmbătă
25 septembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Imperativele actualității

Un eveniment care polarizează deja atenția întregii societăți și care figurează pe agenda politică a acestui final de an, Conferința Națională a P.C.R., sub semnul și în perspectiva căreia se desfășoară de acum întreaga activitate economică și socială a României, fapt ușor de sesizat prin însuși accentul la zi pe care îl dobîndesc deopotrivă munca și creația, acțiunile culturale și științifice, toate manifestările și inițiativele care vizează atingerea unei noi calități în înfăptuirea obiectivelor stabilite la cel de al XII-lea Congres al partidului. O atmosferă de lucru așadar, de angajare cu toate forțele în realizarea marilor deziderate ale progresului și civilizației socialiste se resimte plenar în toate. Un argument esențial îl avem în însăși activitatea desfășurată la nivelul cel mai înalt, în exemplul profund și innoitor pe care îl imprimă vieții secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Semnificativ pentru momentul în care ne situăm ca și pentru evenimentul major pe care îl întîmpinăm este faptul că întreg ansamblul unor astfel de certe și necesare preocupări poate fi dedus și pe parcursul unei singure zile, al unei singure săptămîni. Căci iată, cum propriu îi e președintelui nostru, în maniera dialogului său amplu, deschis, și a prezenței sale la fața locului, acolo unde se hotărăște soarta tuturor înfăptuirilor și se soluționează concret problemele muncii și ale vieții, această săptămînă din urmă este extrem de sugestivă, ea atestă și ne propune totodată un înalt grad de angajare și responsabilitate, ne imprimă o înaltă conduita de efort : deschiderea anului de învățămînt și cuvîntarea rostită cu acest prilej, o ședință a Comitetului Politic Executiv, primirea unui șef de stat al unei țări prietene și convorbirile realizate, vizite în municipiul București și în cîteva principale zone agricole de la Dunăre pentru ca apoi traseele demersului său concret să atingă și alte obiective, unități economice și sociale din județele Vaslui și Iași și să rostească și aici importante cuvîntări, în cadrul unor entuziaste adunări populare. Fapt deloc singular dacă ne gîndim la întreaga operă teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Fapt cu deosebire semnificativ dacă ne gîndim că în acest fel și cu o asemenea putere de dăruire și angajare, cu o asemenea vie și cuprinzătoare capacitate poporul întreg își urmează conducătorul și își făurește propriul său destin iar acum își sporește eforturile, și mai ales calitatea acestora, în perspectiva amintitului eveniment și a aniversării a 35 de ani de la crearea Republicii. Imperativele unei noi calități, ale unei noi eficiențe guvernează asupra muncii și vieții din toate domeniile de activitate, iar realitatea, în toată dinamica și complexitatea ei, trebuie să probeze în permanență criteriul și măsura competenței.

Tot mai adesea, ca într-un vast amfiteatru al memoriei poporului, factorul artistic dobîndește, prin intervenția președintelui țării, o semnificație și o rezonanță aparte, de un cuceritor romantism revoluționar. Fiind în locuri străvechi și pe pămîntul de legendă al vestitului Peneș-Curcanul, un moment expresiv al creației închinate eroismului luptei pentru independență, secretarul general al partidului amintea despre redutele noi ale victoriilor socialiste care trebuiesc apărate și consfințite prin noi valori și noi dovezi ale muncii și creației în libertate, în procesul operei de înfăptuire a idealurilor socialismului și comunismului. Spunea, la Vaslui, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Trebuie să nu uităm nici un moment că acum redutele pe care trebuie să le cucerim sînt mașinile moderne, recoltele bogate, sînt școala, cercetarea, asigurarea obținerii unei productivități și calități înalte a întregii noastre activități ! Și trebuie să spun deschis că aceasta este o luptă mai grea, care cere perseverență, pricepere, cere concentrarea la maximum a capacității creatoare și a inteligenței fiecărui cetățean al patriei noastre. Și — așa cum am spus și la deschiderea anului de învățămînt — românii au demonstrat că dispun și de inteligență, și de capacitate de creație. Să facem totul pentru a cuceri aceste redute minunate ale tehnicii, ale științei, ale unei producții înalte ! Aceste redute vor asigura înălțarea României pe culmile luminoase ale comunismului, vor întări independența și suveranitatea patriei, vor asigura bunăstarea poporului !"

Se află aici, în aceste cuvinte, nu numai un frumos și înțelept îndemn, ci explicația însăși a modului de a trăi, munci și crea pentru patrie, pentru popor. Și de a te ilustra în permanență ca patriot revoluționar, comunist.

Luceafărul

Cîntec de toamnă

O mare s-a vărsat pe cer și-n clipocit de valuri țîșnesc metale rare, sclipăt de piatră și vis la un loc, un ciorchine de strugure atîrnă de-o rază iar de pe dealuri miroase a zbor de albine și must. Un centaur se pare că a poposit la ultimul tîrnar dintr-un ultim sat și-i cere, spre mirarea grijulie a stelelor, să-i mai dreagă un pic piciorul și să-i potcovească sub nori. Nu vedeți, parcă zice și arată cu mîna, mi s-a cam tocit de-atîta drum și de atîtea oceluri în timp pe acolo prin mit, natura noastra mamă s-a cam subțiat și ne cerne, prieteni, de atîtea bătăi din picior se-a cam săturat și ne mai repede și ea, ce să-i facem, uneori nici nu mai aude, nu vede, și se lasă așa ca din greșeală pe cîte o pîrtie-n văi sau aprinde sfîrcuri de ceață și astri pe culmi. Un centaur pe care eu chiar l-am văzut într-un muzeu ca o copie aproape imprevizibilă a lumii de unde și toamna parcă se răzbuna instantanee, recurgînd la fantezie și mit. În ritualuri de culori și însemne fantastice care m-au făcut să mă întorc imediat cu gîndul acasă, în podgorie, sub un cearcan de lună sporit.

Totdeauna un sat este ultimul, așa cum se cufundă el în toamnă și cum își zămislește el pacea dinlăuntru și se risipește în toate lucrurile și ființele sale ca să se adune, să se recompună apoi într-un nemărginit cules. Ceea ce-l face și mai complet decît e și mai greu, citeodată, și îl mai și pierde cîte puțin, ca o lumină în continuă regăsire. Altfel spus, imaginea acelui centaur calcă deopotrivă și om și natură și pare a pune un miraculos echilibru între rațiune și instinct. Doar că prin horbota ei de sunete și de scîntei, toamna îl poartă cu mult mai departe și numai întîmplător, prin inspirația unui pictor, l-a fixat așa, pentru o clipă, într-un muzeu, pe o pînză. Ca un apel, în culori, la memorie și ca un triumf totodată al ideii de a vedea. Privindu-l, mi-am adus aminte de acea pădurie de sfincși și centauri mici de piatră care țin pe spate grele teascuri și linuri de lemn în podgorie iar murmurul și spuma vinului căzut par o deschidere de venă înaltă, arteziană, de care se lipesc umbre de fluturi și păsări pe cer. Cine și cîți i-or fi cioplit, că nu și-au lăsat numele, n-au năzuit altceva, poate, decît o intimă și eternă frumusețe. Au fost dintre cei vechi iar toamna i-a luat și i-a dus printre frunze. Am rămas noi cei de azi care, adeseori, mai cioplim doar cu ochiul. Și ne culegem atîta de întregi că parcă satul în care ne-am născut și mai revenim, citeodată, ar fi ultimul. Noroc, totuși, că totul nu-i atît de real cît de concret iar toamna e bună și lungă și putem zice că în muzeele sale este de acum și un mare motiv de speranță.

A. I. Zăinescu

CENTENAR VASILE PÂRVAN

ENIGMA TRECUTULUI

EDGAR PAPU

Profilul lui Pârvan, — la care ne gîndim recules cu prilejul centenarului nașterii — nu poate fi mai direct pus în relief decît printr-o confruntare cu acela al lui Iorga. Este ceea ce în psihologie se numește asociație prin contrast. Priviți numai, alăturate, portretele și siluetele lor fizice. La Iorga totul este revărsat, expansiv, radiant, centrifug. Barba parcă vibrează afară dintr-insul, privirea parcă fixează pe unul sau pe mai mulți interlocutori, gura parcă vrea să vorbească. Este înalt, mare, spectaculos, ex-centric. Pârvan, dimpotrivă, apare inhibit, concentrat, centripet. Este învăluit, parcă, de o crispare care îl muncește din adînc, impuținîndu-i ființa fizică.

Amîndoi au profesat cîte o altă atitudine față de trecutul pe care l-au răscolit cu o nobilă lăcomie. Nu a fost, însă, același trecut, ceea ce le-a sporit diferențierea, care s-a mai adăugat la îzbitoarea opoziție dintre temperamentele lor. Astfel, Pârvan vorbește de „cultul pios al amintirii lăsate în resturi și ruine". Acest cult presupune o oprire în loc cu capul plecat în fața trecutului. Este cu totul altceva decît avatarul voit sau provocat al lui N. Iorga, prin care se intră cu o largă expansiune înăuntrul trecutului, ca urmare a ideii că istoricul, în calitate de martor, ar fi contemporan cu epocile studiate. Un asemenea avatar anulează „pecetea tainei" așternută asupra vremilor apuse, inlocuită fiind cu imaginile exuberante ale „fanteziei reproductive". Prin aceasta, comunicativul și asociativul N. Iorga, cu revărsata sa oralitate — de tip ceva mai vechi în cultura noastră — se livrează pe sine în întregime, livrînd totodată și întregul trecut evocat de el, care nouă ne apare astfel exirem de viu. Dimpotrivă, Pârvan rămîne sfios, pătruns de-o adîncă pietate în fața mărei tăceri din „resturi și ruine". Desigur că arheologul savant, experimentatul om de știință dintr-insul, știe să întregească și să explice după toate legile inducției ceea ce descoperă ; dar, sufletul „acelor lucruri de demult", care îl fac să viseze, îi rămîne aceuns.

Așa cum am mai spus adineaori ; aci nu intervine numai o deosebire funda-

Continuare în pag. a 3-a

În cuprinsul limbii române

În septembrie, cînd se deschid școlile, se aude în mine un glimpe de vorbă cruciță. Fiindcă-am absolvit școala normală și am fost cîndva și profesor (suplinitor) mă întreb în fiecare toamnă : dar anul ăsta, ce se va alege de limba română în școli ? Întrebarea pare-i dulce-amară și cred că înmulțita ei ar trebui să ne pirjolească osul frunții tuturor celor care, în această țară, nu putem produce alt bun mai de seamă decît păstrarea limbii românești între hotare limpede și trecerea ei spre hăituri demne de trecutul neamului. Poate, pe verticală sau în timp, se alcătuiește, din bucăți de toate, în haigerul fiecărui cuvînt. Nici nu putem crăpa decît în cuprinsul limbii noastre, prin adînc scripindu-n latine, martirizată, dar neînfrîntă, scăldată în sîngele nostru și al grului, în-al anui hăș, ingenuă și neisprăvit de dăruitoare. O limbă, ca să nu-și [illegible] de multe ori de urgisirea cu pagie pe fiecare filă, [illegible] păstrată cu toate cuintele [illegible], nevîndute, [illegible] — [illegible] ignoranță, [illegible], [illegible], nepăsare, dispreț, [illegible], retragere în afara timpului, imbulbure, [illegible], [illegible], cap plecat, abdicare — și cîtă negură se mai ascunde în furtunile care în fondul unui veac, cel mai adesea abominabil !

Lupta pentru limba română ca temelie de voievozi, Dunăre, Marea Neagră și Munții Carpați este rațiunea de-a [illegible] sau de-a se învinge pe sine a oricărui scriitor. Diversificat, aceeași bătălie se poartă pe baricade multiple. Una dintre ele este școala. Ce se petrece azi cu limba română în școlile generale, licee și facultăți ? Ea beneficiază pînă la abuz (să nu zicem [illegible]) de declarații de dragoste, flori de nu-mă-uita, bezele și coate-n burtă, coaste, șale, [illegible] spinări și mai ales noadă (nu vă supărați, limba română are și noadă ; judecînd mai ales după bucățurile primite, aș zice că are una [illegible]). Să ne înțelegem din capul locului ; ca fost normalist, fost profesor suplinitor, că scriitor în viață și tatăl unei fete umblînd la școală, eu mă sînt dator să nu ocolesc chiar toate marile probleme ce tulbură, fără a-l preface în bine, învățămîntul nostru. Păstrîndu-mă între [illegible] cuvinte și ale respectului datorat [illegible] mei învățători și profesori (de la ei știu să pun virgulele acolo unde e nevoie), zic că școala de azi, prin cei mai buni reprezentanți ai ei, își asumă, pe deplin conștientă, crezul de a-și ridica elevii pe treapta înțelegerii științifice (sau mai bine zis tehniciste) a lumii, dar mult prea puțin și pe aceea a umanismului cultural — această expresie dezvăluindu-se lumii nu ca un afront, ci ca o pătrundere în spiritul larg, cel ce afirmă și primește tăgada, cel ce caută sufletul, inima și morala și crede, crede pînă-n ultima fibră că și poezia și botanica, de exemplu, pot ajuta elevul în afirmarea plenară a personalității sale.

În școala noastră, după cercetări întreprinse de mine, minat de dragoste pentru scrisul românesc și răspîndirea lui, am observat că limba română (bineînțeles și literatura) e studiată așa cum se cuvine doar în prag de treapta I (clasa a 6-a) și în ajun de treapta a II-a (mai ales aici, fiindcă treapta a II-a, mulți o știu la fel de bine ca și subiscălitul, ține loc și de bacalaureat : examenul pentru treapta a II-a nu-l poți susține decît o singură dată, la bacalaureat avînd dreptul să te prezinți de trei ori).

Dar să revenim. Vocabularul elevilor, în 1981—1982, este mult mai goi decît al celor din generația mea — cea din perioada războiului și imediat următoare. Sfruntata declarație, nu-i așa ? — cînd massmedia operează, azi, cu una mie una sută unspe mijloace față de tablă, cretă, biblioteca mică, cinematograful primitiv și teatrul particular din timpurile repudiate ! Și totuși, cumplit de adevărată. Limba română a fost lovită și de fiecare dată a înviat sau reînviat în formulări adesea inchistate, prestabilite sau cu aspect de innoire comandată. În zonele

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

MIHAI BENIUC

Sonet

Oi fi trecut în vis prin paradis
Și ospătasem la plecare-o floare
Și o țineam cu pumnul strîns închis
Să nu mi-o fure-n drum un oarecare.

Dar cînd am fost ajuns iar pe pămînt
În palmă nu am mai găsit nimica
Și dumirit că iarăși unde sînt
Mi-am zis : e zero floarea, atitica...

Mă uit din cînd în cînd în palma goală
Ca un copil din somn care se scoală
Și a visat că a găsit un ban.

Îl caută-mprejurul său în pat
Și nu mai e și nu l-a mai aflat —
Dar vede-n cer un soare suveran.

TÎNĂR ÎN AGORA

Un oraș — metaforă

Hunedoara a fost și este o școală, o navă-școală a demnității și eroismului muncitoresc. Dacă al său combinat siderurgic deține prin marele colectiv ce-l ține în mișcare uriașul angrenaj uman și tehnic făuritor de oțel și coks, laminate ori fontă, titlul de combinat-Erou al Muncii Socialiste, este, odată în plus, grăitor. Dar pentru a survola continuu cotele greu accesibile ale prestigioaselor succese în metalurgie îți trebuie oameni, oameni cu totul aparte, călîți pentru atari întreprinderi și în stare să mențină, odată cîștigată, cota valorică, sa confirme. Iar acești oameni sînt hunedorenii înșiși. Din tîrgul anonim, beneficiar doar al unui mizer „centru" civic în jurul căruia mijeau cîteva străduțe prost pavate și „celebra" Bataga, adevărată „favelas", îngrămădită de bordeie, literalmente, făcute din scînduri de ambalaje și tablă, tîrgul infect în care cîteva mii de localnici erau moștenitorii unei existențe de un trist-anecdotic golănesc, a fost, după 1944, martorul unei adevărate perfuzii umane, transformîndu-se într-un El Dorado al Pîinii... La Hunedoara s-au format nucleele colectivelor de siderurgiști de la Galați, Tîrgoviște, alte platforme. Nu vom repeta nici o metaforă la adresa Hunedoarei de azi și de mîine, vom spune doar că metafora ei cea mai durabilă este chiar ea, Hunedoara. Trebuie să trăiești aici, să ai și privilegiul de a te fi născut aici și deci de a fi „crescut odată cu ea", așa cum o spunea, într-un vers al entuziasmelor brigadierești, demult un tînăr poet hunedorean, pentru a respira prin această metaforă toată Revelația ei profund omenească. Un oras-metaforă, o metaforă-poem.

Ceea ce este, într-adevăr specific orașului acesta, sînt oamenii. Mai precis, relațiile dintre ei, cele desigur urbane, dar într-un fel aparte : aici majoritatea se cunosc dacă nu din aproape, atunci din priviri, se revăd frecvent și au aerul acela de... consăteni pe care-i găsești în oricare din satele din jur... Cu timpul, revăzîndu-l pe altul și pe altul din ei, sunți nevoit să-i saluți, este ceva firesc, o și faci, îți se răspunde tot așa de firesc... Este într-adevăr orașul-cetate, te simți în el **cetățean**, om al cetății, con-cetățean cu ceilalți.

Acest sentiment devine blazon al simțirii și își are poezia lui, inconfundabilă, este un privilegiu pe care, probabil, locuitorul unei metropole nu-l poate avea, sau îl are limitat în perimetrul restrins al cartierului său. Școala cetății este valabilă, în permanență, pentru oțelar și pentru constructor, pentru miner și poet, pentru copil și matur... Nava-școală a noii istorii românești, Hunedoara, plutește, fără derivă, pe apele pașnice ale socialismului, iar catargele sale sînt urzite din asprele pînze de flacără, drepte, pe Arborele cel mai durabil : al demnității noastre.

Eugen Evu

REMEMORARI

NĂLUCA

Nu știu prea bine ce sens tainic și nedeslușit ascund întîmplările care s-au succedat în timp de-a lungul a trei ani, la intervale aproximativ egale, derulîndu-se aproximativ la fel, ca într-un film mut, în aceeași zonă geografică, în același loc și numai la ceasuri de noapte.

Prima întîmplare s-a petrecut în urmă cu trei ani, într-o seară mirosind amar a frunză pălită și fîn uscat.

Mă întorceam din Transilvania, fusesem acasă, poposisem la Țebea, la mormîntul lui Avram Iancu, tăiasem podișul Zărandului și veneam pe Valea Oltului spre capitală.

Eram cu un prieten care mă însoțește în drumurile mele prin Ardeal, rulînd cu viteză înainte de-a trece vechea graniță marcată de Turnul-Roșu, începeau dealurile domoale cu păduri dezfrunzindu-se în noaptea de toamnă, vizibilitatea era bună și prietenul un conducător auto desavîrșit.

Am salutat ca deobicei cu mîna ridicată în semn de rămas bun ruinile vechiului turn cînd am simțit o frînă bruscă, după care mașina a oprit în dreapta șoselei.

În fața noastră, la o mică depărtare, prin fumul albastru al inserării am deslușit silueta puternică a unui cerb cu coarne superbe stînd neclintit cu picioarele din față sprijinite în buza șanțului, privind cu capul întors spre noi.

Părea o statuie de piatră și trupul său aburea abia zărit în răcoarea nocturnă și părea venit de departe, din codrii pierduți în mutenia zări să ne întîmpine și să ne vestească ceva.

Ochii lui mari ne fixau cu curiozitate și nici o spaimă nu se citea în ei și nici cînd am aprins farurile nu s-a clintit și n-a dat vreun semn c-ar fi viu.

Stăteam și-l priveam înfiorat și fără glas, uimit și scuturat de un straniu fior de emoție, ca un tremur de neînfrînat al mușchilor.

Prietenul meu l-a luminat de cîteva ori cu farurile făcîndu-l să strălucească poleit de lumină, apoi l-a clacsonat scurt.

A tresărit și s-a întors lenes, aproape împotriva voinței lui și-a început să urce coasta demn, cu pas egal, cu capul întors spre noi.

După un an, întorcîndu-mă iar din Ardeal, în același loc, de data aceasta primăvara, puțin înainte de explozia zorilor, a apărut din nou în fața mașinii, majestuos și grav și privindu-ne cu ochii săi ca două lasere, a traversat încet șoseaua prin fața mașinii oprite.

Atunci, am rămas multă vreme pe loc, privindu-l cum se îndepărtează oprindu-se din cînd în cînd, cu capul întors într-o curioasă cercetare.

Iarna trecută, în decembrie, în crucea nopții străluminată de o lună ireală, cu zăpada selipind rece și nepătată cît vedeai cu ochii, venind de la Arad, ne-a ieșit în cale și s-a proptit în mijlocul șoselei, nepăsător și calm.

Îl vedeam acum de aproape în toată măreția lui sălbatecă, nările lui brune trimeteau în eter jeturi de aburi calzi, stătea cu pieptul spre ma-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Restituiri valoroase

CRONICA EDITIILOR

1. O importantă colecție despre care mi se pare că nu m-am ocupat pînă acum este RESTITUIRI a casei de editură **Dacia** din Cluj-Napoca. Colecția a fost inaugurată în anul 1972 cu volumul **Privind viața** de G. Ibrăileanu. Am [illegible] — după zece ani — în chip firesc despre această colecție, ceea ce nu este totuși, rostul acestei rubrici. Preferăm, ca și în alte cazuri, un ton sobru, constructiv. Cititorul de ediții nu-și poate procura, din mai multe motive, toate cărțile care ar intra în sfera lui de interes; bibliotecile primesc tîrziu cărțile și nici ele pe toate. Așa că vom scrie că ultima apariție din colecție — al 65-lea volum — este dedicat lui Ieronim Barițiu, fiul marelui jurnalist George Barițiu, despre care am avut prilejul de a reface în cîteva rînduri. Ieronim G. Bariț a fost pînă deunăzi un mare uitat, așa că în a doua parte a foiletonului nostru îi vom închina cîteva rînduri.

Mai întîi însă o **casetă tehnică** despre colecție ca atare. Seria este „[illegible]" de Marcea Zaciu, cît și [illegible], pentru că nu ne-a fost dat să vedem programul colecției respective. Nu sînt sigur, dar „[illegible]" se pare că nu a scos [illegible] în colecția de care se ocupă. În orice caz, marea majoritate a editorilor sînt foști elevi ai profesorului clujean. Coperta colecției, sobră și identificabilă de la distanță, este semnată de Vasile Pop Silaghi. Între redactori, de care am spus că nu avem toate volumele pe masă, îi întîlnim pe Vasile Igna, Mircea Opriță, Virgil Bulat, Ana-Maria Boariu, Viorica Marii. Cît privește pe adevărații îngrijitori de cărți îi întîlnim pe Valentin Tașcu, Mircea Popa, Ion Șeuleanu, Ion Vartic, Ion Cristoiu, Nicolae Florescu, Mircea Muthu, George Gană, Nicolae Bot, Sergiu Pavel Dan, Diana Cristev (unii de mai multe ori). După cum se vede, oamenii sînt mai toți încă tineri dar care s-au afirmat deja în cîmpul istoriei și criticii literare.

Din cîte ne dăm seama și cum fericit ne avertizează titulatura colecției, sînt trase aici opere în parte inedite, în parte mai puțin cunoscute (rămase în periodicele vremii) din scriitori români nu însă toți de mîna-întîi. Țelul colecției l-am înțeles — și credem că nu ne-am înșelat — ca pe o inițiativă tampon în vederea consolidării viitoarelor opere complete ale tezaurului nostru literar. Să nu scăpăm din vedere că aceeași casă de editură scoate și colecția **Testimonia** care, complementară acesteia pe care o discutăm acum, ni se pare, măcar sub anumite aspecte, superioară.

Au apărut în **Restituiri** lucrări din Blaga, Hasdeu, Pârvan, Rebreanu, Arghezi, Titu Maiorescu, Cipariu, Gib. Mihăescu, Pavel Dan, Anton Pann, Camil Petrescu, Emanoil Bucuța și alții. Unele dintre ele au fost la ceasul respectiv intîietăți de

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR VASILE PÂRVAN

Dacă geniul lui N. Iorga era viforos și șăgalnic acela al lui V. Pârvan era muzical și solemn. Cînd după cîteva clipe de așteptare studenții priveau spre ușa ce se deschidea, apărea în fața lor Brand. Pastorul Brand al lui Ibsen cu haina neagră încheiată auster pînă sus, călcînd pe un ghețar. Însă văzut de aproape pastorul n-avea în ochi săi pătrunzători duritați nordice iar tristețea încruntată într-o ironie gravă îi dădea înfățișarea unui actor tragic. V. Pârvan își potrivea foile în mînă — căci avea să citească — cu acea încruntare visător-ironică a feței, apoi aștepta și, în vreme ce zgomotele se potoleau unul cîte unul, privea pe fereastră pe cerul îndepărtat sfărîmarea ideală a norilor.

G. CĂLINESCU

OBSESIA GÎNDULUI UNIC

Pentru oricine se apropie de personalitatea fecundă a cărturarului fără prejudecată și fără prezumția de a-i găsi cu orice chip limite (deși o apropiere autentică tot spre delimitări îndrumă spiritul), o remarcă preliminară se impune: nu există problemă importantă privind societatea românească din primul sfert al acestui veac asupra căreia să nu se fi oprit și Vasile Pârvan, dacă nu cu gîndul de a participa direct la soluționarea ei, ca în anii dinaintea războiului mondial, atunci spre a-i înlesni măcar rezolvarea prin intermediu, ca în ultimul deceniu de viață. De aceea, a-i scruta existența sub unghiuri diferite devine o obligație de metodă, nu numai una morală, iar adîncirea unui aspect sau altul din opera lui o necesitate a cunoașterii de sine. Poate nici un contemporan de-al său nu prezintă, sub acest unghi, un interes atît de acut, căci dacă opera lui N. Iorga tulbură prin amploare și diversitate, cea a emulului său Pârvan se anunță exemplară prin marea tensiune a gîndului și prin asceza de spirit ce o implică. Savantul pare a nu ceda nici unei slăbiciuni, gînditorul se arată ferm în strădania de a cunoaște și a construi din propria-i substanță. Înțelegem astfel de ce îi reproșa fostului său profesor „o activitate prea continuă și uniformă" susceptibilă de aceea să devină aproape insesizabilă, „ca aerul obișnuit, ca zgomotul pe care nu-l mai auzi, ca vîntul de mare pe care nu-l mai simți". Nu importă aici justețea aprecierii (azi știm că numai uniformă și insesizabilă n-a fost activitatea lui Iorga), ci faptul că norma „excepționalului" intra în concepția lui Pârvan despre creație și că această normă el și-a impus-o mereu, voind să construiască monumental și durabil. O recunoaștem în opera sa istorică, fie că e vorba de începuturile medievistice și moderniste sau de maturitatea închinată mai ales protoistoriei noastre carpato-ponto-dunărene. O descoperim în demersurile filosofului, care nu s-a mulțumit cu marginalii, ci a tins spre un sistem coerent de explicare a procesualității istorice. O regăsim în egală măsură la temelia realizărilor sale pe tărîm organizatoric, ca șef de instituții cultural-științifice și îndrumător competent al cercetării în istorie și arheologie. Pe tărîm extern, nu mai puțin, norma excepționalului e recognoscibilă în ceea ce a întreprins ca director al Școlii Române din Roma, ca delegat la diferite reuniuni internaționale, ca profesor agreat la diverse universități de pe continent. Excepțională e însăși biografia lui, care începe cu o traumă de familie, se continuă într-o cadență neînchipuit de vie pe tărîm cărturăresc, pentru a se încheia prematur, la vîrsta cînd alții abia izbutesc să dezvolte mici articulații, disparate, de operă. „Istoria ridicării lui Pârvan înflăcărează ca o viață plutarhiană", observa unul din numeroșii săi elevi, atent la exemplaritatea Magistrului și la sensul primordial etic al școlii sale. Cum altfel decît excepțională putea să i se înfățișeze apoi opera, dacă de la intîile manifestări publice, cînd îl evoca patetic pe Bălcescu, pînă la tipărirea monumentalei Getica, el n-a încetat să pretindă creație intensivă, riguroasă, durabilă, îndemnîndu-și elevii să ia „viața în chip grav"? Grav a prima infanție, cum fusese și modelul său etic, Marcus Aurelius, marele savant a pledat pentru asumarea unui destin eroic, a unui destin colectiv implicînd afirmare în sferele cele mai de sus ale creației. I s-a reproșat această gravitate, văzîndu-se în ea expresia unei ambiții excesive, a unui pitiatism devorant. Spiritele mai puțin receptive la modul său de a fi nu l-au înțeles și au l-au cruțat, lovindu-l ori de cîte ori s-a ivit ocazia și uitînd că această direcție de spirit i-a precedat cariera profesională. Debutul lui Pârvan, chiar, se leagă de o problemă eminamente gravă: efigia noastră etnopsihologică. Tînărul cărturar răspundea la o anchetă a **Noii reviste române** (1900), făcînd observații de cel mai viu interes despre calitățile și defectele compatrioților săi. Ca și Cantemir, ca și Iorga, el înțelesese că adevărul, chiar dureros, e preferabil flateriei și că o pedagogie națională nu se poate întemeia decît pe cea mai deplină sinceritate. De aici pînă la **Datoria vieții noastre** (1919) și la **Memoriale** (1923), texte în care concepția lui „pedagogică" s-a cristalizat definitiv, calea parcursă de Pârvan se arată a fi deplin unitară și concordantă cu ideile subscrise la început. Texte intermediare se pot invoca consensual, acea epistolă parenetică din 1906 către dascălii din țară fiind poate cel mai caracteristic pentru voința lui novatoare. Căci rezultă din text nevoia de a depăși întîrzierea la care poporul român fusese constrîns de istorie și de a lua o parte mai activă la tezaurul valorilor lumii. În această privință, programul pârvanian, implicînd unirea deplină, ridicarea multiplă a poporului și dezvoltarea potențelor lui creative, se conjugă cu prograrnul pașoptist și nu mai puțin cu acela exprimat la Putna (1871) prin mijlocirea lui A.D. Xenopol: trei generații solidarizate de același mesianism și de aceeași ardentă pasiune civică. S. Micu și G. Lazăr le pregătiseră doar terenul, pe vremea cînd Fichte îndemna, în sfera germană de cultură, la acțiune pentru ridicarea poporului, convins că „statul prezent nu poate fi zidit prin măsuri artificiale, din orice material existent, ci națiunea trebuie mai întîi formată și educată în vederea lui". Este ceea ce va susține și Eminescu, preocupat să depisteze răul și să-l elimine. La fel de radical în definirea situației și nu mai puțin dur în formularea soluțiilor ameliorative se vădește Pârvan, cerînd poporului, ca odinioară Xenopol, să-și folosească la maximum potențele creatoare, căci numai astfel se poate justifica în economia generală a lumii. A fi activ, fie că e vorba de individ sau de popor, devine la el o normă esențială, în sprijinul cărei invocă și autoritatea lui G. Keller, din care cita o mărturisire caracteristică: „Și de fiecare dată mă așez cu și mai mare grabă la lucru, ca și cum prin asta aș putea grăbi munca poporului meu". Trăirea și creația intensivă, solidarizarea oamenilor de bine, iată mijloacele de a depăși handicapul istoric și de a se insera onorabil în concertul lumii. Procedînd astfel, Pârvan a ajuns la o concentrare și claritate diamantine, oferind celor din jur un exemplu rarisim de structurare a personalității în jurul unui gînd unic, a unei obsesii devorante. Cărturarul se simte îndemnat să-și flageleze compatrioții, spre a-i face mai activi și pentru a le pune la lucru, integral, resursele. „Omul singuratic" apare la el, paradoxal, ca un simbol al devoțiunii sociale, iar munca devine un imn de exaltare a energiilor colective. „Munca e ritmul vieții, ea dă ca și libertatea, tărie și frumusețe și caracter propriu voinței noastre". Nu însă munca pentru muncă, nu ritm febril de dragul ritmului, ci munca orientată spre un scop capabil să ne sporească ființa în consens cu o nobilă filosofie, ritm însuflețit de un ideal civic. Muncii fără preget și fără gînd de răsplată i-a dedicat el însuși întreaga viață, convins că i se rezerva destinul unui precursor. „Noi muritorii, mărturisea Pârvan, sîntem mari nu pentru găsirea unui gînd într-o zi de noroc, ci pentru urmărirea într-o mie de zile, și cu și fără noroc, a gîndului unic, care să la temelia oricărei vieți creatoare". În cazul său, acest gînd, lesne degajabil din toate manifestările, a însemnat „o vastă anchetă subterană", întreprinsă pentru a lărgi cunoașterea în timp cu un mileniu de istorie veche și în spațiu prin abordarea acestei istorii în cadrul firesc de evoluție sud-est europeană. Acestui gînd el i-a închinat timpul, energia și talentele sale, creînd o școală arheologică. Întemeind (împreună cu N. Iorga și G. M. Murgoci) un institut de studiere a spațiului respectiv, asigurînd specializarea colaboratorilor săi la Roma, conducînd reviste de înalt prestigiu în lumea savantă etc. Totodată, Pârvan s-a străduit să extindă orizontul profesiei sale, abordînd teme (istoria gîndului lric în lumea mediteraną ș.a.) care nu s-au impus decît cu vremea, pe măsură ce ancheta istorică a cunoscut, prin școala **Analelor** și prin îndrumări mai recente, o substanțială înnoire. Creionîndu-i portretul, tacitetc, N. Iorga a știut să recunoască în fostul său elev izbînda unor însușiri dintre cele mai alese: „cunoștințe arheologice și istorice de o imensă bogăție, o rîvnă nesfîrșită, alături de cea mai sistematică muncă, grija de cel mai neînsemnat detaliu alături de îndrăzneala celor mai înalte ipoteze". Aprecierile făcute de străini la adresa lui Pârvan sînt semnificative pentru altitudinea la care acesta își atuase prestigiul științific și moral. J. Carcopino, savant, și el de vastă reputație, îl considera ca maestru al său, iar Ed. Grenier îl declara „un maestru nu numai în țara sa", ci unul de amplitudine universală. Ei s-a impus în reuniunile academice ca unul din cei mai activi și mai eficienți istorici. Președinte al Comisiei naționale de cooperație intelectuală, reprezentant al Academiei noastre în Uniunea Academică Internațională, membru fondator al Comitetului internațional de științe istorice, participant de elită la congrese și alte reuniuni savante, Pârvan a știut să suscite stima cea mai înaltă, prețuirea cea mai deplină. Alături de Iorga, el conta în lumea din afară printre cei mai de seamă învățați ai epocii și numele lui figurează cu cinste între cei ce au adus o prunenie importantă a viziunii și anchetei istorice. La Roma și la Bruxelles, la Londra și la Cambridge, la Paris și la Geneva, el a luat parte la întîlniri științifice și pretutindeni a lăsat o impresie neștearsă. Erudit și vizionar, a păstrat cu toate acestea o măsură desăvîrșită în toate împrejurările și acea rezervă filosofică în care se recunoaște un spirit ales, conștient de caracterul mereu provizoriu și mereu nedesăvîrșit al împlinirilor noastre. „Bălatul lui Peacock" știe să păstreze un zîmbet ironic în împrejurările cele mai solemne. Consacrarea academică îl îndemna să mărturisească, nu fără melancolie pe care o trezește nou orizont, ce se deschide pe orice culme: cultul amintirii și cultul geniului omenesc creator, amîndouă susceptibile să-i motivezе opțiunea fundamentală și înțelegerea istoriei ca „un memorial credincios" a ceea ce a fost odată existența umană. De amîndouă se leagă marile reușite ale savantului. Ascensiunile, multe și prestigioase, nu l-au înfumurat însă și nu l-au făcut să cunoască suficiența celui „ajuns". Dimpotrivă, recunoașterea de care se bucură l-a făcut să-și sporească exigența de sine, să-și proiecteze gîndul mai departe, tot mai departe, într-un elan de cuprindere globală, care e apanajul marilor spirite. S-a recunoscut în el, de aceea, un **spiritus rector** al noii generații și Iorga însuși afirmă că „era unul din șefii tineretului, asupra cărula avea o aproape mistică influență", cuvîntul său „cu profetice penumbre fiind primit ca al unui oracol. Chiar cei mai lucizi descifrau în el un îndemn la o existență mîndră, eroică, refractară la soluții confortabile sau meschine, fiindu-i recunoscător pentru „aerul tare, de piscuri" pe care i-a făcut să-l respire o clipă (T. Vianu). „De cîte ori ieșeam de la Pârvan, notează unul din ei, mă simțeam purificat, ca după cercetarea unui schit aninat pe un pisc de stîncă, împrejmuit de brădet secular și de o atmosferă de ozon azurie" (O.C. Tăslăuanu). Impresia aceasta e aproape unanimă (Em. Bucuța, G. Călinescu, P. Pandrea etc.) și ea dezvăluie un personaj impunător, nu numai ca erudiție, dar și prin însușirile lui umane, prin capacitatea extraordinară de a se dărui: „Cînd semenii tăi te urcă în vîrful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămîne acolo; nu pentru tine, că tu ești un om trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor, pe care tu nu trebuie să-l lași să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să-l facă să înflorească în inima contemporanilor tăi, chiar de-ar fi să-i crești cu tot sîngele vieții tale, pe care numai o dată o ai". Gîndind astfel, Pârvan și-a supus existența la un imperativ social, în lumina căruia se cuvine deci a-i aborda opera întreagă. Indiferent de ipostază, această operă își vădește unitatea și coerența lăuntrică tocmai datorită amintitului imperativ, lesne recognoscibil în demersurile de istoric, filosof, pedagog, om de cultură. Iar acel **gînd unic** de care vorbeam presupune „sforțarea de a împietri gîndul autohtonului prin monument", gînd acordat cu „tonul eternității" (G. Călinescu). Un atare gînd nu structurează doar o operă, ci conferă sens și unitate vieții. „A ne îndrepta mereu gîndurile noastre și a ne hotărî faptele după gîndul veșniciei" devine la Pârvan o exigență ce recomandă monumentalul ca mijloc de a ieși din rutină, banalitate și deriziune. Sarcina istoriografiei de a ilumina „obscura poveste a **devenirii** sufletului omenesc" pleacă, în fond, de la aceeași idee. Căci ea constituie o expresie a năzuinței omenirii de a imita „zborul măreț al vulturului", fie și numai spre „a muri frumos". Gîndită colectiv, soarta lumii devine suportabilă; altminteri, „fiecare viață omenească în parte e ca zborul unui liliac" ce s-ar dori vultur. Expresia cea mai fidelă a destinului colectiv fiind istoria însăși, se înțelege că istoriografia nu are doar o finalitate cognitivă, ci și una parenetică, ceea ce îl făcea pe istoric să-și asemenea științei cu „bunul samaritean care leagă rănile sîngerinde ale umanității". Rolul ei e deopotrivă consolator și de cunoaștere proiectată asupra trecutului. Din paginile istoriei, Pârvan degaja argumente pentru o existență demnă inspirată din „incomparabilul **carpe diem** al vieții intens spirituale". Personalitate de tip ahileic, în sensul capacității de a-și asuma integral un destin, totuși nu monovalentă, autorul **Ideilor și formelor istorice**, al **Memorialelor** și al vastei sinteze **Getica** e unul din cărturarii pe care ni-i putem imagina întruchipînd o idee pînă la identificare. „Ascet al datorei imperioase", cum îl știa J. Carcopino, el și-a construit opera în jurul unui gînd obsesiv, care îi asigură coerența și durata.

Al. Zub

PÂRVAN SAU EROISMUL

«MARTORUL ȘI PROFETUL»

Opera lui Vasile Pârvan este una de dimensiuni profetice în neamul nostru, iar prin aceasta e mereu de-o răscolitoare actualitate. O vor citi generații și generații, de acum înainte, cît va fi umbră de om aici în Carpați, cu acel freamăt interior, greu de cuprins, ce-l înalță ca pe un jertfelnic, Logosul, Cuvîntul, în inimile curate și bune și feciorelnice, dăruite lui și aproapelui. Noi nu-l mai cunoaștem după înfățișare ci din puterea Cuvîntului, căci a vorbit ca unul ce avea putere iar nu ca unul ce o deprinse pe aceasta formal, fără jertfitoare stingere de sine, din spusele buzelor altora, șovăielnici.

S-a născut într-un sat din Moldova, cu un veac în urmă, într-o familie greu de dus, cu patru copii în pragul nevoilor; acest om din leagăn deprins cu viața grea, cu acel ritm sacerdotal al existenței, despre care va spune că se naște din izbăvirea materiei prin ardoarea spiritului, din precumpănirea legilor morale, a datoriei asupra întîmplătorului, prin intrarea omului în lucrare și priveghere întru biruirea animalității din noi și înnobilarea seminției. Din sat a plecat la școală și nu s-a oprit din cel mai arid drum îngăduit să-l străbatem, în anii tinereți, cei atît de expuși risipirii și blazării dacă nu sînt înjugați trudei asimilatoare a experienței trecutului; zi cu zi, pînă ce a izbîndit să-și ia doctoratul, în urma unui efort excepțional, pînă ce a stăpînit limbile europene de circulație, limbile vechi clasice și metoda de lucru asupra mărturiilor trecutului, cele scripturale și cele directe, arheologice.

Căci două sînt izvoarele în care se străvăd originile stelare ale unui popor: adîncul pămîntului, țîțînirmele, și zidurile vechi, peste care s-au așternut holdele, și scrierile înaintașilor din diferite vescuri și limbi. Amîndouă sînt vitale pentru lucrarea cea mare pe care se simțea chemat s-o împlinească în neamul nostru.

Pârvan este marele arheolog care a răscolit temeliile daco-romane ale Daciei scitice, ale Dobrogei și cîmpiei române, cel care ne-a redat „Getica" risipită în arhive și muzee, făcînd o sinteză istorică încă nedepășită: cartea de arheologie a rădăcinilor noastre multimilenare peste care s-a așezat, cu vremea, poporul dacoroman, neamul românesc, de nebiruit aici în Carpați, rămășița de netrecut a romanității răsăritene care n-a putut fi asimilată de valurile migratoare de mai tîrziu.

Pentru Pârvan, ca pentru cei pîlduitori din umanitate, arheologia însă este prilej de meditație, de sinteză spirituală asupra sensului lumii în spiritualitatea unui popor. Datoria vieții noastre în spiritul unei istorii.

Pârvan este, istoric vorbind, ca și Iorga și Goga, martorul celui mai eroic moment istoric din epoca modernă a neamului nostru, care a zguduit și răscolit țara din Leagăn la mormînt, anume al războiului de apărare, a luptelor epopeice de la Mărășești și Oituz, a jertfelor fără seamăn din care s-a născut România întreagă în hotarele ei firești. Suferințele acestei încleștări pe viață și pe moarte l-au atins și pe Pârvan, ca pe profeții din vechime, l-au văduvit și pe el de mîngîierea ochilor lui ca pe Ezechiel, de soția și copilul său, iar triumful, biruința finală după atîtea suferințe au găsit în acest cugetător și om de strîmtă pe cel mai adînc imnograf al acestui Eveniment.

Căci în acest ceas de răstrîște, în acei ani de umilințe și sîngerări neîntrerupte, în inima lui Pârvan, ca a întregului neam, se ridică, încolțește și se înalță feciorelnic și strălucitor, ca și în sufletul lui Bălcescu odinioară, scumpa și sfînta făptură mai luminoasă decît astrul zilei, cea a Patriei române.

Acum cînd eram pe calea de-a o vedea pierdută, de-a rămîne fără Patrie, aici la Mărășești strînsă toată suflarea pe o mînă de pămînt, mușcați din față de focul cotropitorilor, din spate de holera și vaierele pruncilor decimați, de foamete și pribegie, aici la Mărășești am biruit frica de moarte și din lacrima acestei biruințe a izvorît iubirea de Patrie. Pentru că, spune Pârvan, adevăr uriaș „singurul scop al vieții e lucrarea pentru aproapele: suprema sanctificare a vieții e moartea pentru aproapele: cu atît mai mult însă pentru ființa ideală, pentru excelență spirituală care e Patria; suprema caritate e darea vieții tale spre păstrarea vieții celui iubit: cu atît mai mult spre a păstra viața Patriei tale".

Numai în „Cîntarea României", pe care Pârvan, ca și Iorga, o atribuie lui Bălcescu, vom găsi acea limbă, unică în spiritualitatea noastră, de iubire angelică, răscolitoare, a ființei patriei, cum o celebrează Pârvan în uriașa sa operă imnografică de care sîntem îndrăzniți.

Din această iubire a Patriei un popor nu poate fi smuls de nici o putere din istorie, un popor care iubește nu poate fi învins de nimeni. Dar cum se lucrează această iubire, cum se sădește și crește în sufletul fiecărei generații, o vom afla din cuvintele lui Pârvan astfel:

„Înțelesul vieții interumane nu este estetic, ci etic. Nu animal frumos, ci animal bun are a deveni omul. Nu frumosul absolut ,ci iubirea absolută (s.n.) în binefacere, în milă, în jertfă, în moarte pentru aproapele".

Numai omul care iubește, poate spune: am biruit frica de moarte".

Cade așadar, ca Datorie a vieții noastre, *să ne creștem întru această iubire pogorîtă în vreme și loc prin Logosul întrupat în Istorie, pe care Pârvan îl celebrează de atîtea ori cu aceeași rîvnă ca și Eminescu iar această iubire lucrătoare înseamnă asimilarea valorilor spirituale pe care omenirea le-a dat prin diferite popoare și culturi, nu rămînerea noastră în etnografic, în biologic, ci spiritualizarea acestuia prin asimilarea nu numai a unei culturi ca să nu cădem în mimetism ci a mai multor culturi, a mai multor culturi naționale.*

Deschiderea față de experiențele altora fără preconcepții, asimilarea a tot ce este valoare la alții, vor duce la aprofundarea și creșterea tocmai a ceea ce noi avem unic național numai românesc în ființa noastră. Acest mare învățător al neamului, la cursurile căruia era liniștea, în care se aud aripele de columbă imaculată cutremurînd apele, a știut că orice cuvînt trebuie să aibă acoperie în auz, în faptă și credința inimii celui ce îl rostește.

Unul din marii săi elevi, savantul de renume european Ioan G. Coman, mi-a povestit, de curînd, despre cursurile marelui său profesor unele încă aflate nepublicate în stenograme, mai ales despre unul din acele cursuri cînd profesorul, văduv după război, s-a sculat în picioare, numai în acest caz, și timp de două ore, în fața unui amfiteatru înlăcrimat, evocîndu-i pe cei ce s-au jertfit pentru apărarea ființei Patriei, în propoziții scurte, numai subiect și predicat, a prezentat concentrat făptura istorică a Logosului întrupat în istoria de suferință și a poporului nostru.

Nu întîmplător, atunci cînd ochii unei națiuni întregi ,ai României de după război, căutau omul care ar fi fost vrednic să poarte pe umerele sale, straiul de aur, vestind între popoarele lumii autocefalia adică independența României toți s-au oprit asupra acestei trestii cugetătoare, asupra acestui fiu de țărani moldoveni, ajuns la statura smereniei desăvîrșite, a despătimirii în care a biruit iubirea absolută care nu piere niciodată.

Ioan Alexandru

OGLINZI INFIDELE

I-a fost dat lui Vasile Pârvan să nu poată fi despărțit de opera sa, așa cum numai cu Eminescu se mai întîmplase la noi: toți cei care încearcă să se apropie de acești titani trebuie să treacă pragul omului ca să pătrundă în templul lucrării. Un echilibru dinamic între creator și creație rezultînd din forța geniului de a se jertfi deplin în ceea ce face. În privința lui Eminescu, faptul a fost intuit exact de către G. Călinescu, care-i întocmește monumentala „Viață". De interpretări abuzive, fragmentare, a avut parte un timp și Vasile Pârvan. Prima observație care se impune în legătură cu marele istoric este că cele două lucrări ale sale: „Idei și forme istorice" (1920) și „Memoriale" (1923) care fac obiectul unor atacuri venite din partea unor critici precum Pompiliu Constantinescu, Eugen Lovinescu, Paul Zarifopol, nu se adresează publicului larg, în înțelesul jurnalistic al cuvîntului, precum respectivele atacuri, ci unor specialiști pe care profesorul îi forma pentru științele umaniste. Superficialitatea criticilor „se justifică" în fața unui scop preponderent publicitar, denigrator. Astfel, cele trei articole din cartea lui Pompiliu Constantinescu („Opere. autori", 1928; articolele respective fuseseră publicate în „Ritmul vremii", 1925, și în „Viața literară", 1926) încearcă un atac dublu: asupra omului și asupra operei în același timp. Opera este minimalizată din punct de vedere științific (pentru că dezvoltă locuri comune: dar criticul nu amintește în nici un fel despre ce locuri comune este vorba! Intervenția însăși vine prea tîrziu — la cinci ani de la publicarea primei lucrări: imediat după primul război mondial, idei asemănătoare cu ale lui Vasile Pârvan creșteau în mai multe părți ale Europei, iar Pompiliu Constantinescu așteaptă ca aceste idei să devină locuri comune pentru a le califica astfel!) iar omul, cu întregul său ideal, ironizat de sus. Criticul vede în profesorul Pârvan „efortul unui neam de țărani care a prins de veste pe neașteptate a fi rămas cu cîteva sute de ani în urma ritmului marei civilizații moderne"! Ca individ, Pârvan ar fi avut o vocație de animator care nu s-a putut realiza: „el s-a răzbunat de inaptitudinea de animator sinucizîndu-se într-o ciinoasă și febrilă muncă de istoric".

Mult mai subtil, Eugen Lovinescu intuiește că se află, cu Vasile Pârvan, în fața unei personalități ieșite din comun care se constituie în egală măsură din operă și din ființă; incomodîndu-l vădit opera, și cunoscînd omul în cercurile cele mai strîmte ale destinului, pe de altă parte abuzînd de meridianul locului (vin amîndoi la București din aceeași parte a țării: Lovinescu, din Moldova de sus, Pârvan, din Moldova de jos) — portretul pe care i-l fixează în „Memorii" (vol. I, 1932) are un scop precis: dezbinarea întregului, ruperea creatorului de lucrare, desprinderea lui ca individ și minimalizarea genialului din omenesc: „Din ambianța universitară a epocii n-aș putea să nu desprind figura de copil îmbătrînit a lui Vasile Pârvan: mic, slab, rural prin înfățișare și prin origine, pe lîngă dîrza hărnicie el s-a semnalat încă de la început printr-o ambiție evidentă în încordarea și voința ei de putere..." (s.n.). „Desprinzînd figura" din ambianța universitară mai întîi, criticul o desprinde pe rînd de capitală, de vîrstă — personajul devine „tînărul Vasile Pârvan din Ivești Tecuciului" — de marii cărturari ai vremii, de propriul său auditoriu — intenția fiind, evident, de a-l separa definitiv de operă. Operă care nu-l interesa pe Lovinescu pentru că se deschide în astfel de acorduri: „A încerca să facem din cultura noastră o prelungire colonială a culturii franceze, italiene, germane ori anglosaxone e o greșeală analoagă aceleia, mai înainte atinse, a etnografizării creațiilor abstracte. Căci cultura acestor națiuni este ceva organic, netransmisibil, ea reprezintă un suflet specific, diferit de al nostru. Ar însemna să ne strîmbăm sufletul sau să fim niște simple animale mimetice, dacă am căuta să gîndim cultural ca francezul, englezul, germanul contemporan sau istoric". Or, criticul Lovinescu nu salută asemenea acorduri ce nu se armonizează în nici un fel în teoria „sincronismului". Pârvan polemizează cu sincronismul lovinescian mai înainte ca sincronismul să fie teoretizat! Ironie a sorții (soartă pe care Lovinescu o invocă — de ce? — ca părtașă la cariera adversarului său sub forma „norocului" pe care Pârvan l-ar fi avut prin moartea lui Teohari Antonescu și, apoi, a lui Grigore Tocilescu — ale căror prerogative tînărul profesor le va lua. Nu aceeași soartă l-a scăpat pe Lovinescu însuși de un adversar realmente de temut?!).

Critica actuală crede că în intervenția sa din 1927 (în „Viața românească"), asupra acestul portret, G. Călinescu „îl întoarce" împotriva celui care l-a făcut. Într-adevăr, Călinescu merge

pas cu pas pe centrii nevralgici ai descrierii desfăcînd autoritar nodurile, limpezind negurile. Totuși, răutate nu se vede în portretul schițat de Lovinescu adversarului său. Trebuie spus că acolo criticul nu se adresează, nici el, specialiștilor sau cunoscătorilor în problemă — ci mai degrabă, credem, tinerilor pentru a-i îndepărta de un contact posibil cu opera lui Pârvan. Transpare un anumit freamăt de mulțumire, bucuria de a fi găsit „cheia" personalității lui Pârvan (atacînd opera prin persoană). Criticul face din personajul său un om de rînd, măcinat de ambiții, ros de invidie, posedat de parvenire, „sfîrșit" de tînăr în brațele Universității, ale Muzeului și ale Academiei (cum așa? Călinescu îi răspunde, în replică: „Pentru Pârvan, Universitatea era un mijloc banal de înfăptuire a unor ținte atît de ridicate încît sentimentul de «sfîrșire» nu l-a putut cuprinde niciodată") — ajutat de soartă, bătut de soartă (se insinuează vag o pedeapsă din partea destinului pentru „hybris" la Pârvan!) — în fine, închis în sine însuși, vorbind despre o experiență personală... Intenția este clară, de a dezbate un caz, de a da o pildă: cine va face ca el ca el va păți. Nu-l putea atinge pe Pârvan acest exemplu viu de „oprobium rusticum" din partea unui cetățean isteț: vorbele criticului sînt, pentru el, glume care au rostul lor, venite dinspre vulgul de jos: se aruncau la Roma pe seama marilor învingători pentru ca zeii să nu devină geloși pe victoria lor, ca să rămînă legați de cele pămîntești. Nici n-ar trebui să le luăm în seamă, nici noi, dar, după ce ironia obosește, criticul găsește de cuviință să atingă opera însăși prin cîteva cuvinte alese la întîmplare din articolele lui Pompiliu Constantinescu.

Peste doi ani, în 1934, va fi rîndul lui Paul Zarifopol să se refere la Pârvan; simptomatic, nici unul dintre cei trei sincronizanți nu-și reia părerile, ci-și transmit unul altuia ștafeta neînțelegerii vrînd să dea impresia unei opinii mai largi! Paul Zarifopol, într-o limbă prețioasă, cu dezacorduri „populare" ce vor să dea o notă arhaică, „sfătoasă", cu repetiții greoaie și o „ironie obositoare" cum va nota același Călinescu (din care facem rezoneurul acestor intervenții împotriva lui Pârvan) voia, de pildă, să distrugă „Ideile și formele istorice" făcînd colecții de termeni improprii limbii române la Pârvan. Nimic despre caracterul științific al lucrării, despre cîmpul ideatic — doar că se repetă la tot pasul „cosmos", „ritm", etc. Or, acestea fiind concepte de bază ale gîndirii teoretice pârvaniene, repetarea lor ține de rigoarea demonstrației, nu de stilistică. Dar Paul Zarifopol nu vrea cu nici un chip să pătrundă dincolo de învelișul sonor al cuvintelor. Pe de altă parte, e de mirare să aflăm că în anul 1934 (cînd își publică Paul Zarifopol pamfletul, în „Convorbiri literare") limba română nu suporta cuvinte ca „etnograficul, omenescul, funcționalul, utilitarul, esteticul, culturalul" — cu atît mai mult cu cît azi acești termeni ne sînt cu totul familiari. Mai degrabă punem sub semnul întrebării simțul limbii la critic, care dezvoltă, vis-à-vis de Pârvan, tirade de acest fel: „Stilul întregei sale persoane s-a alterat în sensul unei artificialități teatrale de un gust dintre cele mai regretabile"; „un stil de oficiant permanent înaintea unui altar al solemnității neîntrerupte" (ori „permanent", ori „alterat" — altfel ajungem la vorba aceea, „curat murdar"!); „îmbătare de vocabular" (calc semantic nefericit după sintagma maioresciană „beție de cuvinte"; în limba română „beție" și „îmbătare" nu înseamnă același lucru; prima este o calitate — negativă, desigur — iar cea de-a doua, un accident; prima este operațională, a doua nu). Ori: „Insensibilitatea literară a acestui învățat distins era de un grad, astfel, încît el nici nu bănuia problemele care, la o asemenea încercare în românește, se ridică imperios din însăși firea graiului și a culturii noastre" (unde pauzele ritmează demonstrația, dar nu o fac să scandeze, să urce treaptă cu treaptă, ci o coboară imoraștiat) — sau: „grecii profesorului Pârvan vorbesc în desăvîrșită liniște o românească foarte prea comună de foileton academic, sau de lecție inaugurală". Ce va fi însemnînd „o românească foarte prea comună de foileton academic" — cînd persoane autorizate ne spun că Pârvan a susținut un înalt stil academic la noi — nu știm. A spune, apoi, că dizertația inaugurală „Anaxandros" (la care se referă) are un stil de „lecție inaugurală" este egal cu a spune că un roman are un stil de roman, etc.

Față de aceste opinii care urmăresc insistent să despartă opera de autor, bărbați de bun simț s-au pronunțat la timp în reviste de prestigiu sau în sinteze originale valoroase. Gîndirea teoretică a lui Pârvan a fost asimilată în creațiile artistice ale unui Sadoveanu, de pildă, opera lui istorică și arheologică a fost continuată de specialiști de prestigiu. Dar asupra omului s-a aplecat cu dragoste, între toți, mai ales George Călinescu. Încă din 1927 el începuse să-l apere constant pe marele mentor, exersîndu-și pana în reviste diverse, dar mai ales în revistele unde publicaseră inamicii lui Pârvan, ștergînd urmele, aducînd publicului larg lumina necesară. Schițele de portret prind contur din ce în ce mai sigur și, în final, se încheagă în acel impunător tablou din „Istoria literaturii române". Putem spune că, într-o oarecare măsură, Pârvan trăiește în opera elevului său: este suficient, ca exemplu, să comparăm finalul primei părți din „Idei și forme istorice" cu finalul „Vieții lui Mihai Eminescu": același ritm înălțător, aceeași curgere către zbor a cuvintului, ilustrări unice ale stilului sublim în proza noastră: limba este ritm, euforie muzicală — ideile, cosmos.

Nicolae Georgescu

CERCETĂRII ISTORICE

CENTENAR VASILE PÂRVAN

Puţini din rasa noastră au dat o pildă mai monumentală de energie pusă în slujba unei idealităţi. Cînd se profesează pentru foloase naţionale o filozofie etică a caracterului e prilejul să spunem că niciodată această însuşire, a acordului între gînd şi faptă, n-a fost mai strălucit realizată. Şi nu e vorba de încăpăţînarea oarbă, de ambiţia îndărătnică şi surdă a omului visător de glorie, ci de năzuinţa lucidă a unei minţi fericite care caută în construcţie rezolvarea problemei vieţii.

Istoria ridicării lui Pârvan înflăcărează ca o viaţă plutarchiană. Şi e senil sufletul tînărului care cunoscînd-o nu se simte împins de dorinţa de a fi, dacă nu mare, cel puţin mai puţin mărunt.

G. CĂLINESCU

ALIANŢE SPIRITUALE

Cînd se va cunoaşte probabil, mai bine opera lui Pârvan şi cînd se va reedita **Getica** (sperăm cît de curînd, în acest an) se va observa încă o dată, organicitatea fenomenului cultural interbelic şi alianţa spirituală de fond a marilor autori, dincolo de graniţele domeniului de activitate, de formele stilistice sau de categorii generale de felul tradiţionalism-modernism, etic-estetic, naţional-universal etc. S-a discutat pînă la saturaţie despre atitudinile diferite ale lui Lovinescu şi Călinescu faţă de aceleaşi chestiuni dar, oare, între ei nu există şi punţi de legătură ? La fel şi în cazul Iorga-Călinescu au fost exacerbate deosebirile şi neînţelegerile, care sînt indenegabile, dar, un nou dar, nu au şi puncte de vedere comune, cel puţin referitor la perioada veche a literaturii române ? Cine a citit cu atenţie **Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică** nu poate să nu descopere „călinescianismul" avant la lettre, al unor judecăţi cu valoare estetică despre cronicari, iar la autorul **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** concepţia iorghistă a integrării faptului literar în conexiunile sale istorice, sociale şi culturale. Mai profunde şi mai semnificative sînt însă legăturile şi afinităţile elective dintre Vasile Pârvan şi G. Călinescu, sau, de ce să nu spunem pe nume, influenţa istoricului şi ginditorului Pârvan asupra criticului şi istoricului literar Călinescu. Că este vorba de o preluare voluntară, critică ori de o asimilare inconştientă, sub presiunea modelului, fie de ambele posibilităţi, lucrul cel mai plauzibil, ne interesează mai puţin în momentul de faţă. Deşi, consideraţia purtată de G. Călinescu autorului **Geticei** şi **Memorialelor** este cunoscută, paginile consacrate lui Pârvan în **Istoria literaturii...**, constituind o dovadă irefutabilă. Nu este deloc lipsit de interes, a le compara cu portretul făcut de Iorga aceluiaşi personaj, în **Oameni cari au fost**, şi acela plin de elogii, redactat însă într-un stil solemn-circumstanţial, ce ascunde parcă o undă de răceală şi rezervă. În schimb, preţuirea lui Călinescu faţă de Pârvan, atît în ipostaza de istoric cît şi de literat, în special pentru **Memoriale** combătute violent de alţi critici, este nedisimulată. Şi aceasta, deoarece recunoştea un afin şi vedea în el un model, aş îndrăzni o supoziţie psihanalitică, un alter ego, o imagine a sa, de hieratism intelectual întruchipat. Este greu de presupus că locvacele, histrionicul Călinescu nu a fost impresionat de, şi nu s-a proiectat în, preluînd caracterizarea din **Istoria literaturii,** figura ascetică, adînc spiritualizată, de pastor coborît din dramele ibseniene, a lui Pârvan. Dar pe noi ne interesează în primul rînd, influenţele şi similitudinile în operă, care au fost îndubitabil, rodnice. În cel puţin două aspecte esenţiale, ei se întîlnesc ; **specificul naţional** şi **regia textului.** Primul este în directă legătură cu problema atît de controversată a originei etnice şi vechimii poporului român, ori Vasile Pârvan dă prin **Începuturile vieţii romane la gurile Dunării** (Cultura naţională, 1926) şi **Getica. O protoistorie a Daciei** (Cultura naţională 1926), un răspuns definitiv la aceste întrebări. Istoricul demonstrează, refăcînd pe baza datelor arheologice şi a izvoarelor epigrafice — se cuvine să adăugăm aici şi articolul **Laus vitae. Ginduri despre lume şi viaţă la greco-romanii din Pontul sting** — imaginea unei înfloritoare civilizaţii, durata istorică a poporului român şi continuitatea lui neîntreruptă în spaţiul vechii Dacii. Ideea, care a făcut şcoala atît printre specialişti cît şi printre scriitori şi filosofi, o reîntîlnim în calitate de concept axial şi la G. Călinescu în capitolul **Specificul naţional** de unde cităm : „Istoriceşte sîntem prin substratul nostru traco-getic, care e esenţial, dintre vechile popoare ale Europei. Sîntem nişte adevăraţi autohtoni de o impresionantă vechime. Indiferenţa vădită a ţăranului român pentru popoarele imediat înconjurătoare vine din instinctul că acestea sînt mai mult sau mai puţin recente. Tipul nostru fizic este total deosebit de al popoarelor vecine şi din centrul Europei. Dacă avem afinităţi cu grupurile meridionale (neotracice sau insulare) nu numai prin imperechere apropiată, ci printr-o înrudire atavică, noi nu regăsim similităţi pentru fizionomia noastră decît în Occidentul extrem al Europei pînă în peninsula iberică şi în insulele britanice chiar". Ait de puternică este la Călinescu, pe urmele lui Pârvan, această obsesie a vechimii şi originarului, încît o întîlnim şi în capitolele de analiză critică aplicată, cum este cel despre Octavian Goga, cu faimoasa descriere a Răşinarilor (oameni şi locuri) : „Satul e foarte vechi, pomenit în documente din evul de mijloc cel mai neguros şi asta se vede pe faţa oamenilor (...) Cu ochii ca apa mării, cu faţa unei bătrîne de rasă străveche, parînd tînără prin convertirea în fizionomia masculină, Goga nu seamănă cu totul a răşinărean. Totuşi reprezenta în genere tipul ardelenului din punctele cele mai vechi. Era ţăran fără îndoială, dar un ţăran de o rasă aşa de bătrînă şi neprimenită, încît avea fineţi de aristocrat." Fără a cădea în eticism şi etnicism, G. Călinescu elaborează după cum se ştie, în capitolul final, o teorie în nuce, a specificului naţional şi a personalităţii literaturii române, avîndu-şi originea în consideraţii de ordin matricial-genetic, cum ar fi persistenţa fondului traco-getic sub altoiul latin. Dar şi acum, marele critic nu numai că este consonant, dar transpune şi dezvoltă în planul esteticii şi filosofiei culturii, argumentaţia istorică a lui Pârvan dintr-un „memorial" ca **Parentalia** unde citim : „Şi atunci, ideea naţională fiind o stare de conştiinţă, înainte de toate culturală, iar geografia umană demonstrînd nu după oameni, ci după pămîntul pe care se aşează, adevărate **autohtonii culturale**, nu ajungem oare la marea realitate istorică, şi de neînţeleasă atîta vreme, aşa de controversată, şi de contestată, a **autohtoniilor naţionale ?**" Quod erat demonstrandum.

Dar mai semnalăm o afinitate la fel de importantă şi, care ţine de ceea ce am numit **regia textului**, sau modul de tratare a evenimentului. Pârvan este printre puţinii care au ştiut — Iorga nu a reuşit totdeauna — să-şi domine erudiţia, într-adevăr impresionantă şi să-i dea un sens productiv, integrator şi creator, totodată. Este bine să reţinem sintagma lui, **„sinteză reconstructivă"** ce se referea la aptitudinea atît de rară, a istoricului de a selecta din masa imensă a faptelor, întîmplărilor şi datelor, liniile de forţă ale fenomenelor şi de a le integra ansamblului. Fără această capacitate interpretativă şi „reconstructivă", bineînţeles, strîns controlată de adevărul ştiinţific, istoria se mărgineşte la inerta înregistrare şi transcriere de situaţii şi evenimente. Aceeaşi modalitate a „punerii" în pagină o reperăm şi la G. Călinescu, pentru care istoria literară este „ştiinţă ineficientă" şi, atenţie, „sinteză epică", un analogon în realitate, al formulei pârvaniene. Criticul avea şi el ambiţia de a surprinde semnificaţia generală a contextului (citea „literatura şi nu scriitori", de a încadra opere şi scriitori în serii tradiţionale, funcţionînd şi ele, la rîndul lor, într-o construcţie mai vastă. Ceea ce presupune la ambii autori, o mentalitate de creator în sensul cel mai propriu al cuvîntului, adică o **regie** sau **epică a textului**, ale cărui personaje sînt în cazul nostru ideile, şi un **stil**. Şi nu cred să se pot aduce probe mai elocvente decît **Getica** şi **Istoria literaturii,** deosebite ca operă şi substanţă, dar asemănătoare în proiect şi concepţie. Mai sînt desigur şi alte dimensiuni comune celor două spirite, cum ar fi **vocaţia construcţiei monumentale**, însă ne oprim deocamdată la aceste prea fugare constatări. Nu însă, fără a ne lăsa ispitiţi de o altă întrebare şi ea sugerată mai înainte. Ce laturi unesc posibila deită a cugetului românesc Iorga — Pârvan — Călinescu ?

Paul Dugneanu

TROPICE FERICITE

Călătorul care ar păşi în nordul Constanţei pe un drum aproape pustiu, întins peste coline prelungi şi precipitate în văi adînci ca nişte golfuri de unde s-au retras apele, ar zări, nu peste multă vreme, desfăcîndu-se spre răsărit o potecă mai lată, şerpuită, de o stranie singurătate îndreptîndu-se către o lume aproape neverosimilă de şesuri. Mirosul ameţitor şi putred al mării năvăleşte aici de pretutindeni însă acest peisaj deşertat de oameni, ca o planetă necunoscută, are ceva din neliniştea fără motiv a lagunelor moarte. Iarba crescută în smocuri şi cu o dramatică biruinţă asupra solului calcaros e parcă ultima urmă de viaţă în această halucinaţie selenară mutată pe pămînt. Arareori, săgeata desfăcută a unui albatros tulbură în depărtări orizontul. Cîte o piele de şarpe, pierdută, cine ştie de cînd, pe sărăturile fără rîrstă de o vietate care poate nu mai e, aminteşte că aici lumea fusese odată vie. Înţelnită de om, citeodată, broasca ţestoasă se retrage înspăimîntată în carapace făcînd şi mai puternică impresia de împărăţie mută a mineralului. Îndărătul acestei planete moarte, cu fire tăioase de iarbă şi cu muşchi umezit, răsipit ca o maladie peste feţele calcinate ale pietrei, vibrează, cu toate acestea, o viaţă veşnică pe care urechea sufletească o aude în efluvii lente şi ritmice care vin, ca spînările mişcătoare ale mării, dintr-o vreme care nu s-a sfîrşit.

Pe aceste cîmpii nisipoase şi sălbatice ale Dobrogei călca, acum mai bine de şaizeci de ani, urcînd către cetatea Histria, arheologul Vasile Pârvan. În acel deal crescut neverosimil din preerie zăceau încercuite de nisipuri oraşul vulturilor şi al delfinilor, divinitatea apollonică a şarpelui, monumentele marmoreene cu pădurile lor de coloane şi alinierile geometrice ale arhitravelor, popoarele de inscripţii cu literele umflate, teracotele, termele pe unde apa înţepenise de acum peste un mileniu, pilaştri cu capitele pe unde odihneau epistiluri cu fascii. Peste marmura neagră şi vînătă, cu vine albicioase, căzuse pămîntul uitării, ţiglele cu feţe grunzoase se spărseseră roase de apele sutelor de ani, cornişele frînte de vînt şi de zăpezile scitice, hohotitoare, zăceau adînc sub ţărînă. Mai jos, unde fortificaţiile înţelenite se precipitau pe o mică plajă cu cochilii sparte de melci şi cu sideful scoicilor risipit, foşnea o apă întinsă, ca o mare interioară în culori stinse, Halmyris, de zece ori mai putrezită decît marea regenerătoare, închisă departe la orizont de un cleşte din ce în ce mai strîns al pămîntului. Acolo sus, deasupra oraşului cu zgomotele stinse, arheologul aştepta visînd la relicvele pe care norocul avea să i le dăruiască. Cînd vor apărea, unul cîte unul, capitelurile singuratice pe unde odată se auzeau vocile unei colonii vii, cînd vor teşi din norii adînci ai uitării stelele arse, pe unde cine ştie de cînd nu mai poposise nici o pasăre să se odihnească, atunci datoria vieţii lui va fi biruit vremea şi ruina; savant solitar trecînd pe sub plafoanele dispărute pe care le înlocuise cerul ciar şi adînc ca al mărilor îndepărtate. Aceste teritorii ale soarelui din ale căror genuni ieşea o cetate moartă, cu murii uimitor de albi, orbitori, erau pentru Vasile Pârvan nişte tropice, dar nişte tropice fericite.

Artur Silvestri

VOCILE MITOLOGIEI

Ce va rămîne oare pe urma teoriilor şi abstractelor construcţii ale gîndului ? Căci negarea lor nu vine nici din partea timpului lacom şi nici dinspre vicisitudinile ori ingratitudinile istoriei ; ea se află cuprinsă, în germene, în însăşi esenţa actului ştiinţific. Căci aici fiecare nouă idee anulează, depăşind şi perfecţionînd (şi în nici un caz prin renegare) întreaga lume a ideilor anterioare ; în ştiinţă, noua teorie nu distruge ci, continuă vechile sisteme. De aceea aici nu există unitate, dar nici redescoperire.

O asemenea pildă, un asemenea simbol, este şi destinul ştiinţific al lui Vasile Pârvan. Opera sa este o graniţă şi o poartă. Tînărul cercetător trebuie să treacă prin ea nu numai pentru a afla ceea ce a spus un alt savant înaintea lui, ci mai ales pentru a afla cum trebuie să existe şi să dăinuie un savant. Citindu-l pe Vasile Pârvan el îşi va completa nu numai fişa documentară, ci şi acea insesizabilă şi decisivă, „fişă" lăuntrică a conştiinţei sale ştiinţifice. Aceasta nu înseamnă că Vasile Pârvan era scutit de eroare sau că vorbele sale au valoare apodictică. De altfel scrierile sale sînt lipsite de orice galanterie, de tonul dogmatic şi irecuzabil al aceluia ce îşi impune punctul de vedere printr-un grav şi apăsător „magister dixit". Scrisul marelui istoric are din contra, un fior şi o trepidaţie adolescentină aproape. Erorile sale, inerente oricărei analize din ştiinţă, nu atîrnă, nu şochează şi nu irită, ele au ceva cuceritor, ceva ce ţine de elanul cu care savantul acoperă spaţiul cercetării, de efervescenţa unei gîndiri ce, privind lumea de la înălţimea munţilor, se rostogoleşte năvalnic, incapabilă uneori să-şi poată opri propria-i curgere. În acest sens, aş îndrăzni să spun că Vasile Pârvan este un spirit analog (sau structural înrudit) cu marii gînditori ai Greciei presocratice. Este un entuziast, un vizionar, un nestăvilit. Purtat de o idee ori de o intuiţie el străbate fulgerător mari spaţii ale gîndirii, reunind dintr-un singur gest domenii variate şi aparent înrudite, surprinzînd dintr-o scăpărare fulgurantă a gîndirii, simburele lor comun şi linia de forţă care le uneşte. (Departe însă de mine gîndul că Vasile Pârvan are un geniu pur intuitiv, romantic, bazat numai pe o naturală şi inconsecventă sclipire a minţii ; cărţile sale dovedesc o putere de muncă şi de acumulare titanică, un spirit ordonat şi meticulos, o minte lucidă şi critică — Istoricul era, asemeni acelor pini ce se avîntă cu îndrăzneală spre ceruri, graţie unor rădăcini adînci şi imens ramificate).

Erorile lui Pârvan nu frinează, nu întunecă, ci îndirjesc şi stimulează gîndirea. Căci „erorile" sale sînt, de fapt, erorile ştiinţei, sînt acele descoperiri menite, prin caracterul lor particular, efemerului, dar sortite, prin ecourile şi frămîntările pe care le nasc în minţile urmaşilor, să tindă spre nemurire. Căci Pârvan avea harul şi puterea de a vedea clar, de a descoperi o ordine acolo unde părea a fi haos, de a da o primă şi necesară formă lucrurilor informe. El punea prima treaptă şi deschidea orizonturile. Înţelegîndu-l şi depăşindu-l, în noul interval, generaţiile următoare îl negau, îl contraziceau tezele. Dar chiar dacă interpretările sînt discutabile, perspectivele deschise de el rămîn în picioare şi sînt un bun cîştigat pentru toţi cei ce păşesc, pe urmele lui, sau pe lîngă ele, în lumea necunoscută a istoriei străvechi.

Iată, spre exemplu, o ideę (sau o teorie) în jurul căreia s-au purtat aprige şi neînfrînate discuţii ; aceea a caracterului „uranian" al mitologiei dacice. Lăsăm acum la o parte circumstanţele în care a fost elaborată şi cauzele ce l-au condus pe istoric la constituirea acestei imagini despre strămoşii noştri. Dincolo de toate acestea, pentru noi, rămîne ideea, argumentele şi exemplele, prin care Pârvan o susţine. Alături de exagerările interpretative, de elanul nestăvilit al ideii, care, asemenea unui cal fremătînd de încordare, îşi ia zborul neînfrînat, cite alte observaţii şi ipoteze tulburătoare. Iată ciudata şi fascinanta analogie între cultul lui Zamolxis şi trăsăturile identice ale cultului acelui Zeus cretan de pe muntele Ida (**Getica**, p. 152) şi apoi, întregind acest spaţiu, marea zeiţă din enoliticul danubian cu „gesturi şi costume aproape minoice" (Dacia, 1972, p. 127) ; cîte lucruri ar mai fi de spus despre interesanta problemă a călăreţilor danubieni, grup ce, conspnează cu Dioscurii greci şi Acvini din arhaica Indie ; tot astfel, ce orizont larg cercetării deschid rîndurile referitoare la stindardul dacic, la raporturile dintre balaurul (celest ? chtonian ?) ucis şi prins şi grupul de războinici ce îl iau drept însemn şi animal protector (Getica, 521 ; 641 şi 723 ; „Dacia", 114).

Lectura cărţilor sale este implicit polemică şi, în mod firesc, fertilă. Efemerul, trecătorul, ceea ce e sortit să fie contrazis şi depăşit capătă astfel un nou sens : el devine germenele şi hrana din care-şi trag sevele aspiraţiile noastre spre înţelegere şi cunoaştere. Dincolo de acestea, într-un orizont care nu e static, ci în permanentă mişcare, în care nu se aud sentinţe, ci îndemnuri, într-un orizont al dialogului şi continuităţii, gîndirea lui Vasile Pârvan defineşte efortul prin care cunoaşterea umană pendulează şi acoperă, într-un veşnic neastîmpăr, traseul dintre etern şi efemer.

Mihai Coman

LA «LUCEAFĂRUL»

În filiaţia publicaţiilor româneşti transilvane, aşezată de Ilarie Chendi în urmarea „Bibliotecii româneşti" (1821), condusă de Zaharia Carcalechi, şi a „Familiei" (1865) lui Iosif Vulcan, „Concordiei" sau „Albinei", „Luceafărul", apărut în 1902 la cîteva luni după „Semănătorul" (lipsit pe atunci de „vocala barbară" din titlul dezavuat de Arghezi), mutat din 1906 pînă în 1914 la Sibiu şi, după război, la Bucureşti, s-a definit încă de la începutul apariţiei sale de pe poziţii vizibil autonome. Apropierile de semănătorism, poporanism, modernism etc. s-au realizat la nivelul independenţei ideologice (a se vedea articolul lui Oct. Tăslăuanu din 1908, „Două culturi", luare de atitudine faţă de iorghism, sau nu mai puţin celebrul „Un curent neîntemeiat în literatura română", paradă filosimbolistă din 1903 în ton polemic a poetului Ulpiu Traian Mihai). În această atmosferă de supremaţie a originalităţii de gîndire printr-o din ce în ce mai rezervată poziţie faţă de exagerările semănătoriste dar, nu mai puţin, prin solidarizarea cu gruparea din jurul lui Iorga în probleme ce vizau apărarea tradiţiei, unităţii şi independenţei culturii naţionale, începînd cu 1903 îl găsim şi pe **Vasile Pârvan** care, alături de fondatorii revistei (A. Ciura, A. P. Bănuţ şi apoi O. Tăslăuanu, un „Iacob Negruzzi al Luceafărului") se afla în compania unor nume prestigioase (Şt. O. Iosif, S. Puşcariu, Zaharia Bârsan) în recent remaniatul „Comitet de redacţie".

Nu este de loc hazardat, în opinia noastră, să afirmăm că „Luceafărul", prin lucida sa politică culturală, l-a stimulat pe Vasile Pârvan, impunîndu-l prin articolele dense în substanţă, expresii ale unei tulburătoare maturităţi a istoricului întotdeauna dublat de un original spirit meditativ, aplecat, într-o filozofie solemnă, peste obiectul cercetărilor sale. La rîndul său, Pârvan a înţeles, după începuturile sale la „Convorbiri literare" şi „Semănătorul", să-şi servească, cu fidelitate revista căreia, la urma urmelor, îi datorează, nu în mică măsură, notorietatea încă din anii începuturilor. Aşadar, încă din 1903, Vasile Pârvan este un colaborator consecvent al publicaţiei ce-i girează apariţia celor mai diverse studii de istorie veche, arheologie, istorie medie şi modernă („Papiu Ilarian, bursier al Blajului", 1903, „Interzicerea istoriei românilor în toate statele austriace", 1903, „O întîmpinare la articolul A", „Papiu Ilarian şi decoraţiunile de la 1850", 1903, „Anul 1850 şi studenţii români ardeleni din Viena", 1903, „Rolul monografiilor în studiile istorice", 1904) filozofia istoriei şi a culturii („Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane" — extras, 1919, „Sensul vieţii", 1919, „Parentalia", 1919) istorie literară şi critică de artă („De la Aron Pumnul", 1903, „Din istoria culturii românilor bihoreni", 1903, „Românii la Roma", 1908), pagini social-politice („Unire" — conferinţă la „Societatea Academică Română" din Berlin, 1906, proiectul „Universitatea naţională a Daciei Superioare", 1919).

La o disecţie cît de superficială, ceea ce fixează, într-o coeziune de adînc, varietatea preocupărilor lui Vasile Pârvan din paginile „Luceafărului" este solidaritatea perspectivei istorice cu sobrietatea analizei tendinţelor socio-culturale ale prezentului, unitate consolidată de cea mai autentică adeziune la spaţiul istoriei şi culturii noastre, contemplat cu fervoarea pasiunii incandescente. Scriind în coloanele „Luceafărului" despre personalităţi marcante ale acestui spaţiu (Al. Papiu Ilarian, Aron Pumnul, dar şi Ştefan cel Mare, Ion Vodă, Mihai Viteazul) nu mai puţin decît despre evenimentul istoric văzut ca o manifestare a coeziunii maselor, Pârvan militează pentru unitatea naţională, la toate nivelele, cea spirituală anticipînd-o pe cea politică. În această etapă a activităţii sale, tînărul istoric valorifică, în articole de largă respiraţie, ucenicia la şcoala unui Fustel de Coulanges („Histoire des institutions politiques de l'ancienne France"), Bernheim, Langlois-Seignobos („Introductions aux etudes historiques) şi, bineînţeles, Bălcescu, Xenopol, Iorga, D. Onciul, I. Bogdan, Anghel Demetrescu. Iată deci că, pentru tînărul Pârvan, la 22 de ani, „rostul şi cel de pe urmă scop al istoriei e restabilirea adevărului în ce priveşte faptele omeneşti din cele mai vechi timpuri şi pînă azi" dar în sensul precizat de Iorga, cu convingerea că istoricul „zugrăveşte o viaţă şi nu descrie o serie de acţiuni mecanice". „Blăstămul dezunirii", acel monstru al discordiei dintre clase, favorabil penetraţiei elementului străin, nu este atît expresia xenofobiei lui Pârvan, alimentată la grandilocvenţa gesticulaţiei iorghiste ca cea de la 13 martie 1906 (deşi şi Pârvan se ridică în „Luceafărul" împotriva „franţuzomaniei", „pecinginii greceşti" etc.) ci, cel mult, o nostalgie semănătoristă după „vîrsta de aur" (utopică de altfel) a armoniei dintre păturile sociale. În rînduri de neuitat patetism, Pârvan ia atitudine contra „maghiarizării" românilor ardeleni şi a „elenizării" aromînilor manifestă o totală înţelegere pentru „clasa ţărănească", „păstrătoare a tradiţiilor neamului", din care „se reimprospătează mereu cu noi puteri clasa orăşenească şi clasa intelectualilor", susţinînd necesitatea cunoaşterii „nemediate" a poporului, „de la inimă la inimă". Întregul efort este subsumat „unităţii culturale a tuturor românilor", preambul al celei naţionale, ideal suprem pentru care Vasile Pârvan a militat cu acea „incomparabilă forţă" admirată de un Jerôme Carcopino sau Gorham Stevens, cu „solemnitatea gongorică" sesizată în realele ei semnificaţii de Călinescu. În aceste condiţii, deci, V. Pârvan ne apare din paginile „Luceafărului" drept „un om deplin al culturii româneşti" (pentru a folosi o celebră sintagmă), aureolat de acel nimb de mister savant şi oracularitate care fac din marele istoric şi filozof un personaj de roman (să ne referim numai la „Zeul" de Ticu Archip sau mai cunoscuta „Creangă de aur" a lui Sadoveanu) şi, alături de Octavian Goga, poate cel mai ilustru nume impus de „Luceafărul".

Cristian Moraru

inedit

Au rămas foarte puţine manuscrise de la Vasile Pârvan şi, admit nu cota deschisă a imprevizibilului sînt puţine şanse de a fi descoperite altele. Multe scrisori, manuscrise sau acte rămase la împărţea autorului **Geticei** au fost distruse prin imperativul testamentar iar cele scăpate de foc au intrat în mare măsură în posesia fostului său asistent, profesor Radu Vulpe care le-a donat lui Al. Zub, editorul şi monografistul cel mai avizat al lui Pârvan, tipărite de cercetătorul ieşean în „Vasile Pârvan — corespondenţă şi acte", Editura „Minerva", 1973. La „Muzeul literaturii române" mai există un lot de 13 scrisori, 12 trimise prozatorului C. Sanzu-Aldea şi una ziaristului Octavian Tăslăuanu. Cele 12 scrisori din 1907 şi 1908, din Italia, din Germania sau din ţară trimise prozatorului sămănătorist vor fi publicate în revista „Manuscriptum" nr. 4 anul curent. Aceste scrisori din prima tinereţe sînt importante pentru că ne relevă un Pârvan apolinic, optimist, plin de vitalitate (le semnează Pârvănel) încă nemarcat de gravele accidente familiale şi de încercările războiului.

Scrisoarea către Tăsluanu — despre care, în treacăt fie spus, nu avea o opinie tocmai bună — are un caracter mai protocolar şi de informaţie. Se pare că în timpul călătoriei în Italia, Pârvan a redactat discursul de recepţie la Academie susţinut la 20 Mai 1914 (în memoriam Constantini Erbiceanu, Bucureşti, 1914) în care filozofia sa tristă şi solemnă apare în plenitudinea ei : „Ştiinţa pe care am cercetat-o şi am iubit-o cu patimă, mi-a dat o concepţie gravă, aş putea zice tragică, despre viaţă (...) M-am deprins a vedea doar două lucruri demne de străduinţele şi iubirea noastră : cultul pios al amintirii lăsate în resturi şi ruine (...) şi cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins şi continuu din nou biruitor" (op cit. p. 33).

Aureliu Goci

Scrisoare (fără plic) cota M.L.R. 1712/i

antet :
Savoy Hotel
Rome
I. Lengyel
Manager
Roma, 14 Febr (uarie) 1914

Iubite domnule Tăslăuanu,

La scrisoarea D(umi)tale din 31 Ian(uarie) c(urent) am plăcerea să-ţi răspund următoarele : D(omnul) Pecurariu e în adevăr desemnatorul la „Muzeul" pe care-l conduc eu, e un om de talent şi cred că va fi spus lucruri interesante în articolul său, fiind un excelent cunoscător al ornamentaţiei româneşti. Fireşte D(umnea)ta având în mînă articolul său pe care eu nu l-am văzut-dacă aş fi fost în ţară poate mi l-ar fi dat să-l citesc eu întîi — eşti mai în măsură decît mine să judeci din cele scrise de D(omnia) sa întrucît se pricepe sau nu în chestia pe care o tratează în cele ce ţi-a trimes.

Cu toate cele bune
al D(umi)tale
V. Pârvan

Note

1. Călătoria în Italia avea, desigur, şi un scop ştiinţific dar şi unul intim căci se căsătorise de curînd cu Silvia Cristescu. Mai călătorise şi în 1908 şi în 1911 (vezi Al. Zub : Vasile Pârvan-Efigia cărturarului, Iaşi, Junimea, 1974, p. 24). Din această călătorie există multe mărturii iconografice (vezi Valeriu Leahu). Fotografii de la Vasile Pârvan în colecţiile „Muzeului de istorie al oraşului Bucureşti în „Materiale de istorie şi muzeografie", IV, 1966, p 301-308 şi Al Zub op. cit). A străbătut întreaga Italie între decembrie 1913 şi martie 1914 (vezi H. Metaxa : Vasile Pârvan. Note bibliografice, Bucureşti, 1928, extras din „Arhiva pentru Ştiinţe şi Reforma socială", revista institutului social român, anul VII, nr. 3—4, 1928).

2. Octavian Tăslăuanu (1878-?) scriitor şi ziarist ardelean a fost coleg cu Pârvan la Universitatea din Bucureşti ; Fondator împreună cu Octavian Goga, Al. Ciura şi alţii al revistei Luceafărul (Budapesta, 1902). O Tăslăuanu era şi specialist în ornamentică şi heraldică (vezi articolul Din ornamentica română, „Luceafărul", 1905 nr. 6, 128).

3. Dionisie Pecurariu, desenatorul „Muzeului Naţional de Antichitate" şi delegatul „Muzeului" la antrepriza săpăturilor de la Histria.

ENIGMA TRECUTULUI

Urmare din pag. I

mentală faţă de Iorga — desigur şi aceasta contează — dar mai este şi altceva, anume o diferenţiere a obiectului asupra căruia se aplică străduinţa lor. Este distincţia dintre hîrtie şi piatră, dintre manuscris şi inscripţie, dintre întreg şi frîntură, dintre vestigiile seculare şi cele milenare. Din aceste perechi antonimice putem înţelege că primii termeni îl invită pe Iorga la o retrăire integrală a trecutelor vremi prin filmul „fanteziei reproductive" pe cînd ultimii termeni ai aceloraşi antonimii îi indică lui Pârvan o oprire adînc problematică. Dar problematic este la noi însuşi tipul omului modern de cultură, adică al perioadei interbelice, tip inaugurat în cea mai mare măsură tocmai de Pârvan, şi care dăinuie, amplu dezvoltat, pînă astăzi inclusiv.

Problema cea mai tulburătoare pentru frămîntatul Pârvan este aceea de a afla în ce fel să stingă şi să scoată la lumină „nevăzutul", aura tainică a unor milenii depărtate. Dar cum să le scoată ? Trecutul pătruns pe cale arheologică oferă doar unele indicii zgîrcite, unele vagi vestigii, dar restul rămîne, ca şi pentru Hamlet, „tăcere". Aci se arată elocvent superbul său poem în proză „Laus Daedali" din „Memoriale". Prin închipuirea unui sculptor antic, Algenor, Pârvan se înfăţişează mai recognoscibil pe sine decît oriunde în altă parte. Personajul său se vede calificat drept „săpător în piatră". Iată o indeletnicire neaşteptat de apropiată de aceea a arheologului pe teren.

Acţiunea sculptorului este aceea de a săpa în materia informă, de a o impufina, pentru ca, dintr-o atare seducţie, să rezulte statuia sau capitelul sau friza. Dar, cu o răbdare uneori de mii de ani, materia urmăreşte să-şi ia revanşa la deposedarea ei prin artă ; atît se luptă ea să umple la loc ceea ce a scobit dintr-însa sculptorul, pînă nu mai rămîne nici o urmă din lucrarea acestuia. Atunci intervine arheologul, care „sapă" din nou în materie pînă revine la vedere statuia. Acest al doilea „săpător" trebuie să lucreze cu aceeaşi fineţe ca şi sculptorul iniţial pentru a nu vătăma cu nimic contururile şi detaliile acelei dăltuiri. Apropierea dintre cele două indeletniciri, stimulată şi de faptul că minuitorii lor trăiesc deopotrivă în mediul „pietrei", ne desluşeşte şi raţiunea pentru care Pârvan şi-a ales drept alter-ego antic un artist cioplitor.

Astfel, Algenor, vechi sculptor elen, prezintă unele inflexiuni de gîndire care nu sînt altele decît ale modernului arheolog român. El vorbeşte de lupta ce o dă „pentru a fixa cele continuu dispărute, pentru a crea înfăţişarea văzută a celor nevăzute". Asemenea coordonate „nevăzute" sînt de fapt vieţile îngropate în trecut, şi care nu mai pot fi exact reinviate „din resturi şi ruine". În faţa lor, Pârvan încearcă o spărtură a conştiinţei de tip stoic. El reconstituie numai exterior, material, strict „ştiinţific", trecutul pe care îl cercetează. Înţelege, însă, că aceasta nu este o efectivă „întregire" a respectivelor perioade dispărute, fiindcă dinaintea „sufletului" lor îl întîmpină „tăcerea", enigma. Faptul nu este privit axiologic ca o lacună, ci, dimpotrivă, ca o stimulare fecundă a dispoziţiei sale lirice şi problematice. Am spune că nu numai din raţiuni patriotice — negreşit există şi el, şi chiar covîrşitor — s-a dedicat el în ultimii ani unei „protoistorii" a Daciei, ci şi pentru caracterul misterios — cu atît mai pecetluit pe atunci — al acelei protoistorii.

Dar aceasta este o altă problemă, care reclamă pentru sine o discuţie şi o dezvoltare prea largă pentru a încăpea în preocuparea de faţă. Pentru moment este suficient să conchidem că Pârvan a instaurat un spirit nou în cultura noastră, spiritul care ştie să dizolve o serie de valori contradictorii în complexitatea subtilă a unei mari personalităţi problematice.

dumitru radu popescu

Lupoaica din dulap

Pentru Liubomir Levcev

— Nu-aș fi vrut să cred niciodată că Fernando H. este un ticălos. Din mersul lui de urs hodorogit, ieșit la pensie, mincat nu atît de renume, fiindcă trăise, slavă domnului, aproape toată viața cu burta la soare, impușcînd pureci, adică nefăcînd nimic (și purecii fiind răsăriți prin frunzele cireșilor sau caișilor — un fel de pureci, viețuitoare minuscule, cuiburi de furnici, ca să le zic așa, puind în aer) nu s-ar fi observat că era un animal bătrîn, terminat, cel mult te-ai fi putut gîndi că e o ruină firească a timpului, o victimă a soarelui și a pămîntului, ca orice moșneag ce se îndreaptă spre cimitir cu circumspecție, mai agățîndu-se de pahare și de bîrfe, cîntînd, mormăind, nevenindu-i să creadă că totuși va trebui să tragă într-o zi marea linie — care avea să-l despartă... așa cum orizontul, linia imaginară, rupe cerul de pămînt... Poate că și moartea e o linie imaginară, poate că petrecerea lui în alte lumi, în altă lume... Desigur, vorbe! Speculații ieftine. Ca și tandrețea lui legată de Utopie. Se credea urmașul lui Alexandru Macedon, nu în bătălii, ci în cucerirea pămîntului... pe care, într-adevăr, îl cam bătuse cu pasul prin toate mărginile sale. Macedon Alexandru avusese un ideal, pe Ahile. Utopia a stimulat realitatea, măi frățînilor, zicea, umplîndu-și burdihanul cu lapte, așa cum și-l umpluse cîtă vreme mai avusese ficat în el cu varii produse ale destilериilor alcoholice. Ei, bine, acest ins botezat Fernando, cu numele unui sfînt ce nu era în calendarul ortodox, dovada că obîrșia lui era neclară (măcar despre Francisc, împăratul norilor, deținem un arbore al părinților și strămoșilor săi !), acest Fernando, deci, avea trei credințe : în utopie, în rostopască și în desen. Sigur că rostopasca — drept vindecătoare a cancerului, — putea fi tot utopie. Ca și învierea celor desenate de el. Dar să fiu mai exact. Într-o zi ne-a făcut o vizită la birou, încărcat cu două sacoșe pline de cireșe. A servit tot cuconașul, a făcut o impresie extraordinară : iată un bărbat dodora de transpirație (erau aproape 35 de grade) care împarte cireșe unor necunoscute... Mă căuta pe mine, să-i fac rost de schema (și de țevile de aluminiu ale) antenei cu care să prindă la televizor meciurile transmise de bulgari... E O.K. ! i-am spus, și el, drept mulțumire, pe interiorul ușii dulapului în care-mi țineam dosarele mi-a desenat în carioca o lupoaică stînd pe labe, dormind. N-am crezut niciodată că arta poate deveni o pacoste și că o lupoaică desenată poate fi aducătoare de moarte. Bancurile lui însă au avut un succes enorm : toate fufele din birou au rîs ! Da, lupoaica o sa ne apere de vrăsmășiile altora (dar de ale timpului, cum, fetelor ?)... Ea a devenit... ca acele animale... ursulețul Mișka, simbolul Olimpiadei de la Moscova etc. Dimineața fetele deschideau ușa dulapului meu să vadă dacă lupoaica a mai crescut... Nu creștea, dormea dusă. Utopia dormea dusă, ha, ha, ha...

— Totuși, stimate domnule David, de aici... de la o anecdotă... și pînă la teza (să-i zicem astfel !) dumneavoastră că arta e... malefică, aducătoare de nenorociri, de moarte... e o cale lungă ! De ce-ați scris în memoriul ce mi l-ați adresat c-ar trebui să dăm foc tuturor desenelor lui Fernando H... să ieșim cu puști... Păsările desenate de el să fie stirpite ! etc., etc.

— Domnule procuror...

Se făcu o pauză. Ca și cum nimic (și nici ei cu ale lor, evident) n-ar fi putut să încapă în secunda ce se oprise dinaintea lor. Doctorul citea un ziar ce anunța că o firmă vest-germană a oferit 150 000 de mărci căpitanului echipei de fotbal „Bayern München", Paul Breitner, pentru ca să-și radă barba pe care o purta de opt ani. Motivul acestei oferte : firma respectivă este specializată în produse de bărbierit. Ieșind de la frizer, în fața fotografilor și operatorilor de filme special invitați de firma respectivă, Breitner, în vîrstă de 30 de ani, a declarat : „Am întinerit cu zece ani". Mustața renumitului fotbalist este încă de... vînzare, scria sarcasticul cronicar sportiv.

— Domnule procuror, repetă David, cu un efort inzecit, opintindu-se și opintind și timpul din loc...

— Eu n-am spus nimic.

— Domnule doctor, domnul procuror nu mă crede... Nici dumneavoastră nu mă credeți ?

— Eu vă cred, însă... desigur, trebuie procedat cu atenție... Fernando H. a murit și duhul rău din el, să se fi transmis în întregime în opera lui de artă ?... Probabil ! Dar din moment ce vă era prieten... Bine, bine, înțeleg, nu era prieten cu aimenti, dacă... dacă ar fi știut că bate rău !... Dar dacă nu știa ?

— Avea un rînjet cînd desena, nu... cu bucurie... Cum să vă spun...

— Vă ascult.

— Să revin la rostopască.

— Reveniți.

— În latinește se cheamă chelidonium majus. Mi-a recomandat-o un băiat care suferă cu ficatul și cu foalele. Ca decoct... De-o bei ca pe un ceai, e al dracului de amară. El susținea că l-a ajutat să nu mai aibă burtă, că favorizează digestia etc. De fapt, un doctor din Călimănești susține că rostopasca ar fi leacul cancerului, împiedică proliferarea celulară și favorizează o creștere a tonusului vital. Dacă toate celulele au înscrise în structura lor o posibilitate de multiplicare, rostopasca blochează acea genă, predispusă sub influența factorilor cancerigeni să prolifereze haosul... Polipi ai vezicii urinare... cancere cutanate au dispărut, ori au stagnat... Vi se pare cumva că rostopasca e o formă a utopiei ? Fernando credea în ea, și-a încercat chiar să-și... Nu mă urmăriți, îmi pare rău ! Fernando, care are dinții de aur... puși la...

— Era vorba de o lupoaică.

— N-am scăpat-o din vedere, însă era necesar să cunoașteți credințele omului cu dinți...

— ...de aur. Deci...

— Revin la lupoaică.

— Reveniți.

— Cînd a desenat-o pe interiorul ușii dulapului meu cu hîrtoage... avea un soi de rînjet, de bucurie, de ură, o concentrare ciudată. O lupoaică dormind... Și într-o noapte de iunie, m-am trezit, era pe la cinci dimineața... Cîntau mierlele... și un gugustiuc... Cireșele se coceau, teiul înflorise... Toate au legătură cu lupoaica, nu vă fie teamă. N-am putut să dorm, era o noapte superbă... superbă !... și m-am dus la birou să-mi termin o lucrare... Singur, desigur... Eu fiind șeful... Am deschis ușa biroului, cu cheia, am început să fluier... În curte cosise portarul iarba, mirosea ca la țară... superb ! Mă urmăriți ? Și-am deschis și ușa dulapului, să iau hîrtiile, să termin lucrarea asupra... Și...

— Și ?

— Și în dulap, pe terfeloage, dormea o lupoaică ! Cam grasă, sau borțoasă... Am rămas înmărmurit ! Borțoasă, căci parcă se pregătea să fete, avea un soi de dureri, ținea ochii închiși, se chinuia, începea să fie cuprinsă de chinurile facerii... O clipă, doar o clipă a deschis ochii : m-a privit și a rîsît... Și am închis imediat ușa dulapului și-am luat-o la fugă...

— Așa fusese și desenată, borțoasă ?... Văd că ați transpirat, probabil că amintirea acestui rînjet... Totuși au v-ați pierdut cu desăvîrșire firea, fiindcă așa cum mi-ați spus acum o oră... ați închis cu cheia ușa biroului, a camerei... Doriți un pahar cu apă ?

— Nu, mulțumesc. Ce mă neliniștește, domnule doctor... nu, nu privirea dumneavoastră, plină de neîncredere... Căci datorită experienței, vă prefaceți destul de bine că-mi dați dreptate... Dar nu înțeleg de ce-ați venit aici. Și de ce-a venit aici și domnul procuror... Mă scuzați că v-am uitat numele... Eu am crezut de cuviință că... Asociația vînătorilor o să mă ajute... să vină cineva cu o poșcă... Altfel nu mă prezentam aici, nici ieri... Dar văd că dînșii au anunțat și miliția... Cred că au interpretat greșit relatarea mea, și văd și în ochii dumneavoastră o abia stăpînită milă, sau batjocură... Chiar v-am simțit... mirosind aerul, ca și cum aș fi venit de la un chef monstru... Ei, nu, nu put a băutură ! Și-atunci v-ați zis că e vorba de un caz mai grav ! De domeniul psihiatriei...

— Nu, îmi pare rău...

— Da, da, dumneata ești singurul care ești sigur că eu am venit la Asociația vînătorilor și pescarilor... să le vînd o poveste... ha, ha, ha, vînătorească !... Este, este ?... Ha, ha, ha... Este ?... Dar eu nu vă cer decît un lucru : să veniți cu mine la birou și să vedeți lupoaica din dulap !

— Cum să nu... imediat... Imediat plecăm, zise doctorul gîndindu-se la cu totul altceva : gîndindu-se la tatăl său, strălucitul medic al Ludușului de altădată... omul care, acum bătrîn, pensionar, plimba seara cățeii actualei sale soții, fosta doamnă general Vulturescu... Spune mereu că memoria e un abur cinepiu, populat cu jocuri de popice, cu generali, cu dricuri și mirese și cu puncte care trebuie merse lustruite... O, și cățeii flocoși ai doamnei general Vulturescu ! Îi scotea la aer prin parcul de lîngă grădina pompierilor voluntari, să ia aer, să ude rădăcinile copacilor și mai ales ca să intre în noapte ușurați la intestine... Și ei, totuși, nu-l iubeau atît de mult cît o iubeau pe doamna Vulturescu : și el încercase, bătrînul doctor ginecolog, să fie gelos pe... și să-i pară extrem de rău că ei nu-i erau recunoscători, cățeii... Deși înțelegea, sau de abia în ultima vreme începuse să înțeleagă că dragostea animalelor era mai mare față de cei care le dădeau să mănînce, decît față de cei ce le înlesneau... Că era mai important ce băgau pe gură, decît... Da, domnule, îi spunea fiului său, ce înseamnă să trăiești o viață întreagă de pomană și să nu pricepi un lucru elementar... că dragostea și nu numai ea, pornește de la... Dar popularitatea, băiete, de unde vine, dacă nu de la păpică, politica... O, doamne, acești căței care vor trăi mai puțin decît mine, zice bătrînul doctor al Ludușului de altădată, mă învață mai mult decît toate punctele pe care le lucrăiesc mereu în aburul acesta cinepiu ca un sergent de rosturi cismele locotenenților săi... Cățeii, cățeii, ofta bătrînul...

— Domnule doctor, zise David.

— Da, imediat mergem, răspunse doctorul, ca trezit din vis.

— Dumneata ești un sceptic... Ai fi fost în stare să spui că mergi cu mine și la Polul Nord... ca să scapi de gura mea... A, nu e o farsă ! Nu vă chem la birou ca să vă trag pe sfoară... Puteți chiar să nu veniți ! Apropo, știți că eschimoșii sînt singurul popor din lume care n-a pornit niciodată vreun război ? Singura populație care... Zău, jos pălăria pentru eschimoși !

— Domnule David, zise procurorul, din păcate noi nu sîntem eschimoși... ha, ha, ha... Avem în sînge... în celule, o genă belicoasă ! Sau care minte, sau care fabulează...

— Eram sigur că n-o să mă credeți... și că n-o să veniți la birou...

— Din contră, chiar doream să vă rugăm să facem împreună o vizită la biroul dumneavoastră... Ne interesa... cel puțin pe mine... Nu să...

— Olimpia !

— Da, de ce să mint ? Cum a murit Olimpia. Doctorul susține că într-un chip... suspect... lovită în frunte cu ceva... mat, oricum. O iubeați ? schimbă brusc procurorul tonul vocii sale, dealtfel destul de calme pînă atunci. Repet, o iubeați ?

— Ce întrebare... toată lumea știe că era iubita mea...

— Și în consecință, domnule David, toată lumea trebuie să bănuiască... nu ?... Cel puțin... să fie sigură că nu puteați fi amestecat în moartea ei. Pînă aci totul e logic ?

— Și de ce vă deranjează logica ?

— Ca să fiu sincer, nu mă deranjează, zise procurorul. Pardon, mă ajută. Fernando H. nu era și el îndrăgostit de Olimpia ?

— Am fost colegi de liceu... întotdeauna a vrut să-mi sufle nebitele... Și cu Olimpia... După ce mi-a făcut o vizită la birou și a cunoscut-o, i s-au aprins... lămpile !... Da, căci avea niște ochi de broască... Avea o față ca de strigoi, ca de japonez...

— Avea și are... Fernando H. trăiește... A fost pur și simplu plecat din localitate, dispărut... dar nici un indiciu nu există... vreo probă, că ar fi mort ! Îl uriți ?

— Da, trebuie să recunosc că mi se face greață cînd îl văd

— Asta înseamnă că l-ați putea bănui și de moartea Olimpiei.

— Îl și bănuiesc.

— Ar fi un alibi, domnule David. O femeie a fost omorîtă de un ins care apoi a murit și el în condiții misterioase... Logic. Da ? Da, văd pe fața dumneavoastră că mă aprobați. Dar aici logica iarăși mi se pare în ajutorul meu... vă dă o siguranță care v-ar putea scoate complet de sub orice bănuială... Just ? Corect ?

— Pe un plan subtire, mă faceți și autorul... ha, ha, ha... Sînteți un naiv, domnule procuror. Pardon, nu un naiv...

— Un prost...

— Un prostănac ar suna mai corect... Dumneata... și văd că și medicul, domnul medic legist tace, deci vă aprobă...

Dar doctorul nici nu-l asculta : era cu gîndul

Adrian Podoleanu : „Flori albe"

la cățeii doamnei general Vulturescu. Nu-l aproba, nu-l dezaproba : îl ignora, ca pe un cireș sterp, ca pe o frunză de măcieș... Căci pentru el totul era foarte clar : David era... Dar dă-l încolo ! își zise, privindu-l cum se protăpise în fața procurorului și-l luase de un nasture... Ce voia să demonstreze acum ? Ce voia ? Totul era limpede... Omul e un lichid limpede fiindcă nu este fără sfîrșit... Sau cum spunea tatăl său, ginecologul ? „Băiete, timpul n-are nici un scop, fiindcă nu are capăt, e imoral, fiindcă nu-l cunoști sfîrșitul, pe care nu-l are... Doar omul are un scop, căci, lua-l-ar dracu ! e trecător ca o muscă !" Această insectă, David... pătise, pătise... Era clar : observase asta cînd îl întîlnise în fața sediului băncii agricole : mut, posomorît, negru, ca un nor doldora încărcat cu electricitate, David, norul acesta încărcat cu electricitate, omul... cerul acesta plin de nori, ha, ha, ha... Dintr-odată i se dezlegase limba... și nu mai putuse fi oprit... ca o ploaie... Și cu o zi înainte, cînd procurorul, cînd și el, medicul legist, îl întrebaseră : domnule, de ce-ai venit la noi ? Tăcuse, se așezase pe un scaun, greu ca o piatră de moară, limba i se... i se întunecase... Nu, nu acesta era cuvîntul, chip... suspect... lovită în frunte cu ceva... mat, oricum. O iubeați ? verb ! suridea în sinea sa doctorul cînd avid îl luă de nasturele de la haină și zise :

— Dumneata judeci... voi judecați ! toate cazurile după schemele dumneavoastră imbecile. Logice, verificate, etc. etc. Ei bine, nu dau doi lei pe ele. Fernando nu intră în această logică și nici n-aveți mintea, scuzați-mă că v-o spun de la obraz, să-l înțelegeți !... Căci nu puteți bănui ce resurse magice are arta ! Nu știu dacă-ați citit articolul lui D.R. Popescu „Secretul fiilor lui Autolicos"... Nu, desigur, de ce să vă stricați ochii...

— L-am citit eu, spuse doctorul. E vorba... procurore, despre verișorii lui Ulise, grecoteiul... care la o vînătoare, tînăr fiind mușcat de un gligan, a fost vindecat de vorbele acestor băietandri... cuvinte magice, ne lasă autorul să credem... Rostul cuvintelor, de !... Cele care înving moartea... și dau viață... Corect, domnule David ? surîse medicul.

— Da, dar nu l-ați citit și celălalt articol... despre cuvintele care aduc moartea... Descintecele... sumbre... Deci cuvintele ar avea și un rol malefic, arta ar avea și un rol...

— Pe acesta l-am citit eu, zise procurorul. Și cred că plecînd de la el v-ați formulat teoria cu desenele malefice ale lui Fernando ! El, Fernando, artistul, ar fi din soiul de artiști — malefici, îngrozitori, cu care lumea, societatea n-ar trebui să aibă de-a face... adică să-l supere... Dar cu să facă, să-l omoare ?

— O, doar n-o să mergeți pînă acolo cu logica dumneavoastră infailibilă încît o să spuneți că... eu l-am omorît pe Fernando, din gelozie ! După ce-am omorît-o întîi pe Olimpia...

— Sau după ce l-ați omorît pe el în fața ei, surprinzîndu-i în birou într-un moment de tandrețe...

— Da, domnule procuror, trebuie să recunosc... că sînteți diabolic ! Ha, ha, ha... Diabolic de schematic... Simplist, dragii mei interlocutori, zise David și ieși afară din încăpere, lăsînd ușa deschisă în urma sa...

— Se duce la W.C. A lăsat ușa deschisă, da... să nu ne fie teamă că o să fugă, zise procurorul. Ar putea, prin fereastra ce dă în curtea depozitului de legume și fructe... Dar acolo sînt doi băieți de-ai mei care l-ar aștepta... Sper să-l vadă la timp și să se înapoieze. Doctore, omul ăsta face pe nebunul, observi... Dar e atît de primitiv... în a mima nebunia... Lupoaica din dulap, cu... maleficul artei... Baliverne ! Dar să nu mai distrăm. E un biet șoricel, zău... A, uite-l că vine... Nu vă simțiți bine, domnule David ? sînteți cam palid...

— Palid ? Probabil din cauza căldurii... și sigur din prostia celor care au postat niște imbecili în curtea depozitului... Dacă aș fi dorit să fug, fugeam înainte de a veni aici... unde chiar eu v-am dat întîlnire...

— Da, dar atunci erați sigur că veți cîștiga... Acuma sînteți mai puțin sigur, surîse procurorul. Argumentele dumneavoastră nu ne-au convins, și nu sînt convingătoare...

— Și ce v-ar convinge De-ați vedea lupoaica în birou v-ați convinge ?

— N-o s-o vedem, zise procurorul. Dar putem merge pînă acolo, poate vă amintiți cum... a murit Olimpia, lovită în frunte... cu o scîndură, am impresia... Mă înșel, doctore ?

— A fost lovită cu fruntea în ușă... Așa cred...

— Așa și este, zise David. Olimpia stătea de vorbă cu mine... mincam chiar niște fragi, dintr-o pungă de hîrtie... Îi cumpărase din piață... Discutam despre războiul din Insulele Malvine... de submarinele atomice ale englezilor... și despre ce s-ar întîmpla dacă la Campionatul mondial de fotbal din Spania s-ar întîlni în finală Argentina cu Anglia... să se bată și pe gazon... Ea rîdea...

— Olimpia?

— Da, era o fire veselă... Rîdea... și probabil rîsul ei a trezit lupoaica din somn...

— Interesant, zise doctorul. Și surîse unei amintiri: tatăl său, bătrînul ginecolog, cîntînd la acordeon pe malul Mureșului, într-o duminică după-amiază, lîngă o cireadă de vaci, nu departe de casa agentului sanitar Gorobează, unde fierbeau puii în ceaun și sfîrîiau micii pe grătar... Tatăl său cînta o romanță, cu un coif din ziare pe cap, crezîndu-se Orfeu, rîzînd cu hohote... Orfeu, îmblînzind fiarele cu cîntecul său, ca să arate că lumea există, că frumosul există... „Ce mit! domnilor, zicea bătrînul ginecolog, și eu nu mai pot îmblînzi decît niște vaci, nu mai există jivine nu mai există ferocitate, decît boi și vaci!..." Așa deslușea el viața, cîntînd la acordeonul cu un milion de bași, arătînd prin veselia lui că se exagerase cumplit importanța fiarelor, a cîntecului, a lui Orfeu, a vieții, și că totul era acum destul de simplu... nimic, niște puncte lustruite într-un abur cinepiu. Îl privi pe David: bolborosea, bolborosea ceva, iarăși probabil despre importanța artei, sau despre lupoaica din dulap... Vru să-i spună: „lupoaica e în țeasta dumitale, stimabile". Dar surîse blajin: n-avea rost să-i spună adevărul, David era ca un cireș, ca o bolboroseală...

— Domnule doctor, sînteți cam absent...

Medicul nu-i răspunse. Își zise, privindu-l: doamne, ce e și mintea omului, o fereastră deschisă în noaptea asta grea a universului, o fereastră, o lumină, un punct luminos în neînfrînata și imorala rostogolire a timpului, în preaplinul beznei... Îl privi pe David ca pe un bolovan de întuneric. Își aminti: tatăl său plecase prin cîmpul semănat cu tutun cîntînd la acordeon: tutunul verde îl înghițea cu cîntec cu tot, ca pe o fantasmă...

— Domnule doctor!

— Vă ascult...

— Adică o iau razna?

— Nu, nu, chiar mă interesează... N-ați citit și articolul despre „Sfinxul interior"? Sfinxul, care era o cățea... dar de ce n-ar fi putut fi chiar o lupoaică, domnule David? Misterul... e acum în om, sfinxul e în om, omul își pune întrebări... Vă ascult.

— Eu voiam să vă ascult, domnule doctor.

— V-am întrerupt... Va să zică... Olimpia rîdea...

— Ha, ha, ha, rîdeți de mine... Ce simplu... să rîdeți! Simplist, domnilor interlocutori.

— Oricum, chestia cu lupoaica din dulap nu e mult mai complex... Nu, nu mă priviți așa de disprețuitor... Eu... ca om al legii... legile sînt simple... logice... Da, uite că vă și cred: Fernando H. a desenat o lupoaică pe peretele interior al ușii dulapului... Așa, ca amintire... pentru Olimpia?

— Nu! Voia să o omoare, de asta mi-am dat seama cînd ea a rîs... Olimpia mă iubea. Fernando H. și-a dat seama că nu va avea nici un succes... și din...

— ...din ură, din gelozie...

— ...da, exact... Din gelozie, a desenat lupoaica! De-aș fi înțeles atunci, aș fi ras-o de pe ușa dulapului cu cuțitul... i-aș fi dat foc ușii... Dar nu mi-a trecut prin cap că el se îndrăgostise și nu suporta ca eu... și ea...

— Putea să vă treacă prin cap, doar și în liceu... tot timpul Fernando a umblat să vă sufle iubitele... Logic, nu?

— Ei, da... Dar am uitat... O clipă, sau nu... mai mult timp... Pînă cînd ea a rîs... și-am auzit în dulap rînjetul lupoaicei, un fel de mirăit...

— Nu suporta... rîsul, fericirea... clipa asta de fericire ce exista între dumneata și Olimpia...

— Exact, procurore, nu suporta... Mirăia, se fola... A deschis ușa dulapului și-a rînjit... i s-au văzut toți dinții... care erau de aur, străluceau...

— Și Olimpia s-a speriat, zise procurorul.

— S-a speriat?! S-a îngrozit! Ca de moarte! Căci de fapt în clipa aceea a văzut moartea... A vrut să fugă spre ușă, să scape... Și lupoaica s-a repezit în spatele ei... și cu greutatea ei... a izbit-o cu fruntea de ușă. Așa a murit, în cîteva clipe, urlînd!

— După ce mai înainte rîsese...

— Da, doctore, după ce mai înainte rîsese cu hohote de prostia Angliei...

— Putea să rîdă și de prostia Argentinei...

— Sigur, sigur...

— Dar dumneata... ce-ai făcut? Cum de nu te-a zărît... lupoaica?...

— Nu... fusese desenată pentru mine... pentru acea clipă... Întîi porcul de Fernando... se gîndise la moartea Olimpiei... apoi, probabil, la a mea... Așa că eu... cînd am țîpat!... avînd în mînă un tampon cu sugativă... Caraghios, desigur... Lupoaica a intrat în dulap, cu coada între picioare...

— Da, da... Olimpia a fost dusă la morgă... dumneavoastră ați fost găsit în stradă, aproape leșinat... Și nimănui nu i-a trecut prin cap să deschidă dulapul și să vadă... cauza...

— Da, da... Și ieri... Biroul a fost închis... Dar ieri, cînd m-am dus... și cînd să-l deschid... lupoaica a sărit spre mine... Noroc c-am închis repede ușa de la intrare!

— Avea dinții tot strălucitori...

— Da, doctore, dinți de aur, cum îi fuseseră desenați de Fernando...

— Dacă stau și mă gîndesc bine, domnule David, lupoaica asta nici n-a fost desenată pentru dumneata... și nici ca s-o pedepsească pe Olimpia pentru că nu rezonase... da, nu rezonase la iubirea lui... A fost desenată pentru procuror și pentru mine!

— Nu înțeleg, zise David, perplex.

— Pe dumneata te cunoștea din liceu... îți știa părerile despre artă... și despre pictura ce-o făcea... Și te iertase, ca să zic așa. Altfel ar fi putut să-ți deseneze o lupoaică mai demult... să-ți trimită Moartea acasă chiar într-o felicitare de Anul Nou, desenată de el... O lupoaică sub un brad încărcat de zăpadă... Într-o dimineață... ea, crescută printre hîrtii, te-ar fi mușcat...

— Te înșeli, doctore. Eu orice primeam de la el, aruncam în foc, orice desen, orice scrisoare...

— Deci credeai în arta lui... în magia lui neagră! zise procurorul. De-i așa, de ce-ai acceptat desenul de pe ușa dulapului de la birou?

— Iată într-adevăr o întrebare la care nu pot răspunde.

— Pot răspunde eu, zise medicul. Fiindcă Fernando dirijase totul... ca să nu vă prindet domnule David. Căci această... gură a morții!

— Era pentru Olimpia?! se miră procurorul.

— Nu. Pentru noi amîndoi.

— Bine, dar noi trăim și Olimpia e moartă.

— Poate că nu este, rîse doctorul. Poate că e doar o iluzie a noastră, ca să ne îndreotăm spre biroul domnului David, acum, 8 iunie, 1982, și să dăm de lupoaică... Este, domnule David? După rațiunea dumneavoastră așa ar trebui să fie. Cu o condiție: ca noi să-l fi înfruntat cîndva pe Fernando H.

— Nu l-am văzut în viața mea, zise procurorul.

— Nu, dar acum cîteva luni l-am văzut expoziția de...

— De?

— Unde?

— Nici nu-ți mai amintești? La clubul filateliștilor, expun diverși amatori... Tocmai am cumpărat un timbru norvegian, cu o lupoaică...

— Aiurezi, doctore...

— Nu aiurează, rîse David, caută niște argumente... pe logica mea aiurită, ca să spun așa, căci o crede o logică aiurită... Argumente ca să... intre în jocul meu, să mă convingă că-l cred... și astfel să arate că eu sînt un ticnit!

— Nu, nu, protestă medicul.

— Ba da. Și eu sînt filatelist ! Norvegienii n-au nici o marcă poștală cu o lupoaică.

— Atunci o fi fost un timbru suedez...

— Suedez, dar, dar asta e cu totul altceva.

— Domnule David, eu nu vreau să vă conving de un lucru... de care voiați să ne convingeți pe

---

teatru

Cădere liberă

Ritmuri sincopate de muzică disco, efecte înnebunitoare de lumini colorate, o faună pestriță, ospitalieră, o ambianță intimă, o familiaritate dezinvoltă, echivocă, plus un frison sentimental sînt cele cîteva elemente de suprafață care o cuceresc pe Nina, englezoaica adolescentă plecată prin Europa să se confrunte cu viața. Visul de a deveni artistă îi e amăgit cu un soi de pantomime dansante și ritualuri obscure, de proslăvire a unei credințe pretins pure, nepervertite de nici un fel de dogme. Inițiative caritabile maschează acțiuni dubioase impunînd fără drept de apel practicarea prostituției pe bani sub sloganul „intru binele sufletului tău". Cînd fata își dă seama de gravitatea lucrurilor e prea tîrziu, trebuie să semneze „legămîntul" : înconjurată de toți membrii „comunității" șovăiala îi e întîmpinată cu dispreț, e chiar îndemnată să plece. Dar în prealabil i se inoculase deja „spiritul" **turmei**. Drum de întoarcere pentru ea nu mai există, consimte să renască ca **miel al Domnului** și devine supusă adeptă a **profetului Abraham**. Odată acceptată oficial, se conformează regimului cvasi-militarizat al **tarcului** ; cu timpul devine chiar șefă. Indoctrinarea se face metodic, sistematic, în reprize de memorizare mecanică (a versetelor din Biblie ce sînt și aplicate ad litteram), în reprize de muncă brută, urmînd apoi campaniile de „recrutare" (a noilor adepți) și de „vînzare" (a trupului).

Prezentînd piesa lui Colin Mortimer **Cădere liberă** într-o adaptare semnată de Radu Bogdan Stegăroiu, teatrul „Ion Creangă" și-a propus să supună dezbaterii opiniei publice acest flagel care proliferează în lumea contemporană. Schema dramaturgică alternează într-o suită de tablouri — unele monocorde, altele excesiv dinamice — scene din viața unei familii mic-burgheze sufocată de banalitate și preocupări superflue, cu eșantioane ale traiului doar aparent fascinant al tinerilor rătăciți pe drumul uitării de sine, a abandonului moral. Preocupat — pe de o parte — să redea cît mai veridic simptomele acestei periculoase psihoze de masă, să creeze spectaculoase momente de transă, dar totodată să imprime și o detașare incriminantă a fenomenului, regizorul Cornel Todea a obținut un spectacol subminat de anume tare — ilustrativismul și didacticismul, de un simplism expozitiv (propriu și textului). Neglijarea unui plan secund al nuanțelor psihologice, desueta metodă a contrapunctului (monologul la rampă), neomogenitatea interpretării au împiedicat atingerea necesarei dimensiuni tragice. În rolul principal, Marcela Andrei evoluează corect de la inocența reală — slăbiciune și derută, la îndîrjirea inconștientă, actrița probînd capacități de mobilitate interioară (memorabilă scena metamorfozării într-o ridicolă Ioana D'Arc, penibilă prin derizoriul sacrificiu. Andra Teodorescu-Ion își impune viguros personajul — forța autorității opture trădată de privirea tăioasă și sadismul primar. Răzvan Ștefănescu își joacă rolul cu putere de fascinație, dar încheind un prea sumar profil. Alexandrina Halic încearcă crochiul unei fetișcane fruste (surprinzător de platinată !). Marian Lepădatu sugerează discret vlăguirea unui drogat cu un ultim puseu de conștiință. Ridică tensiunea reprezentației excelenta compoziție a lui Cristian Ieremia care-și face o apariție insolită în impostorul propovăduitor (complinire ce s-a dovedit bine venită) : o explozie imperativă și o implozie onctuoasă, agresivitatea ostentativă și isteria aferentă. Dacă membrii familiei (în interpretarea elegantă a Sibyllei Oarcea, ușor crispată a lui Victor Radovici și prea timidă a lui Constantin Fugașin) nu reușesc pe deplin să ilustreze superficialitatea celor care și-au făcut din snoaba aspirație la nonconformism o a doua natură, nici grupul fanaticilor, deși bine instruiți (mișcarea scenică și coreografia Sergiu Anghel), sugestiv costumați și plasați în spațiu (scenografia Dan Jitianu) nu animă suficient de elocvent consecința dezastruoasă a aderenței neconditionate la mitul libertății absolute : obediența totală.

Irina Coroiu

---

film

Agârbiceanu pe ecran

Aniversarea centenarului nașterii lui Ion Agârbiceanu a prilejuit, între alte manifestări, și reprogramarea filmelor **Nunta de piatră** și **Duhul aurului** semnate de **Mircea Veroiu** și **Dan Pița**.

Peliculele inspirate de nuvele inegale valoric — **Fefeleaga, La o nuntă, Vilva băii** și **Lada** — își păstrează nealterate după aproape un deceniu de la premieră, prospețimea investigației în lumea scriitorului transilvan, constituindu-se în remarcabile modele de lectură cinematografică dedicate unei proze dificil de tradus în imagini fără înțelegerea universului specific autorului Arhanghelilor.

Peliculele difuzate prima oară în 1973 și 1974 trădează de la bun început programul estetic al cineaștilor în care toate componentele expresiei filmice, în special, imaginea, decorul, muzica și coloana sonoră își recapătă un loc și un rol de multe ori ocolit deliberat de alți cineaști. Transpunerea cinematografică, eliberată aproape integral de presiunea șabloanelor, a locurilor comune nu se mai rezumă la o simplă vizualizare a termenilor epici, autorii operînd conștient cu prelungirile ritmului, cu deplasări de accente și modificări în dramaturgia inițială, elemente care în **Fefeleaga** se materializează într-o esențială biografie a resemnării, iar în **La o nuntă** într-un pasional refuz al acesteia.

Absurdul morții toboșarului (magistral interpretat de **Mircea Diaconu** în **La o nuntă**), transpare în următorul film laolaltă cu încercarea de reconstituire a stărilor de alienare situate sub diverse cauzalități, nu lipsite de grotesc și umor negru. Laitmotivul unei ingenioase și macabre capcane ce sancționează nu numai ignoranța **(Mirza)**, ci și mirajul bogăției **(Lada)** este traversat la rîndul său de motive prezente în precedenta peliculă.

Mecanismul punitiv elaborat cu precizie criminală de crișmăriță **(Eliza Petrăchescu)** sau bădica Clement **(Ernest Maftei)** sugerează o desfășurare ciclică inexorabilă ca o fatalitate necruțătoare față de personaje. Mai puțin conturată ca în **Nunta de piatră**, amprenta baladescă din **Duhul aurului** devine mai degrabă un ghid în traiectoria acțiunii decît un suport autentic pentru desfășurarea epică.

Forța imaginilor semnate de **Iosif Demian**, acuratețea elaborării cadrului și a profunzimii acestuia în planuri simfonice relevă cu pregnanță poezia unei lumi tragice surprinse, nu numai cu o lucidă sensibilitate, dar și cu o autentică știință a potențialului componentelor plastice supuse perfect narațiunilor.

Filmele inspirate de prozele lui **Agârbiceanu** s-au înscris într-o tradiție ilustrată de operele unor cineaști care au refuzat permanent ilustrativismul paginii scrise, echivalarea fadă a structurilor literare — **Viața nu iartă, Moara cu noroc, Meandre, Duminică la ora 6**. De altfel, și solicitările puse în fața spectatorilor sînt apropiate : disponibilitate meditativă, sensibilitate dublată de cultură, o înțelegere superioară a unui limbaj utilizat cu dorința unei maxime expresivități.

Valorile stilistice ale filmelor recent revăzute le-am reîntîlnit îmbogățite sau modificate în alte ecranizări inspirate celor doi autori de **Mara (Veroiu)** sau **Tănase Scatiu (Pița)**. Din păcate, prospețimea primelor încercări făcute pentru descoperirea echivalențelor cinematografice ale unor narațiuni lipsite aparent de virtualitățile imaginii semnate de un prozator de talia lui **Agârbiceanu** parcă s-au destrămat, tot așa cum s-a pierdut și un alt proiect din epocă — ecranizarea **Țării de piatră** de **Geo Bogza**.

Eveniment cultural ce depășește semnificația unei protocolare aniversări, reprogramarea filmelor inspirate de **Agârbiceanu** își pot continua cu succes o nouă carieră și pe ecranul cinematografelor din țară.

Călin Stănculescu

noi... că puterea artei... Mă rog, ori e benefică, ori malefică... Și că nu-i bine să-i iei peste picior pe artiști, s-ar putea s-o scrintești... Să nu-i disprețuiești... Și nici, o, da, nici să-i omori... cum mi se pare c-ar vrea să spună surîsul dumneavoastră... Căci puterea lor stă în opera lor, care te poate distruge și după o sută de ani de la moartea lor... Nu?

— Doctore, zise procurorul, m-ai dat gata... M-ai convins. Deci Olimpia n-a murit, noi dacă mergem acum la biroul domnului David o s-o găsim mîncînd cireșe... e sezonul cireșelor... Și-o să găsim în dulap o lupoaică desenată dormind, cu dinți de argint...

— De aur! sări ca ars David.

— De aur. Să mergem cu mașina mea... Și în zece minute rezolvam problema, rîse el și ieși primul din încăpere.

Afară aerul era stătut. Pe acoperișurile de tablă ale clădirilor unde locuiau preoții și elevii de la seminarul ortodox, vreo cinci băiețandri în slipuri reglau antenele cu mai mulți elementi să prindă în zilele viitoare mai bine meciurile transmise de bulgari de la campionatul mondial de fotbal din Spania. Mașina procurorului nu era chiar o rablă, dar nespălată fiind și ciocnită în bările de protecție din față și din spate, cu o ușă bușită, părea luată de pomană de la vechituri. Urcară, fără să mai scoată un cuvînt. Doar pe lîngă magazinul „Spartacus", David zise să oprească pentru cîteva clipe, să intre pînă la un prieten care era bolnav de-o săptămînă. Procurorul opri : David era palid, vinețiu, ca un mort.

— Puteți să veniți cu mine, n-am de gînd s-o șterg...

— N-am vrea să vă deranjăm, zise procurorul, sigur că oriunde ar fi încercat șoricelul să fugă, tot ar fi fost înhățat.

— E vorba de Avachian, colegul meu de birou, care e și el filatelist... vă poate confirma povestea asta cu timbrul norvegian, rîse cu hohote.

— Nu merg, e prea cald, zise procurorul.

— Îi e groază de bolnavi, spuse doctorul și coborî. Eu am să vin, e și o datorie profesională...

— Atunci vin și eu, coborî și procurorul pe asfaltul aproape fierșcăit de căldură... Avachian ? Nu e cumva fiul fostului proprietar al prăvăliei cu covoare persiene ?

— Nu era o prăvălie, era un magazin, surîse David, apăsînd pe sonerie...

Intrară. Ușa parcă se deschisese singură. Dar apoi băgară de seamă că în semiîntunericul din hol se afla o bătrînică uscată, cocîrjată, mută ca o umbră. Probabil era mama lui Avachian, vru să-i spună doctorul procurorului. Nu-i spuse. Dădu doar buna ziua, singurul, de parcă ceilalți n-ar fi zărit-o încă pe bătrînă...

— Sărutmîna, doamnă Avachian, zise atunci David. Vin cu doi prieteni... Cîteva clipe... Cum o mai duce ?

— Rău, răspunse ea și-i invită să intre în camera unde zăcea întins între perne, transpirat, Avachian...

— Serbus, bătrîne, îi întinse mîna David... Sînt cu doi prieteni, doctorul...

— Dumitrescu...

— Doctorul Dumitrescu și procurorul...

— Anton, se prezentă procurorul, strîngîndu-i cu o ușoară silă mîna umedă și moale ca o foaie de varză... Anton și Romică, surîse el, așa ne spun prietenii. Romică Dumitrescu și Anton Ion, ha, ha, ha... Dar nu e prea cald aici ?...

Nu era. Impresia de căldură sufocantă venea de la un miros neobișnuit, dulceag, puternic, de plantă exotică... Cei trei cercetară aproape instinctiv încăperea : nu era nici o vază, nici o floare... Prin ferestre se vedeau doi cireși încărcați de rod. Atît. Nu-și găseau locul, discuția nu se lega, cu toate că Avachian îi poftea să se așeze pe niște fotolii acoperite cu huse ca într-un muzeu de provincie aflat în renovare...

— El, cum o mai duci, bătrîne ?

— Mersi, prost...

Dar David nu-și privea în ochi colegul de birou cînd vorbea cu el, amușina ca un cîine, se uita prin toate colțurile.. Și deodată începu să rîdă.

— Ce-i bătrîne ? se miră Avachian.

— Asta e ! De unde ai desenul ăsta ?... Ăsta, micuțul, dintre icoanele pe sticlă... Minusculul... Ce reprezintă, o salcie ?

— A, nu, două ramuri de măslin sălbatec...

— De-aici vine mirosul, doctore ! strigă triumfător David și se repezi la tablou și-l sfîrtecă în bucăți și ieși în goană cu el afară din cameră. Fugi la bucătărie, unde doamna Avachian fierbea cafeaua într-un ibric, și-l aruncă în focul din soba de gătit... Gazul metan îl pulveriză într-o clipă și David reveni în camera bolnavului, majestuos, de parcă l-ar fi învins pe Napoleon nu știu unde...

— Era un desen de Fernando !

— E scrîntit, îi șopti procurorul doctorului Dumitrescu. E de-a binelea scrîntit, nu doar face pe nebunul, mai vru să spună, însă tăcu : Avachian rîdea, în vîrful patului, numai el știind de ce...

— Plecăm, avem treabă, ne scuzați, zîne Anton și nu mai așteptă cafeaua. Sănătate !... Multă sănătate, zise.

— Mulțumesc, mulțumesc, răspunse Avachian și cobori din pat și-i conduse pînă la ușă, vesel...

— Ești nebun, îl ciupi el pe umăr pe David. Mi-ai stricat tabloul...

În holul spitalului procurorului iarăși nu-și vorbiră mult timp. Pe lîngă „Biroul de voiaj CFR", Anton începu să fluiere...

— ..da, da, dar cu calul ce-ai avut, cîntă el, asudat...

— Da, da, dar cu Avachian ce-ai avut ? zise medicul. Cu noi înțeleg, dar cu el ?...

— Să zicem că e o enigmă, surîse Anton. Tot ce nu are explicație este o... ha, ha, ha... Uite c-am ajuns, domnule David.

Coborîră.

— Poftiți !

— După dumneavoastră, zise David.

— Mersi, zîce Dumitrescu și-o luă înainte...

Clădirea băncii agricole, austeră, pustie, seacă, plină de o răceală igrasioasă... Ajunseră în fața biroului lui David. Procurorul fluiera, doctorul era nervos. David, palid, nu-și găsea cheile în buzunare. Le găsi. Tremura ca varga și nu îndrăznea să deschidă ușa.

— Hai, bătrîne, îl bătu procurorul protector pe umeri.

David băgă cheia în broască, o răsuci, apăsă pe clanță, lac de sudoare, și deschise ușor ușa, care scîrțîi leneș...

— Hai, zise Anton, și puse și el mîna pe clanță și împinse ușa...

— Aaa ! se auzi un țipăt, dar nu se știu al cui fu, poate toți trei țipaseră deodată : prin crăpătura ușii îi privise o frîntură de secundă o lupoaică uriașă, cu colți de aur...

Traseră de clanță, traseră, aproape s-o rupă. Sclipătul dinților de aur ieșise însă pe coridorul plin de igrasie al băncii agricole.

george țărnea

EREZII

erezia de reculegere

Miopia sa divină
îl ajută să reziste
pe preasfîntul fără vină
unor jocuri fanteziste.

Dă din coate și se-agață
de fragila lumii scară
înșirînd pe albă ață
vorbe negre de ocară.

Lasă cioclilor pe regii
inutili și-n ceasul morții
iese în afara legii
printr-un vis din umbra porții.

erezia de claustrare

Regelui de-o vreme-ncoace
una-i lună alta-i plouă
și cînd clima nu-i mai place
o despică drept în două.

Dar Felicius miopul
de la orice scop abjură
și-ntr-un beci își scrie opul
molfăind cuvinte-n gură.

Trupa regelui se joacă
de-a proverbele-ndoielii
sfîntul ține sub cojoacă
un secret în dorul lelii.

Și miop așa cum pare
de la curte fuge-n pripă
transpirat de disperare
și-mpușcat într-o aripă.

Dar se-ntorc din lumea toată
texte scrise într-o doară
de la sfîntul tras pe roată
regelui retras pe sfoară.

erezia de longevitate

Cînd la deal și cînd la vale
calcă-n strâchini multpreasfîntul
iar mai marii pun la cale
cum să spînzure pămîntul.

Cîte-o carte mai încheagă
din confuze declarații
împăcat ca lumea-ntreagă
cu preazîlnicele rații.

Nici tu frig nici tu căldură
una-i scris alta se vede
piatra se topește-n gură
lauri cresc din ce n-ai crede.

Dedublarea dă de furcă
generalilor destoinici
ba mai scade, ba mai urcă
frica sinceră-n războinici.

Nici Felicius nu are
parte de prea multă pace
una spune alta-i doare
împăcat cu ce nu-i place.

Stoarce duble înțelesuri
din cuvinte longeive
propunînd pentru eresuri
spectrul milei costelive.

erezia de vodevil

Fiul tatălui se-nchină
în bodega foronită
invitîndu-se la cină
dintr-o grijă neadonită.

Tatăl face semn spre sală
iar subreta e servește
cu o pîine colosală
din ambrat și-un pic de peste.

Dar flămînzii din ungherul
opoziției formale
scriu pe masă cu hangerul
erezii despre sarmale.

Și atunci duetul tragic
plus lecioara necesară
ocrotiți de-un ochi prea magic
cheamă cerberii de-afară.

Le ordonă să-mpresoare
grămăticii de duzină
foc un semn discret spre soare
și se mută în grădină.

erezia de mister

Alchimie calculată
sufletul se dă de-o dură
și din nou o face lată
fără să-și prea țină gura.

Bate vintul de rigoare
[illegible] inerentă
[illegible] a are
doar preasfîntu-n loc de rentă.

Îl provoacă-nvățăceii
la trădare simultană
iar prințesa-i dă cerceii
să-i ascundă în sutană.

Dar Felicius reprimă
tentativele făcute
și intors la prima crimă
rîtul penelor ascute.

Printr-o sinceră scrisoare
se acuză din oficiu
trimițînd la vinătoare
îngerii de sacrificiu.

erezia de incertidudine

Ar cinsti orice supliciu
pentru preafrumoasa Grette
grămăticul de serviciu
al Istoriei Secrete.

Însă rangul periferic
nu-i oferă astă șansă
obligîndu-l pe-ntuneric
din orice să cadă-n transă.

Preafrumoasa Grette plînge
preafrumoasa Grette rîde
grămăticului prin sînge
i se plimbă-același gîde.

Nimeni n-are cum să știe
ce vedenie-i apare
cînd așterne pe hîrtie
despre regii săi tropare.

Stă mereu pe colțul lăzii
pentru Grette preaincerta
și aruncă-n gura străzii
confrerii din tunul Bertha.

erezia de referință

Infinitul n-are coadă
neavînd la ce s-o poarte
doar Felicius inoadă
cozi la timp mai pe departe.

Receptiv din cale-afară
la tortura cu lecioare
dintr-un roi votiv coboară
cînd plutind cînd pe picioare.

Și-n palatele obscene
ale regelui de plastic
vine să picteze scene
dintr-un fast război scolastic.

Suflă-n palme de durere
și de ger se face bocnă
împăcat cînd ceru-i cere
să-și strămute vremea-n ocnă.

Singur își alege lanțul
și ghiuleaua și cătușa
părăsind în zbor Vizanțul
fără să trîntească ușa.

Doar cu două cărți sub haină
— răzvrătit de azi pe mîine —
urcă-n cer la sfat de taină
să arunce-n sfinți cu pîine.

elena ștefoi

Chiar bătăile inimii

De-afară se vede un pom de crăciun. Nimic
nu ne stă împotrivă. Tocmai în această clipă
hotărîm : neînțelegeri, erori, accidente
și catastrofe.
Apă de trandafiri. Mari și simple idei. Cine
să creadă iadul justificat din acest echilibru !

Cu mîndria unui creion perfect ascuțit
ultima insomnie pîndește să-mi aduc aminte
cît sufăr.
Dar între anul trecut și memorie
plină de vinătăi zace descrierea faptelor
Mă încumet să-ți cer ajutor, chiar bătăile
inimii, iată
s-au săturat să ajungă direct sub tipar.
Singur de tot

singele apără o privighetoare murdară.
Va primi pedeapsa celor ce pun prea frumos
realitatea cu botul pe labe. Ești tînăr,
îți spun
și deșertul, deșertul trece prin calendar
mai victorios decît orice legendă.

Într-un unghi potrivit

Între patru pereți tic-tac-ul deșteptătorului
împletește un șireang. De-atîta curaj — artistic
îți fuge pămîntul de sub picioare — micul
dejun
și prînzul și cina te găsesc într-un unghi
potrivit.
Bine — mersi pînă și cuvintele tale s-au
hotărît
să trăiască. Într-un unghi potrivit, fără patimă
și reproșuri. Dar există pericole cu duiumul :
viermișorii și maniera au cucerit deja
cîte-un capăt al străzii. Ar trebui să mă tem
cum se temea bunicul de farmece, spui,
ar trebui
să-mi pregătesc bocancii pentru marșul
în forță.
Sub perna ta cîteva ficțiuni dolofane
sapă o groapă ori de cîte ori ai neapărată
nevoie de liniște. Și tot ele, cu rîndul,
îți gîdilă tălpile. Nu rîzi, nu lovești, insomnia
încă e țanțoșă : i se fac plecăciuni la marile
tîrguri.
Ar trebui să mă tem cum se temea străbunicul
de ciumă,
îți spui, ar trebui să știu că printre hîrtii.
pătrunde și mirosul de mortăciune. Poliomie-
lita și slava
deșartă. Seceta și eroismul micilor gainari,
diavolul însuși mai pretențios decît un invalid
de război. Clipa cînd n-o mai poți lua
de la capăt.

Poem de dragoste

Pînă la urmă tot lucruri neînsemnate vol
spune :
de bunăvoie calc în picioare firimiturile verii.
Seară de seară nebunia își face cuib
pe buzele mele
Abia așteaptă să fie răsfățată și totuși
nimeni
n-o bagă în seamă. De aceea alerg să te
văd și-mi închipui
o șansă cu multă credință și creier.
Știu bine
că n-am simțul măsurii și că mi-e rușine
de moarte
pentru că moartea nu vrea să stea de vorbă
cu mine. Pe masa bogată la care din
întîmplare zăbovim disperați
trecutul începe să putrezească. În văzul lumii,
cu amănunte și subtilități i-am descris
măruntaiele.
Iată, n-a rămas nici măcar un singur grăunte
de aur.

PREMIUL «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL DE PROZĂ «MARIN PREDA»

Scrisoarea bunicii

DEBUT

violeta miron

Draga mea nepoată Tanta

Aflu io ca bunică ce-ți sînt, de la alde măta că v'ați vorbitără la telefon cînd erea ea de serviciu la spital. Așa îmi trebuie, ba mai rău că umblați cu asmînzisuri fată de mine care vam crescut și pe tine și pe soruta Doina de cînd erați mici. Și nu mai puteați după mine și din „Bibi a mea" nu mă scoteați. Dar acum alta este ce vreau să spun. Scrisoarea asta o să ajungă pînă vrei tu să dai pe acasă chiar de ziua mea. Dar nu trebuie, că eu nu mă gîndesc să mor curînd și nici nu fac aici tratație. Sper că ești sănătoasă ca aici lucrurile-s tare încurcate. Măta a uitat să-ți spuie la telefon că Nelu lu Matache care ne-a săpat la pompa din grădină a murit nebun la Bălăceanca după ce lusese toate egzamenele cu 10 pă linie și l-repartizase la Itebe.

Dragă Tanto, tu să-ți cauti de treabă acolo la Brăila că poate intîlnești un băiat bun și te mariți și tu odată. Neam de neamul nostru n-a fost doctoreasă ca tine specialistă de ochi. Mulțumesc lu Dumnezeu că mie mi-a venit îndărăt vederea acu la 80 de ani mai bine ca la 50 cînd nu numeream ata în urechea acului. Toți se miră că împletesc din undrele și văd la televizor fără ochelari. Numai ce adorm la filme dacă's proaste. Dar la filme cu război și cu muzică populară nici odată.. Acum de ce mi-a dat mie în gînd să-ți scriu : că am cetit că specialiștii merg unde zice legea din ziar că trebuie. Și dacă e lege e lege. Nu'ți mai imfla capu cu atîta învățătură ca să dai ce naiba concurs ziceai că vrei să dai ca să te motezi în buricu Bucureștiului Dacă era să fie te oprea el profesorul ăla mare de la Spitalul Militar la operatii că nu se poate să nu fi avut el oameni. Acum ai ajuns slabă ca o lichitoare și cine ți-a zis că'ți șade bine cu părul ăla în ochi minte și nu'ți vrea binele. De invidie, că așa sînt femeile invidioase.

Doina soruta a luat copilu de la noi, pe Adinuța. Că... n-avem condiții și-a dat-o la grădiniță. „Bibi, — zicea ea fandosindu-se în fața oglinzii — de acu are nevoie de educație că de la anu merge la școală". Asta a fost în februarie cînd tocma se tumsese de ziceai c-o ia în armată și tot umblă numai cu niște pantaloni fripți și decolorați pe ea de parcă n-ar fi femeie. Zi Doina și gata. Păcat de Adinuța c'o școală cu noaptea în cap a-o ducă la... educat. Că la București grădinița e cam departe și parcă ce, nu erea și aici grădiniță peste drum dacă vroia s-o dea numai decît ? Și ce drăcăie de cînd este acolo de mi-a fost și rușine de Lena care se nimerise la noi să ceară scara cînd au venit acu două duminici. Doina și cu Titi bărbatl'so spun că-i rău copilu. Dar ce-or hi vrînd să facă în Pantelimonu lor la etaju 5 cînd ei aici la mine, aici la țară nu-i ajungea curtea și grădina cît e de mare ?!. Pă 13 m-am due cu alde măte cu o ocazie la ei fără să le spunem dinainte. Am oprit întîi la Bucur Obor și a intrat măta Calița să cumpere niște molton verde. Eu am privit de lîngă mașină. Era o îngrămădeală de ameteal. Prea s-a înmulțit lumea în București de nici n-ai aer să resoiri. Hai că ajungem și la Doina la bloc și citește Calița mare „Ascensor în revizie". Venilear rău zic eu și urc 5 etaje. Și eram și cu un blidonaș plin cu vin, niște slănină afumată și-o găină vie pentru Adinuța. Sus era acasă numa domnu. Adică... Titi. Cetea un roman. „Fetele sînt la plimbare dar vin repede. Stați zice". Stăm. Pune Calița alea în balcon, eu umblu prin toate cele patru odăi și nu văd niciun țol de Lină de le-am dat cînd s-au luat. Ba două odăi cu mușamaua goală pe jos „Nu-i modern Bibi cu scoarte de țară". zice Titi pricepînd după ce mă uit eu. El, atunci să-și ia persiene cînd or să aibă bani că eu de dat nu le mai dau nimic. El cîștigă, el mai repară televizoare și'n particular iar Doina la tesătorie nu lucrează nici ea pe purici. Și eu dintr-o pensie, de unde ? Și la urmă nici să nu le placă ? Da să nu crezi că am zis ceva. Nuuu, că bunica Bibi nu-i proastă. Tot Titi a început vorba :

— Bibi, au fost cu recensămîntul ?

— Care recensămînt ? Că tot ăia sîntem : eu cît oi mai fi, soacră-ta Calița și fil'miu adică socrutu care-l usucă ciroza. Și tu Tanto mai bagă-l la analizile pe talcătu.

— Nu Bibi, vorbesc de recensămîntul animalelor

— Aa, al animalelor ? A fost : cîte rațe, cîte găini, gîște nu ținem, curcanii i-am tăiat de Crăciun, porcul tot afunci, doi căței...

— Bibi să nu mai țai de-acu.

— Ce, cățeii ?

— Nu, păsările. Să le lași să se înmulțească. N-ai auzit că să contractați porci, să crești păsări și oi la țară ? N-ați citit, n-ați ascultat ?

— Cum nu dragu lu Bibi ?! Dar cine să pună cloște, să îngrijească de oi, de porci ? Eu abia am mai putut în toamna asta să fac bulion și m-am cocoșat de tot. Socrutu cu ciroza iar Calița cu munca la spital și mai face ce poate la C.A.P. De ce nu veniți voi ? A ? Stă casa a nouă goală și e mai cald decît la voi cu tot caloriferul ăsta. Leam zis la Ceape că eu anu ăsta nu pun ce vor ei nici în grădină nici pe lot că dacă nu plouă cine să care apă ? Să ia ei și să dea la străini.

— Hai bre Bibi nu rîde. E păcat de vie. Uite ce vin bun.

Știi Tanto el își turnase de cînd am ajuns vreo două păhărele. Eu n-am mai pus nici pe limbă de cînd mi-ai zis tu că am tensiune și de aia văd cu musculițe. Nici nu i-am răspuns. Hop că vine sorta Doina cu Adinuța. Nu pot spune ce frumoasă e și ce m-a sărutat. „Hai la Bibi — zic A fătat pisica trei pisoi". Se uită la mine, se uită la ei.

— Păi nu pot Bibi să lipsesc de la grădiniță dar adă-mi aici un pisoi.

— Asta nu — se pițigăiază sorta. Pisicile au microbi. Dar ea cînd le pupa în bot cînd erați mici și n-ați mai făcut microbi. Pe urmă am stat toți cinci la masă și copilu a ciugulit te miri ce. N-are poftă.. Doar gogoși a mîncat două calde că a făcut Doina nu știu cînd. S-a făcut tîrziu și hai să prindem Rata de Bălăceanca. Titi de colo :

— Stați că vă duc eu cu Dacia... să prindeți Rata.

Da ce credeai că ne duce pînă la Bălăceanca ? Cînd eram tînără mergeam din Pantelimon pe jos pînă acasă. Lui i se toceau cauciucurile acu. Chiar Tanto, pe la noi toți doctorii au mașină mică de mi-e și rușine cînd ne întreabă cineva că tu de ce nuti cumperi. Uite Doina și Titi nu-s doctori și ei au. Eu îi mint pe toți că strîngi pentru proprietate personală că doar n-o să le spun că dai tot ce cîștigi pe cărți, pe rochii străine, pe navetă și pe la gazde.. Ba că ți-am mai trimis și eu fără să știe nimeni. Dar tu să nu-mi mai trimiti mie bani acum cînd se vede treaba că te-ai înlesnit la Brăila că eu n-am nevoie numai să te știu fericită și să te mariți. Mi-a rămas gîndul la ofițerul acela care zicea că e și inginer de-a venit la noi la țară fără să știi tu. Și tu te-ai supărat că a făcut asta și-ai zis că nu-l iei că că-i zgîrcit și neam prost. Și ce dacă drag lu Bibi. Era băiat frumos și mai bine decît mînă spartă și cu nasu pe sus de să-i fie

Adrian Podoleanu : „Ulciorul negru"

rușine cu ai tăi că-s țărani. Dar eu nu mă bag dacă ție nu-ți place. Părea de casă, avea o garsonieră în București — așa a spus el. Și dacă tu vrei să dai concurs ca să nu ți-o mai ia alea cu pile înainte, el te ține acasă în concediu fără plată ca să înveți. Acum dacă l-ai refuzat el s-a jicnit și eu zic să nu-ți mai lei fără plată că nu mai vezi nici o leșcaie de la mine și nici pe măta n-o mai las să-ți dea. Ieri noaptea a burnițat.a lapovițat și n-am putut dormi deloc atîta m-au durut oasele. Și atuncea m-am gîndit să-ți scriu că poate vii tu aici la dispensar sau la spital că tot nu-ți place Brăila și nu cunoști pe nimeni. Nu s-ar putea ? Bălăceanca este și aproape de București și-ți prieste la țară. Fratetu Ionel cînd termenă armata vine tot aici. Așa să știi ! Că el la mașîni cîștigă bine și a scris că în ruptul capului să nu renunțăm la lot. Via o so lege el și poate o să-l convingă și pe Titi să ajute cînd are liber. Să nu uit : au fost la noi prietenii tăi ăia cu trabantu să ne vadă. Mi'au promis că o să vină și la înmormîntarea mea. Ne-a părut bine de doamna Lucica că s'a măritat iar. Ai văzut că cine vrea găsește să se mărite și cu doi copii dacă-i aminte de casă ? Care va să zică ai fost la București la cununie și de acolo ai plecat direct la Brăila și nu te-ai deranjat pînă aci. Treaba ta fato, da să știi că eu nu de banii tăi am nevoie și dacă mai trimeți măcar 100 de lei ți-o espediez îndărăt pe adresa spitalului. Că eu vreau să vii să ne vezi și gîndește-te bine pînă atunci. Adică pînă la ziua mea. Că uite vine primăvara, trebuie să ne aducem la pămînt și la vie. Doctorii să numi aduci că, tot nu le iau. De griji și de bătrînețe mă dor oasele și'mi crește tensiunea. E adevărat că la nunta lu Doamna Lucica ai fost cu unu slab cu ochelari ? Asta cine mai e și ce gînduri are ?

Dragă nepoată numi răspunde, vino tu în persoană că mai am multe să vorbesc cu tine să îl bagi pe tacto la tratament fără să ne știe lumea și asta pînă vine Ionel din armată. Că io de una singură nu pot să fac nimic în agricultură.

Bibi.

plastică

Seducția continuității

Reintîlnirea cu pictura lui **Adrian Podoleanu** mi-a apărut cu atît mai relevantă, cu cît un contact mai consistent cu aceasta pe teren bucureștean nu a mai avut loc în ultimii ani. Artistul s-a mulțumit, modest, cu voga sa provincială, distingîndu-se drept unul dintre corifeii a ceea ce astăzi răspunde denominativului de „școală ieșeană".

Prezent în mai toate manifestările colective din ultimele două decenii și mai bine, dovedind, fapt mai rar întîlnit în cazul unui meditativ ce s-a dovedit a fi, o prolificitate remarcabilă și în cîmpul graficii (este binecunoscut ca un acuarelist de primă mînă), și în acela al picturii de sevalet, Adrian Podoleanu își refuză aproape programatic clasificările și etichetările. Crezul său estetic gravitează, înainte de orice, în jurul plăcerii mărturisite de a picta, de a-și sluji meșteșugul. Act esențial și existențial, totodată însă niciodată disimulat. Voluptatea lucrului este, mi se pare, în cazul lui Adrian Podoleanu, atributul de căpătîi al structurii sale artistice. Cele peste 50 de uleiuri aflate pe simezele Galeriei de artă a Municipiului București ar afirma cu pregnanță tocmai această voluptate, dacă pictorul nu ar drapa-o, însă, cu pudoare în faldul unui lirism învăluitor. Căci, meditația la Podoleanu este, în fond, revelarea unei ipostaze consonante cu vibrația poematică a lumii obiectuale pe care o cercetează. Răspunsul plastic al acestei întrepătrunderi de planuri ale reflectării — obiective și subiective — este **culoarea**. Materie asupra căreia artistul operează cu deosebit rafinament în dispunerea și gradarea nuanțelor. Așa încît, chiar și atunci cînd apelează la tonuri mai „ofensive" — ultramarin, roșu, violet, galben, verde intens —, cum se întîmplă în peisaj, mai ales, (Acoperișuri galbene, Peisaj la Văratec, Peisaj din Grecia, Peisaj pe Someș ș.a.) capacitatea de a surdiniza în masa griurilor, a ocrului, a culorilor moi, „de trecere", în general, folosite predilect de pictor, este foarte puternică. Podoleanu a atins un asemenea grad de măiestrie artistică ce-i îngăduie azi minuirea unei palete austere în aparență, dar de o vibrantă concentrație emoțională și expresivă. Vaporosul ceremonial al sensibilității cromatice străbate majoritatea pînzelor sale. Naturile statice îndeosebi, vin către privitor înviorate de persistența aerului de comuniune simpatetică ce se va fi închegat între artist și obiectele studiate în intimitatea unui atelier sau a unui interior oarecare. În acest fel, natura statică, în viziunea lui Podoleanu se personifică, iar tonul colocvial al mesajului plastic ce ni-l propune, ne cucerește de la prima vedere. Efect ce îl regăsim și în unele peisaje. De unde această disponibilitate de comunicare voioasă, aș spune, ce transpare din toate ramele pictorului ? Un răspuns posibil ar fi acesta: **spontaneitatea și capacitatea de notație, direct în culoare, a unei realități obiective, cu o rigoare a desenului aproape clasică ; realitate nu pur și simplu reflectată, ci sublimată, aidoma unei metafore în care creatorul ambiționează să cuprindă întreaga poezie a unei respirări, a unei durate, a unui fenomen.** Pe acest temei, slujindu-se de un instrumentar consacrat, dar simplificat la maximum și regîndit, deloc ostentativ, conform unei sintaxe compoziționale proprii, pictorul se distanțează de tradiția, să zicem, a staticelor lui Pallady, cu care am fi tentați să-l invecinăm uneori.

Lecția marii picturi postimpresioniste, atît de exemplar reprezentată și în contemporaneitate pe terenul plasticii românești, este însă perfect asimilată, pentru ca actualele experiențe (dacă le mai putem numi astfel !) ale lui Adrian Podoleanu să certifice, prin propriile lor însușiri, autenticitatea unui drum, a cărui continuitate și vigoare nu vor conteni curînd.

Corneliu Antim

muzică

Creație cultă, creație populară

„Nu am făcut altceva decît să traduc ceea ce auzeam cîntîndu-mi în inimă". Cuvintele lui George Enescu sînt expresie lămurită a locului creației proprii, a legăturii neîntrerupte între cîntec și exprimare, între dorință și împlinirile ei muzicale. Cum se traduce însă „în-cîntarea" muzicianului astfel încît să se afle în consonanță cu lumea interioară a oricărui iubitor de muzică ? Enescu o exprimă simplu în cuvinte, muzica sa însă arată fără echivoc „suportul" susținînd în vreme propria creație : preluarea și prelucrarea melosului popular românesc. Ce vine însă mai departe, în ce fel se deosebește capodopera de imitație sterilă de „îndrăzneala" rețetelor, în ce măsură se îmbină subiectivitatea autorului cu rezervorul imens de mijloace creatoare ale folclorului, cît de larg deschis spre general-uman și împotriva pitorescului gălnos este creatorul — sînt tot atîtea trepte venind să deosebească capodoperele muzicii românești de simple încercări nereușind să-și depășească punctul de plecare. În cultura muzicală românească, semnul stabilității, al prolificității sănătoase îl constituie diversitatea, diferențierile ezal îndreptățite, divergențele la fel de interesante, plecînd însă, toate, de la sugestii folclorice ale căror interpretări conduc la diversitate. Iată un exemplu grăitor. În *Concertul pentru clarinet și orchestră* de Aurel Stroe, la începutul celei de-a doua mari secțiuni, există un fragment unde întreaga orchestră cîntă diferite melodii populare românești, scrise într-o notație în același timp riguroasă și aleatorie. Treptat, păstrîndu-se aceeași (impresie de) suprapunere haotică, acestea încep să se modifice în direcția dorită de autor, introducîndu-se, în prelucrarea materialului sonor, operatorii numerici a căror prezență regizează întreaga lucrare. Ca etos, ca impresie în sală, s-ar părea că fragmentul nu are nimic de a face cu folclorul nostru, melodiile respective putînd fi la fel de bine melodii japoneze. Nu este deloc așa. Dacă, în începutul secțiunii, pasta sonoră e suficient de rarefiată pentru a lăsa mereu să răzbată frînturi sunînd limpede românește, foarte diverse însă fragmente de colind, doină, bocet), după secțiunea de transformări unde se aud irizări de melos popular, deformate spre un evident „folclor imaginar" (este exact ceea ce a creat Enescu în anii maturității), se instaurează o suprafață sonoră plană, netedă, ca un ison, vădind contingențe cu melosul popular nu la nivel de citat sau prelucrarea motivică, ci de identificare fenomenologică, de similitudine esențială, în structură. Pe aceeași scurtă derulare așadar, se parcurg trei ipostaze diferite ale folclorului în muzica cultă : citatul, îngrămădit și etajat la extrem, devenit greu recognoscibil, prelucrarea motivică înțeleasă ca „flexare" la extrem a citatului și, totodată, ca pretext pentru creație „în spiritul" și „în continuarea" citatului popular și ipostazierea etosului folcloric în ceea ce acesta are inalterabil (diatonismul, consonanța, echilibrul, perfecțiunea simplă).

O muzică scrisă cu meșteșug însă, nu își va putea găsi ecou în sală decît dacă își are izvorul în aceeași convingere, puternică, a autorului în fertilitatea mijloacelor folosite. Muzica este arta unde prezența sentimentului se vede (sau nu se vede) imediat și cu cea mai mare ușurință. De aceea, nu este suficientă recurgerea orișicum la folclor. De muzica populară nu te poți apropia decît cu încredere, cu dragoste, cu nerăbdare. Dacă muzicianul este convins că nici o altă sursă nu e mai potrivită pentru a îmbrăca sau a dirija drumul propriei sensibilități, muzica este pe punctul de a se naște în nobila ei întruchipare. Atunci cînd Enescu, departe de țară, își retrăia imaginile copilăriei îndepărtate, descriindu-le, în cuvinte, lui Bernard Gavoty, acestea nu erau decît completări „nespecifice" unei opere sonore — *Suita „Impresii din copilărie"* — comunicînd mai direct, mai limpede savoarea momentelor evocate.

Viorel Crețu

CRONICA LITERARĂ

Modest Morariu «Întoarcerea lui Ulise»

Întoarcerea lui Ulise, romanul lui Modest Morariu, este un roman antiarheologic și antieroic, inteligent și liric. Cartea este ceea ce spune titlul : Ulise și-a terminat celebra serie a aventurilor posttroiene și s-a întors acasă. Modest Morariu nu este primul scriitor care-și începe lucrarea de acolo de unde se sfîrșește o operă literară faimoasă. **Iliada** a primit replica lui Dares Frigianul și Dictys Cretanul, care văd în Achile un fricos și în troieni războinici plini de laudă, altcineva s-a apucat să scrie partea a doua la **Don Quijote** înainte ca ea să fie scrisă de Cervantes. Aveam de a face cu o continuare și cu o antihomeriadă, ceea ce în registru propriu oferă și **Întoarcerea lui Ulise**. Continuînd povestea de unde a lăsat-o **Odiseea**, dar transformînd-o în cadru modern, Modest Morariu își asumă ambele roluri în deplină cunoștință de cauză și cu o detașare care asigură cărții remarcabile efecte în plan literar.

După alungarea pețitorilor Penelopei, viața reintră pe vechiul ei făgaș la curtea lui Ulise străjuită de credinciosul Eumeu. Dar Penelopa nu înțelege continuarea istoriei în registru eroic ci în registru erotic, cu atît mai mult cu cît așteptarea a fost lungă, iar bătrînețea se apropie. Episodul iubirii posttroiene a lui Odiseu cu Penelopa este un prozaic roman burghez de dragoste descris acut de autor. Apoi Penelopa moare. Ulise rămas singur, cu Eumeu, celebru încă, dă autografe pe plajă. El suportă, altfel zis, povara celebrității, situație în care e solicitat de o fată mult mai tînără să-și pună semnătura pe o fotografie de tinerețe. Coincidentă dorită de romancier, fata se numește tot Penelopa și, după un răgaz oarecare, în care viața lui Ulise cuprinde întîlniri cu colegi de generație și de front, ca Menelau, ceea ce era de prevăzut se întîmplă: noua Penelopa ia locul celei vechi. Modest Morariu se complace în a descrie sagace psihologia acestui episod amoros apăsînd pe faptele de repetiție. Noul amor al lui Ulise seamănă cu cel pentru anterioara Penelopă, ipostază nouă, dar adevăr vechi, subliniat de revenirea numelui feminin. Legătura se destramă totuși ca într-un roman de secol 20 și Ulise rămîne iarăși singur cu Eumeu. Moartea acestuia îl lasă însă complet singur. Timpul începe să nu mai aibă sens. Ulise începe să scrie o carte de antimemorii pentru a răspunde memoriilor pline de neadevăruri a lui Menelau despre războiul troian. Ultimele pagini ne înfățișează un Ulise senil, tulburat de vederea unor falnice trupe războinice care merg în pas de paradă către o altă Troie. Ulise se recunoaște pe sine și pe alții în energia sălbatică a noilor militari, dar bătrînețea este ireversibilă. Moartea și extincția lui Ulise sînt descrise apoteotic în ultimele paragrafe ale cărții.

Extragerea lui Ulise din partitura eroică a epopeii și introducerea lui într-un roman burghez, într-un mediu contemporan nu este un salt gratuit în căutarea de efecte hilare : romancierul vrea să ne spună că a scrie despre cetățenii Greciei antice este tot una cu a scrie despre oamenii de astăzi : esența omului și problemele lui sînt mereu aceleași. De aceea romanul leapădă arheologia și eroizarea și se rezumă la a descrie sentimente și conduite eterne. Nu întîmplător, cum spuneam, noua iubire a lui Ulise se cheamă Penelopa. Noutatea este doar aparentă vrea a ne spune romancierul, faptele sînt întotdeauna vechi, iar esența lor neschimbată. Cu Ulise s-a întîmplat ceea ce s-a întîmplat și cu eroii ultimului război mondial, și cu eroii tuturor marilor războaie. De aici vine și densitatea psihologică și ideatică a cărții. Haina este a unei fabule, materia este de un mare realism sufletesc. Creangă scria povești cu animale, cărora dacă le îndepărtai masca obțineai concentrate nuvele sau povestiri cu oameni. Situația este identică în **Întoarcerea lui Ulise** : dincolo de masca epopeică se află oameni adevărați și, citită dincolo de aparența scenariului, pe care autorul o dinamitează mereu, **Întoarcerea lui Ulise** este o carte a dimensiunilor sufletești eterne contemplate cu seninătate melancolică. Iată de ce romanul lui Modest Morariu nu coboară la comedie ca în alte întreprinderi demitizante și dezeroizante. **Întoarcerea lui Ulise**, deși refuză solemnitatea exterioară, are o demnitate a sentimentului și a meditației care ne menține în cadrul literaturii superioare.

Desigur, încadrarea personajelor războiului troian într-o lume dotată cu toate avantajele lumii civilizate și cu tabieturile ei este plină de efect. Mentor bea bere, consumă alune abundent nemulțumind chelnerii, discută viața și războiul troian ca eroii lui Caragiale, iar Ulise se așeză și el la aceeași masă. Prizonierul de altă dată al Circei face pauză în slip, dă autografe, merge cu motocicleta, cumpără bibelouri sau jucării nepoților Penelopei. Toți dau și primesc telefoane, se uită la televizor, cheamă printr-o cetate căreia nici măcar nu-i cunoștea numele. Femeile sînt [illegible] ca la Mamaia. Din [illegible] al recuperărilor arheologice, Modest Morariu este [illegible] refuzul lui Ulise de a [illegible] epoca modernă. Ele nu [illegible]. Contrastul între oamenii vechi și [illegible] nu este puternic [illegible]. Acest contrast al mentalităților și al planurilor [illegible] interferate [illegible] cărții lui Modest Morariu [illegible] și [illegible].

Efectul cel mare al cărții [illegible] este de a nu [illegible] cînd în actualitate. Interferența planurilor este [illegible] cititorul nu-și dă seama dacă trecerea este [illegible] în actualitate [illegible] interferată [illegible]. Manevrele temporale [illegible] mereu cu o rară măiestrie [illegible] cum [illegible] poate fi [illegible] al [illegible] Ulise. Este [illegible] ironice [illegible] despre [illegible] interesante [illegible] : Achile e un fricos [illegible] cos într-o asemenea opinie, un dezertor refugiat între femei, viziune care cheamă antihomericele epopei ale lui Dares Frigianul și Dictys Cretanul. Secreta relație cu astfel de întreprinderi care revizuiesc fata războiului aheilor în Asia Mică este vizibilă în faptul că personajele din **Întoarcerea lui Ulise** vorbesc despre acest eveniment ca despre un război mare fără a reedita integral optica homerică. Polemica lui Modest Morariu este și aici discretă, cu același simț al măsurii vizibil în întreaga carte.

În chip firesc acești combatanți glorioși viețuiesc în cetatea lor ca fiii altui timp și ai altor evenimente. Schimbările societății lor sînt trăite cu rezervă firească, reacția lor avînd ceva din aceea a huronilor volterieni. Dărîmarea templului lui Poseidon și înlocuirea lui cu o clădire modernă corespunzătoare altei vîrste spirituale sînt comentate cu mult spirit critic. Este aici și un prilej de a se comenta sau ironiza subtil societatea de azi. În felul cum este descrisă alarma „Vin troienii !" putem recunoaște episoade familiare unui cetățean al secolului nostru, ca și în confuzia pe care Ulise și Eumeu o fac între Napoleon și Bokassa. Presărate cu măsură în diferite puncte ale cărții, aceste episoade pigmentează ușor romanul **Întoarcerea lui Ulise** fără a-i schimba coloratura. Autorului se pare că-i displace limbajul aluziv și a folosit asemenea impreciziri coincidente nu atît pentru a le exhiba din unghi de vedere contemporan, cît pentru a subliniza și în acest fel ideea de repetiție care domină viața individuală a omului și viața lui socială și politică. Modest Morariu nu agreează vizibil limbajul esopic care parazitează foarte multe cărți de proză ale literaturii contemporane deși aparenta cărții ar fi tocmai acest limbaj. **Întoarcerea lui Ulise** n-are însă o tematică documentarist-istorică ci dimpotrivă una foarte despărțită meditativ despre condiția generală a omului, iar acest [illegible] superior al cărții lui Modest Morariu este obținut prin lenta glisare a planurilor [illegible] și inalte, între antichitate și societatea modernă, care fixează atemporalitatea „întoarcerii".

În fond, **Întoarcerea lui Ulise** este romanul unei [illegible] care a trăit mari combustii și pe care provizoratul vieții îl ucide lent, provocîndu-i un „infarct" fără cauză vizibilă și îndreptîndu-l [illegible] spre [illegible]. Greutatea psihologică și meditativă a cărții ține, de aceea, prim-planul ei, iar [illegible] și discretă a romancierului [illegible] fără ostentație uneltele finului [illegible] ne oferă un roman de seducție intelectuală prin tact analitic. Haina primă a **Întoarcerii lui Ulise** este parodia, dar este cazul unei parodii care se uită cu deliberare în model. Iar acest model chiar dacă își ia eroii din [illegible] este un model modern. Este cazul să ne [illegible] dacă **Întoarcerea lui Ulise** vrea să fie o parodie a romanului modern ori un fel [illegible] de a-l reface reabilitîndu-l.

M. Ungheanu

Alexandru Duțu: «Literatura comparată și istoria mentalităților»

Pentru cineva care a urmărit cărțile lui Alexandru Duțu, scrise într-un interval de trei decenii, se conturează o foarte fluentă dezvoltare a preocupărilor, constituindu-se din etape succesive un demers intelectual deosebit de interesant și oarecum singular. Pornind de la problematica și metodologia studiilor de literatură comparată, autorul a acumulat lecturi și experiențe care i-au deschis treptat alte perspective, relevîndu-i noi planuri ale explorării literare și asigurîndu-i în același timp un fundament teoretic consolidat cu fiecare nouă carte.

Alexandru Duțu este un autor cu formație cărturărească, la care spiritul constructiv este însoțit de simțul sintezei și la care sursa bibliografică generează, prin critica ideilor și prin integrarea selectivă într-un sistem mental, soluții originale, ipoteze noi, puncte de vedere cu totul remarcabile.

Preocupat de raporturile dintre fenomenul social și cel cultural, abordate cu discernămînt și definite în modalități pe cît de exacte pe atît de expresive, cercetătorul extinde investigația problemelor de istorie a culturii, prin multiple conexiuni, subsumînd rezultatele comparatismului unei mai largi teorii a culturii, în cadrul căreia descoperă noi semnificații. Dezvoltîndu-și progresiv și cu o vizibilă continuitate cercetarea, Alexandru Duțu examinează o serie de modele culturale, procesul constituirii lor și raporturile dintre ele, concluziile vizînd aspecte cu un mare grad de generalitate, ceea ce implică proiecția în universalitate a dimensiunii naționale a culturii.

Cel mai recent volum al său, **Literatura comparată și istoria mentalităților** reprezintă o sinteză a cărților anterioare, realizată cu o viziune lipsită de prejudecăți și foarte cuprinzătoare. Cartea propune și argumentează o metodologie de interpretare a fenomenului cultural care implică situarea cercetătorului într-un plan din care orizontul cunoașterii să atingă o maximă extindere.

Autorul elaborează o eficientă strategie a demersului, avansează logic, pe teren consolidat în prealabil, operează cu un simț sigur al conexiunilor și alege pentru exemplificare fenomene pe care le cunoaște foarte bine, care în contextul în care sînt analizate relevă semnificații de mare interes.

Cercetarea urmărește fenomene și atitudini prin a căror analiză comparată se poate ajunge „pînă la suportul profund al mentalităților, acolo unde se află arhetipurile, miturile, clișeele cu o rezistență tenace". căutînd să redescopere „permanențele umane". Pornind de la premisa „diversității modelelor culturale", autorul fixează ca inceput al investigației „expresiile artistice formulate de oameni care se simt solidari și trăiesc în aceleași coordonate mentale. În aceste expresii pot fi descoperite apoi trăsăturile care sînt comune unui grup de societăți, poate chiar umanității întregi".

Alexandru Duțu preia o serie de concepte, precum și o schiță de cadru teoretic, de la Jacques Le Goff, din care un citat masiv face introducerea cărții, precum și unele sugestii de la Georges Duby și alți specialiști în istoria mentalităților, dar construcția cărții, care datorează mult experienței scrierilor anterioare ale lui Alexandru Duțu, rămîne originală. Conceptele preluate sînt integrate într-o structură utilizată ca instrument de organizare a cercetării. Autorul urmărește straturile mentale ale operei, jocul nivelelor culturale și temporale, modalitățile de desfășurare a discursului mental, elaborarea metaforei, constituirea conceptelor și imaginilor dominante. Structurile mentale care marchează opera sînt identificabile în tropi și teme. Urmînd o logică riguroasă, autorul analizează „mecanismul producerii imaginilor" și repertoriul „imaginarului". Un aspect de o importanță specială este „imaginea celuilalt", sau receptarea alterității, de către o comunitate, la un moment dat.

Strategia întreprinderii lui Alexandru Duțu vizează conturarea unor modele culturale ce reprezintă „sisteme de gîndire și de valori care ghidează activitatea intelectuală". Confruntarea modelelor culturale face posibilă identificarea formelor de universalitate în care se înscriu acestea. În ultimă instanță interesul autorului merge către „modelele de umanitate", definite „prin atitudinile mentale fundamentale" și în fine, către valorile „metaistorice" umane ca „substrat al întregii expresii culturale".

Cartea lui Alexandru Duțu este construită în două secțiuni. „Opera literară și mentalul colectiv" și „Forme de universalitate și modele naționale" ambele conținînd o problematică foarte complexă, cu soluții originale. Exemplul românesc este discutat în context european printr-un joc al raporturilor care relevă deopotrivă specificul național și valoarea universală a modelului configurat din perspectiva mentalității. O asemenea interpretare pune în discuție problema articulării dintre literatura română scrisă pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și literatura modernă impulsionată de romantism", în secolul al XIX-lea. Autorul pledează pentru adîncirea interpretării „pînă în substratul mental al manifestărilor politice, sociale, culturale", aceasta ținînd seama de „reprezentările colective, de raportul dintre scriitor și mentalul colectiv". Din acest punct de vedere fenomenul modernizării culturii române la începutul secolului al XIX-lea se explică printr-o nouă înțelegere „despre propria ei devenire", prin „respingerea unei scheme culturale în favoarea alteia, în acord cu noua imagine a societății despre sine".

Punînd în discuție structurile mentalului colectiv, Alexandru Duțu semnalează valoarea relevantă a unor concepte dominante a căror intrare în circuit este simptomatică. Semnificativ pentru climatul mental al secolelor 18—20 este conceptul de „civilizație", a cărui evoluție permite să se descifreze „modul în care au fost organizate schemele mentale care au stat la baza [illegible] din diverse societăți". Astfel, o tendință manifestată în cultura [illegible] în cumpăna secolelor 17—18 în legătură cu [illegible] și acela de „barbarie" indică modificarea mentalului colectiv, [illegible] prin aceasta atitudini care generează anume caracteristici ale operei literare : „Privite în relațiile lor reciproce, conceptele de civilizație și barbarie ne pot dezvălui raporturile stabilite în cadrul unor opere sau al unor curente literare între discursul public și discursul intim".

Alexandru Duțu propune o restructurare a [illegible] cercetării fenomenului cultural, aducînd în orizontul investigației aspecte considerate laterale sau extra-culturale, și relevînd [illegible] pentru înțelegerea creației, a destinației și recepțiării operei, a circulației cărții și a [illegible] modalităților de lectură, a tot ce relevă structurile mentalului colectiv și climatul mental. Autorul dimensionează capacitatea acestei modalități de abordare a istoriei culturii, interpretînd din perspectiva istoriei mentalităților modificarea „imaginii culturii" în secolul al XIX-lea în cultura [illegible] și extrăgînd semnificații din cercetarea rolului almanahurilor și calendarelor care „vehiculează elemente pe care le introducea, la rîndul ei, în circuitul cultural cartea de înțelepciune".

Confruntînd formele de universalitate și modelele naționale, autorul realizează o interpretare interesantă a mentalului bizantin și a evoluției sale prin transformarea unei forme în modele naționale. În raport cu acest fenomen este analizată modernizarea culturii române, prin prisma atitudinilor, semnalînd începuturile acestui proces în secolul al XVII-lea, pentru ca „dinamizarea constituintelor" să producă în secolul al XIX-lea atunci cînd se cristalizează noi structuri economice și sociale. Influențele reprezintă elemente inoperante în spațiul investigației, ca de altfel și datele cronologice, în afara înțelegerii mentalității, după cum nu se poate explica întregul fenomen cultural „numai prin referirea la structura social-politică a unei societăți". Influențele devin semnificative numai atunci cînd „marchează dinamica unui proces de civilizație".

Perspectiva generală a cărții și în aceeași măsură o serie de idei privind aspecte speciale ale fenomenului cultural european și românesc fac din această lucrare — cea mai valoroasă dintre scrierile autorului — un titlu de referință și în același timp un element cu semnificație reprezentînd o atitudine intelectuală relevantă ca dimensiune a unei mentalități în curs de restructurare.

Sultana Craia

Romulus Rusan: «Roua și bruma»

După o susținută activitate gazetărească, în chip de eseist, nu fără merite, pe teme cinematografice, de interviewer și de reporter simpatic al „Americii ogarului cenușiu", Romulus Rusan debutează în proza propriu-zisă cu un foarte inegal volum, „Roua și bruma" (ed. Cartea Românească, 1982), subintitulat enigmatic „stări". Sînt cu totul 24 de schițe și povestiri, de lungimi diferite, din a căror diversitate ochiul atent extrage, cel puțin în ce privește cam jumătate din ele, o relativă coeziune. Prozatorul a scris, pare-se, un roman, fragmentat aci din necesități, ca să zic așa, de... bibliografie, adăugînd, apoi, un număr de încercări pe teme întîmplătoare. Un mic tablou tematic alcătuit din sondaje ici și colo e, de altfel, elocvent.

„În forum" prezintă un episod „feroviar" cu navetiști rurali și intelectuali. „După nuntă" pictează pe un maniac ridicul al ordinii, fost hoț. „Alexandru în august" e un arheolog care își cultivă, voltairian, „grădina". „Fluierați lîngă țîșnitoare" conține o scurtă „transmisiune în direct" de felul acelora, mai noi, ale lui Mircea Nedelciu. „Însomnie la ora 4" dă ocazia unei evocări de climat politic vetust. „Rozătura de gheață" examinează o biografie mediocră, reconstituită „arheologic" din perspectiva anului 2050 (nu lipsește, se înțelege, descrierea unui București extravagant de secolul XXI). Călătoria falsului inotător cuprinde scene de sanatoriu, văzute de un filolog reumatic. „Pierdut legitimație, o declar nulă" e monologul unui „simplu electrician categoria II-B". „Mirosul de prune" conține cugetările unei adolescente, în criză puberală, culegînd prune în livadă. „Natura moartă" surprinde un moment din viața unui pictor bătrîn, retras la țară. Alte schițe sînt simple notații ziaristice, fără cine știe ce interes; două sau trei, de oarecare amploare, produc o impresie de mic fantastic intelectual, în genul, ușor recognoscibil, al lui Mircea Eliade („Proorocul", „Ciupercă", oarecum și „Farfuria cu amintiri").

În general, prozatorul e dotat pentru o bună proză eseistică de cabinet, cum ar fi aceea, din „Ochiul", conținînd o descriere de fotografii, izbitoare prin finețea portretistică. Limbajul neologistic îi șade, de aceea, bine, iar Romulus Rusan e, prin aceasta, un creator stimabil de atmosferă boemă, artistă, în culori vii („Celălalt").

El are un simț al descrierii de „natură moartă", fără mișcare umană, fiind poate că nu un peisagist, fiindcă îi lipsesc culorile diversificate, cît un pictor vegetativ al grădinii și al plantațiilor de felul lui Gide din „Les nourritures terrestres", cu, aici, mai puțină exaltare păgînă („Alexandru în august" e o probă). Din umanitate i se potrivesc cel mai bine tipologiile. Romulus Rusan pare în fond un prozator „vetust", interesat de exercițiile de stil cu mecanisme verificate (manuscrisul găsit într-o sticlă, jurnalul intim redescoperit), fără mare imaginație sociologică. Atunci cînd pășește în necunoscut, prozatorului îi sînt trebuincioase cataloagele de tipuri clasice : „sucitul", închipuitul „comic" care creează iluzii, slujbașul caragealian și altele de același fel nu însă cu deplin succes căci acestea sînt, în absența unei viziuni mai înalte, figuri de povestioare satirice cu funcționari abuzivi și imbecili, cu secretare dictoriale pimpante, cu „băieți" simpatici și femei de serviciu afaceriste.

Dacă s-ar fi rezumat la o astfel de literatură, Romulus Rusan ar fi putut fi, cu finețea lui de prozator „vetust", un „minor" dar un minor remarcabil. Însă proiectele lui par a fi mai ambițioase și înfățișează, într-un mare număr de „stări", o lume „rurală" de tot curioasă pe care, am impresia, prozatorul o cunoaște numai în chip de turist de week-end. În concepția lui, țăranii ar fi un popor de troglodiți, definibil printr-o „crustă de jeg și delăsare", purtîndu-se cu o violență care te îngheață : „Vecinii erau niște duri, cam murdari, îmbrăcați neglijent, care-și manifestau unii față de alții simpatia, dîndu-și pumni puternici după gît și înjurîndu-se de mamă". Acest trib jegos scuipă la tot pasul (în tren, pe uliță și în case) și vorbește un idiom cu aspect țigănesc, care există doar în mintea prozatorului (**mizelurile, sarmalii** și altele de acest soi). O biografie banditească e comunicată de Romulus Rusan în chip de examen sociologic : „Descoperi aprozarul și, după ce plătesc cele cîteva mii de rigoare (taxa de mezat, fără de care hoții mai mari ca tine nu te lăsau să trăiești alături de ei), haiduci în fața tejghelei șapte ani încheiați, apoi făcu un an de închisoare (amnistia îl scuti de restul pînă la trei), pe urmă își cumpără motocicletă și cară un timp butelii de aragaz, distribuindu-le cu de cinci ori prețul oficial, în sfîrșit intră naș la c.f.r. (controlor de bilete), de unde peste doi ani se pensionă pe motiv de boală". Hoția nu e unica pasiune a prozatorului social de aici, el iubește de asemenea și speculațiile sociologice pe cele mai felurite teme. Sentimentul cetățeanului comun care își imaginează mereu că statul îl fură (deși chestiunea are o rezolvare simplă în economia politică) își găsește la Romulus Rusan un bun interpret : „Mai auzisem, ce-i drept, de ospătarii care cumpără vinul de la alimentara cu 12 lei litrul, și-l vînd în restaurant cu preț dublu. Tot așa, ce-i drept, văzusem strugurii în camioane plecînd de la Vinerea — cu 0,70 lei kilul și ajungînd la aprozar cu 5,60 sau și mai departe, ca vin, pe raftul acela de alimentară, cu prețul pe care vi l-am spus, 12 lei. Dar berea? Sticla de bere costă în fabrică vreo 50 de bani, la aprozar 3 lei, la alimentară 4, la resturant 5, pe litoral 6, la Intercontinental 7,28 lei. 10 sau 20, depinde pe ce ușă intri. Nimic în lumea asta nu-i neschimbat, spun filozofii. Totul se schimbă, se transformă, cu atît mai mult valoarea". Chestiunile comerciale sînt, pare-se, o preocupare esențială pentru Romulus Rusan : „Cei drept, caisele rămîneau și ele neatinse (erau recoltate mult mai tîrziu, după ce le mîncaseră pe jumătate cîrdurile de graurii, erau ambalate în lădițe cu banderolă tricoloră, cele mai frumoase le împărțeau șefii din centru, următoarele luau calea aerului, iar cele mai urîte se vindeau pe piață în timp ce liota de tineri pleca lihnită [illegible]".

Absolut supărătoare aci e nota de reportaj grăbit care simplifică enorm tot ceea ce vede; se ajunge și pînă la generalizări, cum să zic ?, extravagante, nu mai e decît în pas: „Vorbăreț pe[illegible] — îl califică Tutunea. Românii nu mai știu să asculte. Iar tinerii, nici măcar să vorbească" (pag. 97). „Toți se uită la mine întrebător, de ce nu încerc, sînt primul, dar pînă la urmă tot pe mine ar pune vina că l-am supărat, îi cunosc, așa e românul..." (p. 119—120). Această maliție gazetărească nu e într-atît de dizgrațioasă pe cît este o curioasă atracție a prozatorului pentru penibil și caricatural deși talentul lui, vizibil în alte părți, nu are nimic de a face cu acestea. Lumea lui e urîtă anatomic și moral, văzută cu preponderență pe latura grotescă. În aceste proze, rurale sau ocupîndu-se de inși mediori, foiesc oamenii în pielea goală, în izmene, indivizi în general „libidinoși", pipăind coapsele unor june, sau privind, hulpavi, femeile care se [illegible]. Nu lipsesc, în fine, funcționarii imbecili, emisiunile radiofonice stupide, muncitorii puturoși, armatele de navetiști hrănindu-se în fugă și viețuind acasă, în sunetul „megafoanelor" (?!) instalate în ogradă. Nu e de mirare că a călători, în aceste condițiuni, în afara orașului, așa cum se petrece „În forum", înseamnă a te aventura într-o țară necunoscută, ca în pampas.

Și totuși astfel de excese ar fi suportabile dacă prozatorul ar fi înzestrat cu o vervă de satiric și ar proba în vreun fel o cît de minimă sforțare de a înțelege cîte ceva. Stilul lui e, însă, în majoritatea zdrobitoare a acestor „stări", pitoresc, voind să imite un ficticiu limbaj popular, în general neaoș ori argotic însă așa cum crede prozatorul că ar fi : „Concluzia fușerită", „profesional luciu de vorbe", „în șagă", „invidii și piri", „hrăpărețenie", „tărăboanță", „cacialma", „răbduriu", „ciinoșenie", „bancurist" și altele care „colorează" cum nu se poate mai rău proza unui autor făcut pentru eseu și pentru o vorbire neologistică, „nobilă". Nu îmi explic o asemenea perseverență în eroare decît printr-o lacună, remediabilă, a conștiinței propriului talent : artificialele proze din „Roua și bruma", de unde se rețin totuși cîteva, remarcabile, („Alexandru în august", „Farfuria cu amintiri", „Ochiul", „Celălalt") sînt, pentru Romulus Rusan, un avertisment.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Între „cronică" și roman

Dincolo de emfaza titlului, romanul **Adevărul Pămîntului** relevă în Ion Șerban Drincea (publicist severinean, autor al unui volum de reportaje) un prozator onest și înzestrat cu bun simț literar, izbutind să creioneze într-un stil limpede și alert, pe un spațiu restrîns, universul postbelic al unui sat mehedințean confruntat cu noua realitate istorică. Ca și în cazul altor volume ale tinerilor prozatori dedicate aceleiași perioade, nu se mai urmărește acum scrierea unui roman al colectivizării, ci cronica (povestea) trecerii satului tradițional prin probele hotărîtoare ale timpului care „n-a mai avut răbdare", proză în secret nostalgică asemeni baladei unei lumi crepusculare, căci, dincolo de obiectivitate, pentru majoritatea „cronicarilor" transformarea satului este legată de universul, totdeauna pierdut, al copilăriei. Spre deosebire de vindicativele romane rurale ale „obsedantului deceniu" a căror obsesie (și poncif) era dezvăluirea unor adevăruri-tabu rămase mult timp sub tăcere, autorii mizînd pe senzaționalul conflictului și al relevațiilor (de altfel știute de toată lumea, dar „nerostite"), romanele noii generații de prozatori ai satului — din care cap de serie este fără îndoială **Defonia** lui Apostol Gurău — deplasează accentul, fiecare după talentul autorului său, de la fapte spre arta povestirii lor, în domeniul de la etic la estetic adevărul nu mai e un scop în sine ci un elegiac „adevăr al pămîntului", o interpretare a necesității istorice din perspectiva timpului care lasă loc obiectivării autorului, farmecului povestirii și construcției romanesti.

Cartea lui Ion Șerban Drincea se prezintă ca o împletire din fire epice în jurul evoluției eroilor principali, cei doi frați Lisandru și Grigore Butură, aproiindu-se ca formulă narativă de romanul cu sertare picaresc unde, ca și aici, e mai importantă pictura mediului uman decît cea a profunzimilor individului. Numeroase personaje secundare ocupă astfel episodic prim-planul narațiunii, întorcîndu-se apoi în anonimatul pitoresc al fundalului, fragmentele tînzind să se închege în tabloul general al satului Riuleasa, nu să dea o galerie de portrete ale eroilor lui. În afara celor doi frați, greu putem vorbi de o psihologie individuală, tratată ca atare de prozator. Dorința tenace de căpătuială adaptată vremilor (proprietar de prăvălie și circiumă, gestionar de mat, responsabil cu construcțiile gheaseului), avariția adesea neomenoasă și teama insidioasă de a pierde agoniseala dobîndită pe căi nu tocmai cinstite îl apropie pe Grigore de Stavrache din nuvela lui Caragiale **În vreme de război** (de altfel Lisandru e dat dispărut pe frontul de răsărit, socotit mort și mult timp după terminarea războiului nu poate da nici un semn din prizonierat). Mai puțin colțuros, Lisandru e om cinstit și neinfiot, avînd de suferit în urma tertiourilor rapace ale fratelui său și a arivismului dezlănțuit al noilor șefi ai satului care văd în el o posibilă amenințare, deși Lisandru e comod și nu luptă pentru dreptorile sale, așteptînd fatalist dreptatea. Romanul trăiește prin acumularea cronicărească, aproape nudă, a întîmplărilor (unde reala invenție epică a prozatorului e greu de delimitat de sursele prime ale „istoriografului"), așa cum și personajele trăiesc doar prin notația faptelor și gesturilor, rareori dublate de comentarii ranide, în acursi, ale autorului omniscient și obiectiv, tînzînd să se suprapună opiniei colective a satului. În aceste succinte rezumate ale situațiilor, resortul acțiunilor apare însă schematic din cauza limbajului cvasi-gazetăresc. Liniile sumare cu care sînt schițate scene și întîmplări tipice vieții țărănești contribuie și ele la impresia, pe care cartea o dă uneori, de a privi un „portret-robot" al satului, neindividualizat în „oglinda" aceea inefabilă a scrisului. Astfel, dacă ochiul cronicarului e ager în găsirea miezului captivant al întîmplărilor, harul povestitorului ne pare insuficient limpezit la primul său volum. Autorului nu-i scapă episoadele grotești ale epocii (scandarea de lozinci „internaționale" în marginea satului, rigiditatea primejdioasă a limbajului politizat, vizita de documentare a scriitorilor amatori și roadele ei, anchetarea serioasă a copiilor pentru desene și cuvinte nevinovate, etc.), fotografiindu-le fără a ieși din neutralitatea obiectivității. Discretă și vioaie este însă ironia scenelor colectivizării rapide a satului din final. Stilul funcțional, bazat pe exactitatea liniei povestirii și pe naturalețea dialogului muit folosit, fără neaoșisme de prisos, caracterizează romanul. **Adevărul pămîntului** îl înscrie pe Ion Șerban Drincea printre prozatorii serioși ai unui realism minor, un autor stăpîn pe mijloacele sale scriind în limita lor o literatură care se citește cu plăcere.

Alexandru Condeescu

Ceramică de Nicolae Gadons

*) **Ion Șerban Drincea: „Adevărul pămîntului", Scrisul românesc, Craiova.**

Năluca

Urmare din pag. I

șină nemișcat și grav ca și cum ar fi vrut să ne întoarcă din drum.

L-am clacsonat, l-am luminat cu farurile și, în cele din urmă, cu oarecare spaimă am coborît și am pășit prin zăpada afînată spre el.

Înaintam cu mîna întinsă a mingiiere și el m-a privit blînd fără să se clintească și i-am atins gîtul cabrat, i-am simțit pielei caldă și catifelată, l-am mîngîiat cu sfială și l-am împins ușor din mijlocul șoselei să ne lase calea liberă. N-a opus rezistență.

Am urcat în mașină, am mers cîțiva metri și ne-am oprit. Stătea în marginea drumului întors spre mine și deodată a răscolit cu coarnele zăpada aruncînd-o într-un gest trufas în sus, spre strălucirea de platină a lunii, un nimb strălucitor, o ploaie de lacrimi înghețate.

Multe nopți l-am visat și în multe nopți i-am auzit răsuflarea fierbinte lîngă patul meu și în deslușit silueta superbă adăstînd într-o stranie și încăpățînată așteptare...

P.S. Vreau să mulțumesc pe această cale poetului Adrian Păunescu pentru invitația de-a participa la sărbătorirea lui Avram Iancu în Ardeal și să-mi exprim cel mai profund regret pentru faptul că n-am putut participa la acele manifestări din motive de sănătate. Îl asigur însă că inima mea ușor obosită a pulsat întreagă și vie alături de toți cei care s-au adunat la umbra gorunului lui Horea, la Tebea, acolo unde craiul cel fără de moarte, Avram Iancu, se odihnește puțin spre a-și relua neobosita-i și pătimașa-i pribegie prin Apuseni.

N.B. Comunic pe această cale tuturor celor care îmi trimit colaborări pentru „Almanahul copiilor" că subsemnatul nu se mai ocupă de apariția lui și nici nu crede că va apare ediția din acest an. Îi rog pe toți corespondenții să se adreseze Asociației Scriitorilor din București.

atelier literar

poșta redacției

A. VALONI : Lucruri interesante, pe aceeași linie : „Amator în junglă“, „Simburele“, „Prea tîrziu“, „Tu ne revendici“ și, pe alt plan, „A luat vacanță“, „Acuarelă evaluată“.

E. BLAJ : Felicitări ! În ce ne privește, nu putem observa altceva decît niște pagini palide, rareflate, uscate, în care, uneori, se ivește și un început de lirism sfios, naiv, fără prea multă vlagă („Progres“, „Anotimp viitor“, poate și „Visele“, „Epitaf“).

VIORICA DOBRE : Pagini de nivel modest, — relatări naive, nesigure, de banalități cotidiene fără relief și semnificație, personaje fantomatice, dialoguri nefirești, artificiale, etc.

A. COMLOȘAN : Mai slabe ca data trecută, greoaie, chinuite, fără vibrație.

VICTOR CETINĂ : Textele sînt, în general, evazive, centrifugale, dar unele accente, imagini, ne permit să bănuim, totuși, că semnele vocației lirice nu lipsesc și că ele ar putea căpăta în viitor o pondere mai concludentă. Mai bine, în „Un soare pe gratis“, „Dimineața“, „Science fiction“.

MEDA ROMAN : În „Secolul vitezei“, „Plaga atomică“, sînt unele semne, covîrșite însă de aglomerații verbale parazitare. Încă nu putem trage concluzii. În celelalte plicuri, ceva în „Vandina“ (...dar și multe nesigurențe de ortografie !...). Proza e slabă, improvizații superficiale.

C. GHERGHINOIU : Aceleași promisiuni și aceleași ineficiențe (de pe urma cărora multe texte rămîn neîncheiate, nefinisate, ezitante). Ceva, în „Nu pot crede“, „Plouă cu sînge“ (cu un [illegible] „căzut“, facil), „Iubirea noastră“. Dar e de evitat tendința de a înlocui investigația creatoare printr-un șablon formal.

C. MENAGACHE : Nu sînt noutăți ; lucruri obscure, fără înțeles, fără ecou. Ceva mai limpede, „Semne de circulație“.

SORINEL UNGUREANU, PINU, MARIN V. GABOR : Nu sînt semne de talent.

VALENTIN MANOLE : Exerciții prealabile poeziei, jocuri verbale uneori semnificative, iștețe, alteori gratuite sau chiar superficiale. Un demers mai substanțial, mai coerent, mai profund, pare posibil, judecînd după unele semne („Anonim 6“, „Evadare“, „La marginea“).

INA RAMIAN : Problematica e, uneori, interesantă, dar expresia e, deocamdată, mai degrabă inert-prozaică. Ceva mai însuflețită, „Ne grăbim“.

I. VLASIA : Nimic nou. Predomină „lucrul manual“ neinspirat, căznit, cu ecouri livrești, convenționale. Ceva, în „Program“, „Doar cerbii“.

ARIADNA : Se confirmă bunele premise, o anumită amplitudine a intuiției, a „simțurilor“ lirice. Dar unele pagini n-ajung să cristalizeze deplin, convingător, plasma evazivă, divagantă, a notațiilor, cu tendințe de disperare. E nevoie de un element de „organizare“, de compoziție. Mai bine, în „Calul de bătaie“, „În lungul bazarului“, „Poem“.

A. MOHAI : Sînt, parcă, schimbări destul de mari, dar nu în bine. Semnele bune de altădată sînt copleșite de abuzive despletiri verbale, nebuloase, tulburi, prea insistente, prea încărcate. Chiar cînd lipsește (în cîteva din pagini) acest abuz verbal, desenul rămîne cețos și inert. Sperăm să' reveniți la bunele începuturi.

D. MORTEANU : Versurile sînt slabe, stîngace, fără perspectivă, dar proza ar putea constitui un început interesant, promițător.

I. BARB : Nu sînt noutăți. Paginile tradează o pregătire intelectuală modestă, lecturi și studii insuficiente. Nu lipsesc, totuși, unele aptitudini lirice, dar ele trebuiesc cultivate, „hrănite“ cu mai multă amoție și seriozitate. Ceva, în „Noaptea mileniului“, „Marșul celor plecați“.

FELICIAN POP : Un început, poate, în „Structură“, „Sentiment“. Dar cum rămîne cu „În ochii adînci / ale păsărilor de noapte“... ? !...

M. TAVI : Ar putea fi ceva (mai mult decît o oarecare îndeminare mimetică) în „Soresciana“, „Semn rău“, „Onomastică“. Încă nu e clar, să mai vedem.

Liliana S. (ceva, oarecum în „Oră“, „Lui Blaga“, „Calm“), **Mihai Turlacu, Maia Z., Radu Ozana, Liviu Tănase, Nicolae Roșianu, Florin Giulvezan, Emilian Belecciu, Ina Viorela Vaida, Iulian Stoleriu, Jean Georgescu, Viorica Brașov, Ștefan Müller, BAR, A. Pelin, Fata Morgana, Petre Gh. Ion, Ion I. Ceaciru, Manuela Stănescu, Mihaela Petrovici, A. Ț.-Craiova, Florian Popa-Arad, A. Armaș, Trandafira Gogea, Lazăr-Timișoara, Constantin Boboc, L. Dimașu Săndulescu, Mihai C. Constantin, Marin Florescu, Al. M. Costiuc, Al. Săndei, Maricica Stamate, G. Sterian :** Pagini de nivel modest.

Petre Pirvulescu, Vasile Dumitru, I. Mocanu, Flomar, Florea A. Ion, Valentin Niță, Adamache Stîrvu, C. Vireu, E. Chelaru (ceva în „Etapă“, „Capăt de drum“), **Ioan Ursan, Maria Bălan, V. Addel, M. E.** (Craiova), **V. Zgoro, Const. Istrati, M. Cotuțiu :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

La oaza visată

Și ce dacă sînt rătăcit în pustie,
nisipul numai pînă la glezne mă știe !
Am să sper pînă cînd nu-o să mai pot,
călcînd cu genunchii, cu fruntea să ar ;
și de-o fi să rămîn îngropat în nisip,
dînd numai din inimă, ca broasca-am să sar !
Vreau să pipăi cu mîna mea acest miraj
despre care mi-ați tot vorbit
cu mult optimism și-atîta curaj !
Să ajung la oaza aceea odată,
și să sorb însetat din apa curată ;
și, indiferent cît aș bea,
să nu mă satur niciodată
de cel din adîncurile oarbe,
care, la rîndu-i, cu lăcomie, mă soarbe.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Deocamdată

Nu te speria, deocamdată e numai frig
Buzele mi s-au învinețit, dar sînt vie
Cu glasul stins pot prin pustiu să strig

Tot ce-am pierdut din sfială sau din trufie.

Deocamdată, ploaia îmi merge pe trup,
Frunze s-au cuibărit în plete,
Încet degetele amorțite rup
Mușchiul de tristețe întins pe perete.

Odaia e acum un șarpe verde, dușmănos
Ce-ncolăcit în jurul meu, de lume
mă desparte,
Pătrunzîndu-mă de singurătate pînă la os,
Dar tot nu este moarte.

CRISTINA STOIA

Povară

De ce mi-ați dat văzul, auzul,
dacă nu văd, nu aud,
de ce mi-ați dat semnu-ntrebării
dacă nu pot să răspund ?
De ce-ați pictat cerul, pămîntul,
dacă-n mișcare e tot
ce poți iubi, ce se naște
și ceea ce demult este mort ?
Tăcerea voastră înseamnă
că darul nu a fost dar,
fiecare-și ia singur la naștere
povara. Și nu în zadar.

BORIS MARIAN

Ațipire cu cartea de povești în mîini

Acesta e un vis cu aripi
ce sfarmă tăcerea.
Acela e un zîmbet
rotindu-și în păr lumina.
Și-n palma mea e un gînd,
legat cu două funde
albe și modeste.

AMALIA PURCAREA

Sînt iar în floare

Sînt iar în floare
doamne, dă-mi putere
să-mi port preaplinul frumuseții tari
ce m-a cuprins din creștet pînă-n zare
Se sting pe piele stele și quasari
o, doamne, dă-mi putere să respir
peste imensa vrajă ce-mi emană
din ramurile pline, în delir
de-atîtea flori, mi-e trupu-ntreg o
rană...

VICTORIA MILESCU

Marketing

Ochii
nu se pot privi cu adevărat
decît cu alți ochi
oglinda e un simplu truc
necesar pentru comercializarea
argintului

COSTIN GRIGORAȘ

Între

Între vrere
și putere
văi de miere
munți de fiere ;

între cușcă
și biciușcă
frica mușcă
praf de pușcă ;

între cale
și escale
încă-un cal e
doar zăbale ;

între mine
și undine
un ciorchine
de suspine ;

între fire
și nefire
izbăvire
prin iubire !

ION GRUNZ

Exercițiu

Să se calculeze
permutări de cîteva ori
de la Ana la Caiafa
aranjamente pe cît e posibil
în lipsa

Desene de Raul Nicoară

competențe profesionale.
Combinări
de nod în papură
pînă la basma curată.

GH. DUMITRESCU

În cuprinsul limbii române

Urmare din pag. 1

ei de durabilitate (scrisul în special) și de rezistență populară, ea a rămas tot timpul în prejma Vîrfului cu Dor. Limba e un fenomen de împotrivire la prostie, la prostire, la impilare, la detenție, strangulare sau hăituire ; dar e, spre slava și nemurirea ei, complice cu trecutul, cu marii ei slujitori și mai cu seamă cu viitorul. Timpul ne aparține fiecăruia în parte într-o proporție infimă, el se dilată imens în vatra vorbirii, de acolo luăm puterea de dăinuire și, luînd, trebuie să aruncăm în vatră sau în șuvoiul de aur lichid un nou butuc, un vrej de iederă sau măcar o crengută. Familia este intuiția, accepția, răsfățul și durerea unei limbi. Școala este sau trebuie să se instituie în coordonatorul structural al acestei limbi. Familia poate să lucreze adesea cu superlative ; școala e datoare să cenzureze lauda și să adopte măsura menită să instaureze echilibrul. Institutele tehnice de învățămînt superior nu cunosc, la noi, de foarte mulți ani, obligativitatea examinării la limba și literatura română sau cultura română. Poluarea, sărăcirea sau înjosirea limbajului elevilor are, ce-i drept, ca plecare o serie de factori exteriori școlii. Enumerăm : stereotipia de limbaj din ședințe, limbajul uscat de care uzează presa cotidiană (în bună măsură și cea literară), vocabularul foarte redus sau de-a dreptul jignitor de îngust al cadrelor didactice predînd alte discipline (problemă valabilă și-n învățămîntul mediu și-n cel superior), limbajul [illegible]unilor de televiziune, traducerea (de multe [illegible]fectă) a filmelor, presa sportivă (plină [illegible] creștetul capului de sughițuri și inadver[illegible] și nu în cele din urmă propaganda vizuală stradală — știați, de exemplu, că francezii au școli speciale pentru modul acesta de a dialoga cu publicul ?

Spre deosebire de trecut, azi, în România, nu există o concurență a autorilor de manuale. Înainte vreme erau date pieții, în ajun de an școlar, cinci, șase sau șapte manuale aparținînd **nu unuia și aceluiași autor sau colectiv de autori**, ci a cinci, șase sau șapte autori sau colective de autori. Acum, neexistînd decît un singur manual, ne vedem obligați să-l acceptăm așa cum e, fîndcă **e unicul** — indiferent că e bun, foarte bun sau mizerabil. Și, pentru că vorbim cu toții aceeași limbă, e bine să se știe că limba română e, în mintea multor profesori sau directori, un obiect derizoriu. „Nu mă interesează, striga în cancelarie o directoare, ce note au ăia dintr-a zecea la limba română, singurul lucru pe care-l vreau să știu e cîte borcane și sticle goale a colectat clasa“. Iar directorul unuia din cele mai glorioase licee ale Bucureștilor, făcînd ochii roată prin curtea școlii și, observînd un maldăr de gunoaie, l-a întrebat pe pedagogul de serviciu : „care clasă e liberă acum ?“ „Nici una“. „Scoate-i p-ăia de la a XII-a C, au limba română, chestia asta o știu de-acasă, să vină să care gunoaiele la stradă“.

Limba noastră-i o comoară. În noaptea de sîniene ard flăcări pe altarele ei. Nu știu cît aur ni se prefiră printre degete într-un an sau într-o viață de om. Dar intuiesc și aș fi în stare să vă fac socoteala cît aur din istoria neamului românesc vom pierde nu în douăzeci, mult mai degrabă, în zece ani sau în viitoarele clipe dacă vom abandona limba română pe scînduri adormite în nămolul prostiei, lenei, nesăbuinței, ignoranței, disprețului, îngenunchierii.

Și mai e ceva : snobismul. Nici o mamă, sau aproape nici o mamă din România nu mai poate fi convinsă că și notele 6, 7, 8 sînt onorabile. Toate își închipuie, și fac tot ceea ce e posibil ca închipuirea lor să ia forme zvelte, că băieții sau fetele lor s-au născut să ia nota 10 (zece), ca să trăiască apoi, unii, de nota 2,13 (doi și 13%). Ce e de făcut ?

CONFABULE

Papagalii

Trebuie să facem ceva / zise Papagal / trebuie să facem ceva / zise celălalt Papagal / trebuie să facem ceva / zise alt Papagal / trebuie să facem ceva / își spuneau unul altuia / ce / întreabă un Papagal / ce / întreabă celălalt Papagal / ce / întreabă alt Papagal / ce / se întrebau unul pe altul / ce / ... / Și n-au făcut nimic.

Iulian Neacșu

La Țebea

Zile de toamnă, miraculos colorate, în inima Ardealului. În leagănul spiritualității și al istoriei românești, ca-ntr-un templu al întregii națiuni, și-au dat întîlnire tineri din toate colțurile țării. Un fluviu de oameni ce a scăldat Cîmpia Libertății și Țebea, mii de riuri ce și-au strîns apele într-o imensă matcă.

...Și au venit tineri ținîndu-se de mînă ca să nu se piardă prin filele istoriei. Au venit cu steaguri ca și cum ar fi fost desprinse din tricolorul bisericii din Țebea. Au adus cu ei și chipul craiului luat de pe pereții camerelor, sau păstrat cu mare sfințenie în lăzile de zestre... Au venit cîntînd și au plecat cîntînd... Nu l-a obligat nimeni să vină. Au venit la o întîlnire firească, la cea mai adevărată lecție de istorie. Numai că de data aceasta, cunoașteau cu toții lecția de acasă. Știau cîntece învățate de la străbuni, cunoșteau cîntece învățate numai de cîteva zile de la Cenaclul Flacăra. Pe Cîmpia Libertății aveai impresia că și eroii îmbrăcați în bronzul și piatra statuilor rosteau toate cîntecele neamului. Au fost clipe de mare înălțare.

La Țebea, la mormîntul lui Avram Iancu, clipa de reculegere a ținut cît veacul. Lacrimile celor de acolo au căzut pe frunzele gorunilor, pe țărîna care acoperă mormînteie eroilor. Fiindcă la Țebea, își găsesc odihnă mulți dintre eroii ale căror nume se pierd în istorie...

Și cum sprijină cei trei, patru goruni de la Țebea întreaga boltă a istoriei noastre. Cu toate că mulți l-au crezut uscat și au sperat că acest copac-simbol va dispărea de pe pămîntul său, gorunul lui Horea mai are frunze verzi. Și cu cîtă umbră mingîie mormîntul Craiului Moților gorunul ce-i poartă numele...

Cîtă speranță, și cîtă renaștere a istoriei naționale, și cîte bucurii simbolizează gorunul plantat, în acest pămînt născător de istorie, de către președintele Nicolae Ceaușescu. Pe crengile gorunilor de la Țebea răsare odată cu soarele și tricolorul ce veghează mormîntul Craiului... .

Coborîți din Abrud și Cîmpeni, din Zlatna și Vidra, mii de tineri au refăcut ultimul drum al lui Iancu de la Baia la Țebea... Și se cînta ca și acum 110 ani : Iancule mare, Iancule tare, cu noi să fii...

Aici au venit, ca niște călăuze ale culturii naționale, poeții Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ion Horea — istoricul Vasile Netea. Și basul Nicolae Florei. Au venit deasemeni mulți dintre membrii Cenaclului Flacăra al Tineretului Revoluționar, organizat de C.C. al U.T.C. și revista Flacăra...

Emoționat, cu lacrimi în ochi, poetul Adrian Păunescu a spus lîngă pămîntul ce acoperă trupul sfînt al lui Iancu, ca să se audă pînă sus, pe munții dintotdeauna liberi acolo unde Craiul mai dumnește încă. Eroismul românesc a fost, este și va fi prinosul de omenie adus ca jertfă de această națiune condiției umane... Singurii cu care amintirea mea îi compară sînt Isus Hristos și Socrate. Numai aceștia și-au primit moartea ca pe o izbăvire și numai aceștia nu au trădat, din toată literatura pe care o cunosc, nici o clipă idealul pentru care se ridicaseră, spre a obține o zi de viață. Sînt cuvinte înălțătoare, care probabil vor fi amintite alături de tot ce au spus, despre Craiul Munților, George Barit, Nicolae Bălcescu, Octavian Goga, Lucian Blaga și alți născători de istorie și de cultură românească.

Și din mii de piepturi, din mii de inimi, din mii de glasuri s-a ridicat, acolo, la Țebea și la Cîmpia Libertății, ca un memento pentru generațiile ce vor veni, cîntece. Cîntece scrise aici, învățate și rostite pe pămîntul unde se mai aud pașii eroilor trecînd. „Trăiască duhul lui Iancu / Trăiască motul între moți / Cîmpia Libertății spune / Că Avram Iancu sîntem toți / Că Avram Iancu sîntem toți...“.

Sorin Postolache

Omagiu: ȘERBAN CIOCULESCU — 80

Seria de festivități prilejuite de aniversarea împlinirii vîrstei de 80 de ani de academicianul **Șerban Cioculescu** a fost inaugurată de ședința omagială care a avut loc la Casa Scriitorilor în prezența președintelui **Dumitru Radu Popescu**, cînd au luat cuvîntul **George Ivașcu, Pompiliu Marcea, Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Eugen Simion** și sărbătoritul care și-a mărturisit principiile etice și estetice care i-au guvernat întreaga activitate de peste șase decenii, onestitatea judecăților de valoare asupra cărora n-a acceptat niciodată pecetea improvizației, precum nici demersul exterior actului critic. A urmat apoi ședința omagială organizată de Cenaclul literar „G. Călinescu“ din cadrul Academiei R.S. România al cărui președinte de onoare acad. Șerban Cioculescu este de mai bine de douăzeci de ani. La această ședință care a avut loc în sala Studioului de literatură și artă din str. Batiștei nr. 14 au luat cuvîntul dr. **Gabriel Strempel**, președintele Sindicatului Academiei R.S.R., **Alexandru Balaci**, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor, **Mircea Mancaș**, dr. **Gheorghe Marinescu-Dîmbovița, Nicolae Georgescu, Constantin Stihi-Beos, Pan M. Vizirescu, Ion Dianu, Valeria Deleanu, Viorica Farcaș Munteanu, Irena Pușchilă, Despina Valjan, Petre Paulescu, Ion Cruceană, Florian Saioc, Iancu Carp, Gheorghe Roșu și Ion Potopin**, secretarul cenaclului.

În încheiere a luat cuvîntul acad. Șerban Cioculescu care și-a afirmat în fața unui numeros public, itinerariile spirituale ale ultimului „supraviețuitor de pe **Pluta Meduzei**“ cum s-a autodefinit afirmînd că actul critic este, în substanța și în sensurile care-l legitimează ca atare, mărturia unei atitudini etice și că numai în felul acesta el poate căpăta demnitatea unei instituții menită să determine, fără toleranțe conjuncturale, dar nici cu intoleranțe nejustificate, un spor de conștiință proprie în creația literară.

Cronicar

BALCANICE

BOGOMIL GHIUZEL

Pribegii în țările Caravalahe *)

1.
Cerul poruncește stelelor să cadă
Lin cîte o eternitate.

Iubita mea și cu mine ne urmărim
Prin păduri neguroase
Fără nici un noroc
Dar e o ieșire spre Caravalahia.

O, Țară Caravalahă,
Tu ești puternică din pricina durerii.

Visul meu nu e curat —
Ajunge-voi ciumă,
Ciumă neagră macedoneană,
Vînt roșu de Nord
Și moarte dulce de eretic.

Oameni buni, primiți-mă ca pe un tîlhar,
Dar nu ca pe un iubitor de minuni —
Voi face vînturile să zboare,
Vînturile schimbătoare, nădăjduiesc,
Peste cîmpia Caravalahă :
Cîntece voi cînta,
Cîntece pentru femeile păcătoase.
O, iubita mea, otrava mea !

2.
Stelele mi-au sfărîmat dragostea
Și această floare a nopții —
Iubita mea este a altuia
Și plin de umbră e sîngele meu.

Stelele dispar —
Tot mai puține sînt stelele.

În cerul care se surpă cîinii latră —
Ei incendiază țara —
O, țară, Țară Caravalahă,
Nicăieri durerea nu are sfîrșit !

*) Poem închinat celor care veneau, altădată, în România în căutare de lucru (n.t.)

În românește de Dumitru M. Ion

Restituiri valoroase

Urmare din pag. 1

repunere în circuit a unor opere fundamentale (bunăoară **Memorialele** lui Pârvan cu toate că astăzi preferăm noua reeditare a acestora de către severul editor de la Iași, Alexandru Zub). Vom sublinia încă o dată menirea tampon a colecției. **Amalgamul** lui Rebreanu îl așteptăm totuși în seria **Opere** a lui Niculae Gheran. La fel scrierile genialului Hasdeu, asupra cărui autor nu ne slăbește încrederea că într-o bună zi un editor va începe seria de **opere**. O reușită a colecției a fost **Jurnalul** lui Octav, Șuluțiu, discutat de altfel și de unii critici literari la vremea respectivă.

Prin modul de selectare a materialului, prin croșetele pe care le mai aplică (?), această colecție este totuși vulnerabilă ; prin studiile introductive, note și uneori biobibliografii ea își dovedește cu prisosință utilitatea, grăbind cu un ceas mai devreme punerea în lumină a prețioasei noastre moșteniri spirituale.

2. Ce știam despre Ieronim G. Barițiu pînă la apariția acestei antologii realizate de Bucur Țincu ? Foarte puține lucruri. Îl găsisem în lista biobibliografică a celebrei monografii a lui G. Călinescu dedicate lui Eminescu (poziția 10, după ediția din 1964). În **Dicționarul literaturii române** (pe care nu încetăm să-l elogiem și pentru că merită dar și pentru a grăbi apariția celui de al doilea volum), i se consacră un articol (peste două coloane) însoțit de un portret. Ieronim seamănă destul de bine cu tatăl său George. Dar dincolo de fizionomie el este un demn continuator al tatălui său, fiind călăuzit de același înalt crez publicistic. Din păcate, cum spune Vasile Netea în **Cuvînt înainte**, „umbra uriașă a tatălui său [...] l-a acoperit însă în mod permanent, iar după moarte a făcut ca amintirea fiului să se piardă în întuneric“.

Restituirile de acum ale lui Bucur Țincu vin să facă dreptate acestui foarte interesant publicist ardelean de la sfîrșitul secolului trecut. Ieronim G. Barițiu s-a manifestat ca autor de studii literare, sociale, politice, etnografie și folclor ; a tradus foarte mult din franceză, germană, italiană literatură și filozofie ; a făcut în special multe traduceri și prelucrări de narațiuni istorico-romantice, biografii de oameni celebri, știință popularizată etc. Sărac în resurse ca scriitor original, partea lui de publicistică militantă rămîne viabilă și nu întîmplător la aceasta se oprește antologatorul de astăzi. Credem că selecția este însă prea restrictivă. În orice caz regretăm lipsa unui articol, **Frica guvernului de umbrele a trei morți vii** (1884) pentru care tatălui său i se intentează un proces de presă.

Om de cuprinzătoare cultură, cu toate că nici el, ca și Eminescu (colegi la Viena), nu și-a terminat studiile, „superior în cele filozofice și estetice tatălui său“ (Vasile Netea), Ieronim G. Barițiu și-a pus pana în slujba idealurilor poporului său. Nu o dată articolele lui de politică, bazate pe o solidă analiză, au un ton dur, răspicat, încît astăzi ne mirăm cum au putut să apară în condițiile acelei vremi. Analiza situației din imperiul habsburgic ni-l denotă pe Ieronim G. Barițiu ca pe un precursor al lui Aurel C. Popovici. A salutat cu mare entuziasm dobîndirea independenței de către Principatele Române, a fost printre cei dintîi care a vorbit la noi despre Internaționala socialistă, a avut nu o dată premoniții, ca de pildă, asupra destrămării imperiului austro-ungar în cazul unui război (și chiar că acest război va izbucni din Serbia !), tot așa despre căderea imperiului țarist. Unele din propozițiile acestui ziarist de la sfîrșitul secolului trecut sună și astăzi actual și vom reproduce un pasaj mai lung pentru ca cititorul să-și facă o cît de cîtă idee despre pana acestui pe nedrept uitat predecesor : „Pînă cînd maxima guvernelor va fi faimosul dictat al principelui de Bismarck că «forța primează dreptul», pînă atuncea nu poate fi vorba de consolidarea păcii interne a diferitelor state și mai puțin încă de pacea generală a lumii. Pînă cînd Europa va continua și de aici înainte a fi schimbată într-o enormă cazarmă și într-un și mai enorm arsenal, pînă cînd constituționalismul va fi falsificat prin corupțiunea opiniunii publice ,prin jocul de păpușerie al majorității parlamentare create prin presiunea și ingerința guvernanților, pînă cînd arbitrarul și despotismul își vor putea masca crimele, fărădelegile și capriciile sale nemorale în dosul unor legi la apariență liberale, fără ca să fie controlat și pedepsit — pînă atuncea **lupta**, sau dacă voim rezbelul și revoluțiunea va fi starea permanentă a popoarelor și a statelor, fie ele mari sau mici“.

Unul care gîndește și scrie astfel nu mai poate rămînea în uitare și credem că Bucur Țincu ne va da nu peste multă vreme o nouă ediție, augumentată. Ieronim G. Barițiu o merită.

alejo carpentier

DREPTUL LA AZIL

I Duminică

Avînd în vedere că era o zi de duminică, Secretarul Președinției Consiliului de Miniștri ajunse, cam pe la ora zece, la Palatul Miramontes, după ce rămăsese timp îndelungat să admire un Meccano expus într-o vitrină din apropiere. Astăzi — și mai ales vara — lumea este prezentă la oficierea liturghiei și la plajă. În zilele săptămînii, Secretarul abia de reușea să lucreze cu adevărat la niște probleme ce necesitau o redactare mai ponderată și mai confidențială, din cauza unei perindări nesfîrșite de ambasadori, de ofițeri și purtători de decorații, de înalți funcționari, de personalități străine, clerici mai mari sau mici în grad, guvernatori de provincii îndepărtate, diverși solicitanți și cerșetori, care, cu cerere de audiență sau fără — fără ea, mai ales, cînd era vorba de militari —, doreau să fie primiți de Domnul Președinte, sau, în cel mai rău dintre cazuri, de către Vice, a cărui promptitudine era mai mult decît discreditată : „Voi vorbi despre problema dumitale cu Domnul Președinte", spunea, îngroșînd glasul. Și apoi, văzîndu-l pe Primul Magistrat al Țării : „Generale... ne-au fost procurate niște italience pe cinste". (Împreuna degetele mîinii drepte pe care o lăsa să plutească în spațiu după ce, în prealabil, azvirise un sărut pe buricul degetelor). **„Beati Possidentes"**. „M-am cam săturat de cele autohtone, acelea pe care mi le procurai prin Lola", îi spusese, cu cîteva săptămîni în urmă, Primul Magistrat. „Am ajuns la un punct cînd avem nevoie de femei europene, elegante, rafinate și în stare de a susține o conversație plăcută..." Secretarul privi spre curtea-grădină a acelei hardughii de un stil aproximativ Al doilea Imperiu, formată dintr-un singur corp, niciodată locuită de ultimii președinți constituționali sau instalați de răzmeriță, din cauza incomodității sale, a monumentalității closetelor și a situației sale prea puțin strategice în caz de rebeliune militară, avînd în vedere că se afla în aria tirului unei baterii apropiate. În spatele cimișirului sculptat, sergentul Ratón hrănea broasca țestoasă cu numele de Cleopatra cu niște lăptucă pe care le scotea dintr-un sac de bucsău ud. „Ai văzut presa ?" spuse militarul răsfoind un ziar : „Hitler a spus soldaților săi : **Tu ești lipsit de inimă și nervi ; în război nu ai nevoie de ele. Distruge în tine îndurarea și mila. Omoară tot ce este ruso-sovietic ; nu te opri dacă în fața ta se află un bătrîn sau o femeie, o fetiță sau un băiețaș ; omoară-i și în acest fel te vei salva de la moarte, vei asigura viitorul familiei tale și te vei acoperi de glorie pentru totdeauna**". Gloanțe pentru ei ! „Ceea ce afirm eu : teoriile lui Clausewitz. Cît de mare a fost prusacul acesta !". Secretarul căzuse totdeauna în admirație în fața cultului lui Ratón pentru Clausewitz, pe care îl considera drept inventatorul unui război total de **science-fiction** — aparate de un roșu-aprins ce pătrundeau în orașe nimicind casele pînă în temelii ; macarale ce ridicau clădirile și le lăsau să se prăbușească de la o mare înălțime peste cuiburile de rezistență ; aruncătoare de flăcări cu guri mari ca de tunel ; care de asalt avînd trei sute de oameni în interiorul lor — „război total" despre al cărui inventator cunoștea ceva din cele spuse de alt sergent, care avea, la rîndul său, informațiile sale, de la un caporal, adjutant al unui locotenent care poseda exemplare din **Despre război** și **Campania de la Waterloo**, și îi plăcea să comenteze cu glas tare cîteva din concepțiile lor. „De aceea acest Clauvici putuse mai mult decît Napolion !". Și sergentul continua să dea de mîncare Cleopatrei. Secretarul gîndea, odată în plus, la jindul acesta de război total, neobservat încă la nimeni a fi atît de încurajat ca la acest om afectuos și de naiv ca el, în stare să plîngă în fața unei mici indispoziții a broaștei sale țestoase, și care își cheltuia întreaga sa soldă cumpărînd soldăței de plumb copiilor din cartier, care se împărtășea cu destulă regularitate și în ceea ce privește literatura, poseda hazul aceluia care a citit o **Singură Carte**, una de nesubstituit, de neînlocuit, ce îi copleșea, chiar după o sută de alte lecturi parcurse, poftele sale de frumusețe, de aventură, de dragoste, măgulindu-i ascunsele sale dorinți de putere, și aducîndu-i poate, la condiția lui de gradat inferior, mulțumindu-se cu puțin, ceea ce se poate întîlni doar în scrierile lui Boețiu, Epictet și Marc Aureliu : Contele de Monte Cristo. Uneori însă, visa la războaie teribile, exterminatoare, istovitoare, cu respectivele sale genociduri. Simțea că o neînțelegere ivită între două națiuni vecine din cauza unor hotare rău determinate de o frontieră pe cît de teoretică pe atît de sălbatică, bună doar pentru a fi desenată în hărțile de geografie școlară, nu i se putea pune capăt, dintr-o dată, numai cu ajutorul armelor. „Și făcîndu-se uz de cele proaste", adăuga, visînd un arsenal care să conțină toate acele mașini groaznice care luau parte la aventurile interplanetare din **comicsurile** duminicale, traduse în spaniolă de presa locală.

Secretarul intră în cabinetul său decorat în stil pompadour, unde îl așteptau mai multe dosare, unele de rezolvat, altele lîngă călimara ocrotită de un bust napoleonian. Înainte de a începe lucrul terminat și a-și semna cu sergentul Ratón să-i servească micul dejun, parcă prin interiorul Palatului, a cărui vastitate, golită de lume, de ușieri și paznici, îi oferea o senzație plăcută de singurătate. Trecînd Salonul cel Mare, stil Louis XV, cu goblenurile sale ieftine și cu pianul său alb, cu marginile sale aurite ; camerele prezidențiale nelocuite, cu mobilele sale fals-Escorial ; biblioteca, cu ale sale Mommsen, ale sale Duruy, ale sale Michelet, ale sale Cesar Cantu, ale sale Guizot, niciodată răsfoite; apartamentele teoretic rezervate Doamnei Președinte, totul de inspirație **modern-style**, nayade policrome susținînd oglinzi, desene à la Mucha, cu vagi pastișări după Aubrey Beardsley în Pierrot-uri plîngăreți care, cu capriciile și mandolmatele lor, împodobeau un paravan în spatele căruia se ascundeau un lavabou și un bidea — acesta, motiv de scandal în oraș, atunci cînd a fost adus din Franța, cu patruzeci de ani în urmă, în cel mai mare secret pentru a nu provoca suspiciuni. Salonul de Audiențe și de Prezentare a Scrisorilor de Acreditare aducea a ceva medieval, cu consolele sale din lemn de nuc, panoplile sale și tapițeria ce servea de baldachin scaunului prezidențial ce arăta pe Sf. Ludovic împărțind dreptate la umbra unui stejar... Odată mica gustare servită, Secretarul intră în sufragerie, unde, printre picturile de centauri și bacante, executate la începutul secolului, de către un elev proeminent al Școlii de Arte Frumoase din Paris, se afla și una ce reprezenta stilul Veuve-Clicquot într-o excelentă pictură în ulei ce arăta o sticlă de șampanie — cu marca foarte vizibilă — care la destupare azvîrlea în spațiu o spumă de îngerași și de cheruvimi. Secretarul se așeză la capul mării mese, în chiar locul Președintelui. Adevărul este, că, duminicile, se simțea puțin Președinte în Palatul Miramontes. Odată își puse un cordon prezidențial pentru a simți emoția puterii. „Știi dumneata ce se vorbește pe stradă ? Că generalul Mabillán s-a răsculat împreună cu trupele sale. În oraș există o agitație imensă. Ceea ce mai lipsește acum este un război total. Să nu mai rămînă nimic dincolo de frontiera aceea de unde vor să ne scoată..." Însă Domnul Secretar nu răspundea. Scoase din buzunarul său o carte mică cu reproduceri din tabloul de Paul Klee. Secretarul iubea, din toată plastica, opera lui Paul Klee.

II Luni

Ate scula dis-de-dimineață. Nu m-am împăcat cu asta niciodată. Și apoi repetarea aceloraași gesturi. Astăzi, ca și ieri, la fel ca și acum douăzeci de ani. Te afli împătrînit în fața oglinzii. Și briciul de bărbierit. Același gest. Aceeași grimasă. Pustulele potrivnice, veșnic potrivnice. Acum, dinții. Această barieră de gesturi pretinsă de comunitate — și mai ales dacă ești Secretar al Președinției Consiliului de Miniștri — între culcuș și stradă. Între ceea ce a fost zăcutul în pat și ce va fi mersul îmbrăcat. Din clipa în care omul se naște, existența sa este acompaniată de un tîrîș, de un alunecuș, de o trecere prin învelitoarele nenumăratelor țesături, țesute, pînze, ce vor rămîne îmbinate pentru totdeauna de istoria existenței sale. De la primul scutec la haina solemnă ce o poartă la înmormîntarea sa, este o călătorie de cîrtiță din cămașă în cămașă, de redingotă în redingotă, pînă ce este preluat — de data aceasta îmbrăcat de altul — de întreprinderea de pompe funebre. Rămîne amintirea unui costum verde din zilele de lipsuri, care devenise pînă la urmă galben; rămîne amintirea celui albastru cu linii încrucișate, englezesc, care a fost tovarăș al primelor succese ; și cel de sport, pe care îl purtam cînd am făcut declarația de dragoste Soniei; și acel cenușiu pe care mi l-am dezbrăcat în fața ei, în timp ce, deja în pielea goală, mușca o piersică. Și celelalte multe, în decursul anilor, ca și vinurile din anii buni. Din clipa în care deschide ochii și pînă îi închide — și chiar după ce îi închide — omul nu face altceva decît să joace rolul de umbrelă de ploaie care are mai multe huse : huse cărora, de altminteri, li se atribuie virtuți definitorii de caracter, de inteligență și de stare socială. Și acum, la drum. La drum spre Palatul Miramontes, cu cei optsprezece nasturi ai îmbrăcămintei perfect încheiați (cei doi de la buzunarele interioare, cei șase de la betelie, cei trei de la haină, cei șapte de la vestă). Astăzi la ora nouă se ține un Consiliu de Miniștri pentru a lua în considerare pretențiile Țării Vecine, cu privire la hotare. Am și ajuns la Palatul Miramontes și mă uimește un fapt lipsit de importanță pentru un trecător din cei obișnuiți. Sergentul Ratón ocupă ghereta postului, înarmat, cu două cartușiere încrucișate. Se observă o oarecare nervozitate la corpul de gardă, al cărui vestibul, care este de asemenea vestibul de intrare, se vede din stradă. Iată că sosește Ministrul de Finanțe în Jaguar-ul său și i se deschide portiera cu plecăciunea de rezervă, însă cînd pătrunde în vestibul este izbit cu brutalitate de umeri și pus sub pază militară. Cu Ministrul de Lucrări Publice, sosit într-un Cadillac, se întîmplă același lucru. La fel și cu Ministrul Sănătății, Ministrul de Interne, Ministrul Comunicațiilor... Ratón se-a ridicat, se încruntă spre tine. „Doctore, nu intrați ? Avem consiliu", și îți pune o mînă drept de greu pe umăr. „Viu îndată, spui. „Vreau să cumpăr țigări din colț". „Nu le poate face". Sergent, spui cu un glas în care de asemenea mult îl intimidează pe Ratón : în acest caz un soldat nu poate părăsi postul cînd i-a fost încredințat. Rămînem pe Clemenceau, pentru că, de altminteri, se pare că nu i-ai chiar prea bine." Ratón rămîne uluit. Și Secretarul știe că ochii îl urmăresc cu atenție cînd se îndreaptă spre dolmul de tutun cochilie lîngă un ungher al unui bar. Sergentul, de altfel, se complace în a-i lăsa în ambă un semnal de avertisment : cei ai unui Mauser ridicat cu o mînă vioaie. „Bărbul nu este pe cealaltă stradă", îți spui. „Dă-mi un pachet de țigări Chesterfield". Ratón nu se îndepărtează din privire. A cîștigat timp, justificînd întîrzierea cu gesturi bine vizibile pentru sergent. „Dă-mi o răcoritoare din aceasta". Este rece. Tu bînzi : „Nu este frig. Dă-mi te rog, partea ghemuită". Chemare din tavan. **Aviația se alătură mișcării generalului Mabillán.** „De asemenea și avioanele rebelilor", mai spune tu. „Încă-o răcoritoare". Deodată se pornește o gălăgie stăpînită în corpul de gardă. A sosit Președintele Republicii împreună cu Primul Ministru. În fața hărmălăiei pedeși, sergentul Ratón, emotionat, părăsește ghereta și pătrunde în Palat. Se aud mai multe împușcături — încercare cercetată de rezistența din partea **Președintelui**, vei afla cu mai tîrziu. Ai prezentat **de clipa aceasta** pentru a ieși din bar și a te **îndrepta în grabă** pînă la birourile lui National City Bank of New York, care sînt deja pline de oameni neștiutori de ceea ce se întîmplă la cincizeci de metri distanță. O ieși pe stropoș năucenată și pătrunzi în cartierul cu case vechi unde nu cunoști pe nimeni. Unica ta soluție este cea **de a căuta azil în vreo Ambasadă a vreuneia țări latino-americane**. Te gîndești la cea a Mexicului, atît de frumoasă, cu marea sa grădină împodobită cu arbori framboyani. Te gîndești la cea a Braziliei, care are o piscină bună. Te gîndești al cea a Venezuelei, care posedă o bibliotecă magnifică și unde te servesc cu plăcintă de porumb umplută cu carne, odată cu gustarea de dimineață. Însă se află prea departe. Și tu, care trăiești la o sută de metri de Palatul Miramontes, azi ai ieșit doar cu un peso sau doi în buzunar. Pe deasupra, trupele lui Mabillán au ocupat imediat împrejurimile Ambasadelor latino-americane pentru a evita „azilurile". Deodată, după ce ai ocolit colțul bisericii Miraculoasei Fecioare din Páramo, autoarea unor faimoase miracole, te oprești în fața unui edificiu modest, de trei etaje, în al cărui cat de mijloc, atîrnat de balcon, se desfășoară drapelul unei țări din America Latină pe a cărui porțiune albă este desenat scutul național : două pantere odihnindu-se — însă mereu vigilente — peste catetele unui triunghi aurit, în al cărui centru se văd două mîini de femeie, indiană și albă (acolo unde femeile albe nu adresează un cuvînt indienelor), care reușesc să rupă lanțurile opresiunii. De cealaltă parte a modestei Ambasade se află magazinul de fierărie — marchitărie al fraților Gomez. În față, fațada laterală a sucursalei unui mare magazin nord-american ale cărui sucursale se înmulțesc în întregul continent. Nu există ezitare. Pătrunzi. Urci o mică scară. Suni la ușa Ambasadei, unde, printr-un aviz se aduce la cunoștință publicului, să pînă la ora 11 înainte de amiază nu poate fi primit nimeni. Îți deschide Domnul Ambasador îmbrăcat în pijama. „Nu ai văzut anunțul ?". Îl dai ușor la o parte și ieși loc pe un fotoliu. În plină zi : „Rămîn", spui. „Nu înțeleg. Domnule Secretar, și iartă-mă că nu v-am cunoscut mai înainte... Însă cu scîlpîrile acestui geam...". „Generalul Mabillán a răsculat cazărmile. Întregul guvern este arestat. Am reușit să fug. Acum cer azilul acestei ambasade în acord cu nobilele principii proclamate la Havana la Conferința Panamericană din anul '28". Domnul Ambasador imediat se congestionează și izbucnește : „Lucrul acesta însă, este imposibil, domnul meu. Imposibil. Ambasada aceasta a unei țări sărace este foarte mică. Dumneata știi, mai bine ca oricine, de salariul mizerabil pe care îl primesc ambasadorii unor țări ca ale noastre". Am pe cineva care îmi va trimite vreo cinci sute de pesos lunar", spui. În spatele tău se aude un glas de femeie : „Avem o cameră foarte acceptabilă, avîndu-se în vedere că este vorba de un bărbat singur. Este suficient să se scoată cîteva **valize**". Te întorci. Frumoasa Ambasadoare, îmbrăcată într-un mare kimono oferit drept cadou de soția Consulului Japoniei, îți aduce o ceașcă de cafea și-ți spune: „Sper că nu vă veți plictisi prea mult cu acești doi bătrîni". Ora pînă la care se putea circula, pînă la noi ordine, ora 4 p.m. La ora 8 p.m. Generalul Mabillán se va adresa Națiunii. Și la ora 8 p.m. Generalul Mabillán se adresă într-adevăr Națiunii, vorbind despre Eroii Independenței, despre Libertatea recăpătată, despre Justiția Socială care va veni, despre Drapel, despre Armata depozitară a celor mai glorioase tradiții, și alte lucruri de felul acesta. A asociat, de asemenea, glorioasa mișcare din acea zi la ideile marilor oameni ai Americii, și la alte lucruri de asemenea de același fel. Adusese la cunoștință că ziua de marți va fi o zi normală de lucru — cu toate că se menținea interdicția de circulație după ora 4 p.m. În sfîrșit anunță începerea imediată a unor mari lucrări publice: barajul de la Cambocara, podul de peste fluviul Cazal, o minune a ingineriei, Calea ferată din vest și autostrada de la Nueva Córdoba pînă la Puerto Cadena. „Dibaci mai sînt", spui : „Încă nu a început să guverneze și s-a și apucat de furat. Trebuie să luăm în considerare și afacerile comisiilor relative la traverse de cale ferată, la șine, piroane, balast, posturi telegrafice, etc., ce vor constitui Calea Ferată a Vestului... Și asta, fără a intra, măcar, la capitolul materialului rulant și la licitația podurilor și a gărilor. În ceea ce privește autostrada, jocul este simplu și nu lasă urme : 8 m. lățime în proiectul aprobat ; 7,60 în clipa cînd se va rula pe ea. La 400 kilometri, îți poți închipui beneficiul..." În timpul nopții s-au auzit împușcături în oraș. „Brașoave", spuse Domnul Ambasador : „În America Latină, autorii loviturilor de stat ies întotdeauna victorioși". „Ce este rău din treaba asta, sînt cadavrele, care niciodată nu s-au numărat printre cei de la Country Club sau din cartierele bogate", spui. „Arsenalele latino-americane nu au avut niciodată decît clientelă formată din săraci".

Urmare în numărul viitor

În românește de Esdra Alhasid

REVISTA STRAINĂ

● **ZIDURILE INALTE"** și „Orele minții" se intitulează cele două volume ale cunoscutului scriitor egiptean Eduard El-Kharrat. Critica remarcă tehnica specifică a prozatorului, bazată pe descoperirea unor noi valențe ale modalității descriptive. Povestitorul este preocupat de problematica morală, în ipostaza sa „materială", adică manifestă prin acțiunile și conduita oamenilor. Aceste manifestări exterioare devin „oglinda" ce reflectă ființa noastră cea mai adîncă. Dr. Naim Attia, cunoscut comentator de literatură egipteană, scrie în acest sens : „De asemenea, descrierile lui Eduard El-Kharrat se bazează pe logica contrariilor, detaliile se distrug unul pe celălalt, iar textul suportă la sfîrșit mai multe sensuri, diferite sau contradictorii, care șochează sufletul cititorului, îl zăduie sau îl plonjează în confuzie".

● **O LUCRARE** semnificativă este considerată o fi monografia lui P.I. Mantchkha, **Probleme actuale ale Africii contemporane**. Recenzenții evidențiază : „Profunda cunoaștere a surselor și ideoselei a materialelor și documentelor partidelor comuniste și democratic-revoluționare din Africa, ale presei politice africane, a publicațiilor sovietice și străine asupra materiei studiate, toate tîndînd să definească profunzimea concluziilor trase de autor. Considerînd continentul african drept o importantă zonă a luptei anticoloniale și antiimperialiste, autorul pune eliberarea sa pe seama dezvoltării procesului istoric mondial al eliberării omului de sub jugul imperialist."

● **O IMPORTANTĂ** publicație dedicată culturii unor popoare în plin avînt de emancipare ideologică este „Africa", cu subtitlul : „Literatură, artă și cultură. Apărînd din 1978, numerele trimestriale sînt ilustrate cu imagini tradiționale și contemporane, iar materie publicată reflectă preocupările culturale de pe întreg continentul. Fondatorii publicației și-au fixat două obiective mari : „A face cunoscut fiecărei țări africane patrimoniul său cultural, precum și contribuția scriitorilor din alte țări de pe continent ; în al doilea rînd, a răspîndi în lume cele mai importante lucrări ale țărilor africane, îndeosebi de limbă portugheză". Cunoscătorii publicației evidențiază îndeosebi secțiunea dedicată fenomenelor ideologice, dezbaterilor și confruntărilor de idei : „trebuie spus că partea consacrată eseurilor este de cel mai mare interes, referindu-se nu numai la fenomene literare, dar și la muzică, dans, probleme de lingvistică, arte plastice, antropologie, istorie și sociologie".

● **O SUBTILĂ** interpretare critică a lui Blake semnează Kathleen Raine, **Fața umană a zeului**. Plecînd de la interpretarea cărții lui Iov atît de strălucit întreprinsă de către marele poet englez, Raine trece în revistă opera plastică și viziunea mitologizantă a gravorului și scriitorului. Cu toate acestea, criticul Michael Mason impută cărții două moduri de apropiere a operei lui Blake. În primul rînd considerarea limbajului lui Blake drept ermetic, necesitînd o adevărată „traducere", în al doilea rînd astilitatea lui Raine față de tradiția raționalistă a epocii moderne, precum și antipatia sa față de curentele politice ale actualității, în mod straniu discernabilă în referințele pe care le face la lucrări atît de îndepărtate de aceste probleme.

TRENUL DE AUR (IX)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival „LUCEAFĂRUL"

Tentativă de lovitură la Kayes

Pe cînd se desfășurau pregătirile pentru atacul asupra Dakarului, de la 24 septembrie 1940, generalul De Gaulle amintește în ale sale „Memorii de război" : „Cîteva zile înainte de plecare, englezii provocară o serie de dificultăți în legătură cu destinația pe care urmau să o dau, în caz de reușită, unui lot important din aur care se afla la Bamako. Este vorba de metal prețios depus de Banca Franței în acest oraș și în contul băncilor din statul belgian și polonezi. Într-adevăr, în momentul invaziei germane, rezervele și depozitele Băncii Franței fuseseră în parte evacuate în Senegal, în timp ce altă parte fusese pusă la adăpost în subsolurile Băncii Federale americane, soldul fiind exportat în Martinica. Prin rețeaua Mocadel, pe deasupra frontierelor, a posturilor de pază ale lui Bamako era plin cu atenție de servicii de informații ale diverselor părți belligerante. Belgienii și polonezii doreau, pe bună dreptate, ca partea lor să fie pusă deoparte și am dat ordin d-lui Sveak cît și d-lui Zaleski ordonanțele necesare. Dar englezii, care, evident, nu cunoșteau nimic despre interesul depozit nici un drept de proprietate, intenționau totuși să dispună de acest aur pentru a plăti, direct cumpărările ce ei aveau de făcut în America, invocînd motivul că făceau acest lucru în interesul coaliției. Într-adevăr, în vremea aceea, Statele Unite nu vindeau nimic aliaților decît cu bani gheață..."

Bani gheață ? vagoane de aur polonez. 31 vagoane de aur belgian, cîteva zeci de vagoane de aur francez. Acestea nu mai erau cantități, ci adevărate. Cine să încerce să fure aproape o sută de vagoane de aur ? Nici pentru scenariul celui mai fantastic film cu James Bond nu este ușor de imaginat un astfel de lucru. O asemenea lovitură cere un „creier" pe măsura ei.

Adrian Podoleanu : „Flori"

Și totuși, de colosalul depozit de aur din Kayes, lîngă Bamako aveau o „justificată" nevoie toți cei interesați. Bineînțeles, fiecare intenționînd să dispună de imensul tezaur în interesul întregii coaliții. Dar, cu mici „amendamente" aparte. Drept care Franța a blocat aurul polonez și pe cel belgian. Anglia a blocat aurul francez aflat în Canada, iar Statele Unite, în urma procesului intentat de Belgia și Polonia Băncii Franței au pus poprire pe o parte a aurului francez aflat în S.U.A. pentru garantarea pretențiilor celor două părți reclamante. Pe de altă parte, Berlinul ar fi dat orice ca să pună mîna pe tezaurul de la Kayes. În paralel cu războiul armelor se desfășura astfel un perfid război al aurului, fiecare protagonist căutînd să dea lovitura cea mare... Este însă mai mult ca sigur că fasciștii n-au putut afla locul unde se ascundea marea comoară din Sahara, altfel nu s-ar fi dat în lături să trimită „Vulpea deșerturilor", pe generalul Erwin Rommel, în fruntea cîtorva „Afrika Korps" să pună mîna pe „prăjitură".

De Gaulle a pierdut bătălia pentru Dakar, spulberînd astfel speranțele guvernului polonez în emigrație de a reintra în posesia aurului ascuns în Sahara. Dealtfel, De Gaulle fusese singurul care dăduse garanții ca, în eventualitatea recunoașterii Comitetului Național Francez ca guvern provizoriu al Franței, aflat în exil, să retrocedeze Băncii Poloniei aurul evacuat la Bamako, sau contravaloarea acestuia în cazul cînd generalul ar fi reușit să intre în posesia depozitului Băncii Franței.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Kayes, în adîncul Saharei Orientale, pe teritoriul malinez. Un singur tren pe săptămînă. Unul dintre „polii căldurii" pe glob. Climat subecuatorial, deșertic. Malaria face ravagii. În apropiere — fluviul Niger. Pistă de caravane pînă la Tombuctu. Din comunicarea lui Ștefan Michalski, „omul băncii din deșert" : „Aurul nostru este zidit în clădirea administrației căii ferate, chiar lîngă gară. Locul împrejmuit cu un gard din șine de cale ferată, cu sîrmă ghimpată întinsă între stîlpi. Starea casetelor este mulțumitoare, doar o parte dintre acestea avînd benzile de balot plesnite, restul bun pentru transport după rebalotare".

Aurul era, deci, acolo. Nu se „volatilizase", nu fusese dus în Nord, așa cum comunicase guvernul de la Vichy imputerniciților Băncii Poloniei. De unde zvonul că aurul „dispăruse" ? Și totuși, ceva se întîmplase. Fusese dată o „lovitură", dar nu prin efracțiune, ci prin cîrdășia guvernului de la Vichy cu Berlinul. Aurul belgian fusese scos din depozitul saharian și cărat cu avioanele la Marsilia, de unde a fost dus la Berlin.

— Cum s-a întîmplat aceasta, și cum de aurul polonez a putut rămîne în continuare la Kayes ? — îl întreb pe Pan Karpinski. O simplă întîmplare ?

— O lovitură regizată la Berlin. Petain a cedat presiunilor și, avînd „acoperire" în faptul că Banca Belgiei își reluase activitatea la Bruxelles, sub regimul de ocupație, s-a „conformat" unui protocol de retrocedare. Aceasta, pasămite, ar fi imputernicit pe „Deutsche Reichbank" să preia tezaurul belgian la Marsilia. Ceea ce s-a și făcut la 11 decembrie 1940... Cît despre aurul polonez s-a crezut, un timp, că el împărtășise aceeași soartă. Nu putem decît să presupunem că, vrînd să salveze aurul Franței, Petain l-a cedat pe cel al belgienilor, păstrînd aurul polonez care nu rămăsese fără stăpîn, chiar și acolo, în adîncul Africii. Bineînțeles, după război, Banca Franței a trebuit să plătească ; 220 000 000 de dolari achitați Belgiei, cu vaga speranță că va mai putea recupera ceva din resturile aurului german descoperit după capitularea Reich-ului. Partea ce i-a revenit n-a acoperit însă decît douăi treimi din paguba suportată, pierderea ridicîndu-se la circa 80 de milioane de dolari...

Pericolul care plana asupra aurului polonez evacuat cu atîtea dificultăți părea să justifice orice tentativă de recuperare. Mințile întreprinzătoare nu lipseau. Doar să se fi ivit „ocazia". La un moment dat, ministrului Strasburger, din guvernul de emigrație al Poloniei, chiar i s-a părut că această „ocazie" se ivise. Obținînd un loc în avionul de Bathurst, în Gambia, el și-a plasat „omul", pe un anume Gizycki care, împreună cu Michalski, trebuia să studieze la fața locului posibilitatea organizării unei lovituri asupra depozitului din Kayes, sau eventualitatea coruperii pazei, a capturării aurului și a transportării lui la Londra. Planul era cu totul hazardat. Tentativa a eșuat încă din fașă. Gizycki nici n-a fost lăsat să intre în Dakar. Tocmind un gambian care trebuia să-și croiască singur drumul prin junglă, cu maceta, Gizycki l-a trimis la Michalski cu un abracadabrant plan de lovitură în stilul clasic al vînătorilor de comori. Bătîndușul a ajuns la Michalski și a pornit înapoi, spre Bathurst, cu răspunsul acestuia. Dar, pe drumul de întoarcere, a dispărut undeva, în junglă.

— Alte tentative de acest gen n-au mai existat ?

— Ba da, îmi răspunde Zygmunt Karpinski, dar rezultatul a fost același. Un tînăr căpitan, Wierusz-Kowalski, romantic dar întreprinzător, s-a oferit să ne „scoată" el aurul din Sahara. Fără succes. Peste o mie două sute de lăzi cu aur zidite într-o clădire din pustiu, pe un teren minat și înconjurat cu rețele de sîrmă ghimpată nu pot fi devalizate ca seiful unei bănci.

— Și totuși, aurul acela a reintrat în posesia Băncii Poloniei.

— Da, dar abia după patru ani, timp în care, nu o singură dată, l-am considerat definitiv pierdut. Iar atunci cînd am reintrat în posesia lui, trimițîndu-i lui Michalski toate celelalte necesare pentru „ranforsarea" lăzilor, am primit, la Londra, o telegramă ce grăia despre valoarea relativă a lucrurilor. Michalski ne confirma primirea benzilor de balot expediate de noi, a uneltei pentru întinderea balotului, a mașinii de plumbuit sigilii și a cuielor, dar ne spunea că fără clește și ciocan, pe care nu le putea găsi acolo, nu putea face nimic ! Închipuiește-ți : Găsiseră 60 de milioane de dolari în aur dar n-aveau un ciocan. Ca în fabula lui Esop, cu flămînzul : „Credeam că ăsta-i pilaf, și cînd colo vad că sînt diamante !..."

SPORT Mimînd vijelia și trăsnetul și amețeala

Am devenit prieten la cataramă cu zilele de sîmbătă. La sfîrșit de săptămînă, bucureștenii, transfigurați de toamnă, asemeni mestecenilor din zăvoaiele Argeșului, privesc încîntați emisiunea susținută strălucit de Tudor Vornicu și zîmbesc fericiți în așteptarea albumului duminical, căruia Marin Traian i-a dat ființă de adevărată sărbătoare, numai eu mă izbesc cu fruntea de doaga cea mai plină de cuie a zilei. Îmi port simbetele de unul singur și dacă se poate spune așa, sînt mielul lor pascal, iar ele sînt bucata mea de carne smulsă cu unghiile de pe altarul de sacrificiu. Exaltat, mai bine zis căzut în scrinteala pentru fotbal găsesc cîte-un petec de cer senin chiar și-n cea mai neagră simbătă. Pui de năpîrcă mi se par doar zilele cînd descopăr că am privit un meci trucat. În toamna asta am luat parte la două. Patrușpatru de jucători (și nici-un sfînt), plus rezervele de rigoare mimau vijelia, trăsnetul, amețeala care-ți încinge fruntea după ce-ai înscris un gol, suferința, disperarea sau furia nestăvilită împotriva adversarului care abuzează de brînciuri, ghionturi, piedică, insulte. Cacialmaua n-are miros, publicul a înghițit-o, nimeni nu și-a dat seama că ni se servesc vișine congelate într-o livadă de vișini. Știau numai cei de pe băncile antrenorilor, unde-i comandamentul tăcerii, dar și ei mîrîiau unii spre alții și se bulgăreau cu injurături de lună plină. Ne dezmierdau orbirea cu o ceartă fără gheare scoase, dar, dac-ar fi fost nevoie, n-ar fi stat pe gînduri să-și stilcească nasurile cu pumnul și apoi să și le repare cu belciuge de împrumut. La sfîrșit și-au înghesuit în cont cîte-un punct glorios, iar nouă cîte-o porție de budincă rîncedă, și au plecat să lustruiască diamante în fața șefilor de care aparțin și care, probabil, nu vor ști niciodată cum urcă echipele lor drumul pe sub cascadele cu apă vie, spre rodul generos al mulților. Nu dau nume, fiindcă am convingerea că mireasa minciunii a trecut pragul în mai multe case. Deocamdată, situația nu și-a ieșit încă din piele, se circulă tot pe dreapta, și iar castanii produc în continuare camaraderie relaxată între părinți și copii. Și atîta vreme cît se mai poate dormi, după amiaza, în hamacul legat de crengile nucului, cu un snop de iarbă sub cap, lucrurile se pot îndrepta. Ingeniozitatea noastră, se știe doar, nu are margini cînd e vorba să schimbăm făgașul sau macazul. Depinde pe cine vrem să aruncăm în groapa cu lei, ca victimă a nevinovatei hîrjoane și pe cine trebuie să-l încununăm, romantic, cu o coroană de codița șoricelului.

Oh, îmi pare rău de pățania Rapidului. Mereu se înecă în al șaptelea val și totdeauna numai în nenoricitul minut 13.

Miercuri, în ajun de brumarul mic, Universitatea Craiova, Dinamo și Corvinul își vor lustrui statui în sufletul nostru, semănînd promoroacă în cîmpiile Europei. Mult noroc. Iar fotbaliștilor din Baia Mare, mult curaj. Pentru că de curaj au nevoie înainte de toate.

Fănuș Neagu

P.S.

Am citit, apărută de curînd la Editura Sport-Turism o carte foarte bună. Se numește „Viața greilor nu e ușoară", iar autorul ei este George Mihalache, vechi prieten al sportului și al literaturii. Această carte cuprinde cel puțin patru romane condensate despre viață, aproape totdeauna tragică, a supercampionilor din lumea boxului. Aici, triumful se confundă adesea cu drojdia vinului, iar în scafa de aur a celor ajunși la apogeul carierei triumfă, zornăind, doar bănuțul pentru trecerea Styxului. Zeii asfințesc repede, urmăriți de teroarea morții pe care-au împărțit-o lovind cu pumnii.

P.S. 2 — Povestea cu „să moară capra vecinului !" este la largul ei în fotbalul românesc. Am auzit că Universitatea se chinuie să-l aducă pe Ducadam la Craiova, dar deși transferul din B în A este liber, această echipă de cupă europeană nu-l poate obține. Federația este mamă bună sau mamă vitregă pentru Universitatea Craiova ?

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"